

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

VERSLO TEISĖS KATEDRA

EIMANTAS ČEPAS

MAGISTRATŪROS IŠTĖSTINIŲ STUDIJŲ VERSLO TEISĖS PROGRAMA

DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ
TURINYS IR ATSAKOMYBĖ UŽ JO PAŽEIDIMĄ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -

doc. dr. Salvija Kavalnė

VILNIUS, 2014

TURINYS

TURINYS	2
ĮVADAS.....	3
1. DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ SAMPRATA.....	6
1.1. Draudimo vykdyti finansines prievolĖs samprata ir tikslai	6
1.2. ĮmonĖs prievolių vykdymas nuo pareiškimo priĖmimo teisme iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisĖjimo	7
1.2.1. Finansinių prievolių vykdymas iki nutarties iškelti bankroto bylą priĖmimo	8
1.2.2. Finansinių prievolių vykdymas po teismo nutarties iškelti bankroto bylą priĖmimo.....	11
1.3. Draudimas vykdyti finansines prievolĖs įsiteisĖjus nutarĉiai dĖl bankroto bylos iškĖlimo	15
1.4. Draudimas vykdyti finansines prievolĖs individualios įmonĖs bankroto procese.....	20
1.5. Draudimas vykdyti finansines prievolĖs bankų ir draudimo bendrovių bankroto procese	24
2. DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ IŠIMTYS.....	29
2.1. Finansinių prievolių, atsiradusių įsiteisĖjus nutarĉiai dĖl bankroto bylos iškĖlimo, vykdymas ..	29
2.2. Finansinio uŹtikrinimo susitarimų įstatymo taikymas.....	37
2.3. Mokestinių prievolių įskaitymas	42
2.4. BylinĖjimosi išlaidų atlyginimas.....	47
3. ATSAKOMYBĖ UŹ DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ PAŹEIDIMĄ	52
3.1. Taikytina atsakomybĖ ir sankcijos draudimą paŹeidusiems asmenims.....	52
3.1.1 Antstoliams ir įmonĖs valdymo organams taikytina atsakomybĖ	54
3.1.2 Bankroto administratoriaus atsakomybĖ	58
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	67
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77

IVADAS

Įmonių bankrotas, tai gana dažnas rinkos ekonomikos sąlygomis vykstantis procesas, kurio metu įmonė pripažįstama pasibaigusia pagal specialią įstatymiškai reglamentuotą procedūrą. Bankrotas yra vienas iš sudėtingiausių ir seniausių bei galima teigti amžinų visuomenės reiškinių¹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad pagrindinis bankroto proceso tikslas – proporcingai patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu metu įmonei skolininkei likviduojant skolų našta, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio bankrutuojančios įmonės atsiskaitymų uždelsimo. Draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese yra viena iš priemonių, leidžiančių pasiekti šį tikslą. Analizuojamas draudimas yra tiesiogiai įtvirtintas pagrindiniame bankroto procesą Lietuvoje reglamentuojančiame teisės akte – Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme². Taikant draudimą vykdyti finansines prievoles, siekiama užfiksuoti bankrutuojančios įmonės kreditorių turimus finansinius reikalavimus bei bankrutuojančios įmonės sukauptą turtą ir tokiu būdu užtikrinti bankroto proceso stabilumą. Tvarka, pagal kurią yra vykdomos bankrutuojančios įmonės finansinės prievolės, įtvirtinta ĮBĮ, o draudimas vykdyti finansines prievoles užtikrina, kad šios tvarkos būtų laikomasi – sustabdomos kreditorių lenktynės. Kreditorių lenktynės reiškia kovą dėl bankrutuojančios įmonės turto, o sustabdyti tokias lenktynes, taip pat yra vienas iš esminių bankroto proceso tikslų. Pažymėtina, kad nagrinėjamu draudimu yra užtikrinamas kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimas.

Temos aktualumas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teisės nuostatos, kurios reglamentuoja draudimą vykdyti finansines prievoles, nėra pakankamai tiksliai suformuluotos ir apibrėžtos. Diskutuotinas klausimas dėl šių nuostatų taikymo momento bankroto procese. Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktika, interpretuojant draudimą vykdyti finansines prievoles, yra suformavusi savų imperatyvų, kurie tiesiogiai įstatyme neįtvirtinti. Nagrinėjamų nuostatų neišbaigtumą patvirtina ir įstatymų leidėjo veiksmai, įstatymo normos dėl draudimo vykdyti finansines prievoles vis dar tobulinamos.

Bankroto proceso teorines ir praktines problemas nagrinėjo keletas lietuvių autorių, pvz.: S. Kavalnė, R. Norkus, V. Mikuckienė, tačiau pažymėtina, kad draudimo vykdyti finansines prievoles tema, mokslinių darbų beveik nėra. Šią spragą bandoma užpildyti formuojama teismų praktika.

¹ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo: 2013-10-01).

Nagrinėjamos temos aktualumą lemia padidėjęs bankroto bylų skaičius bei draudimo vykdyti finansines prievoles reikšmė pagrindinių bankroto proceso tikslų pasiekimui. Tiriant draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese turinį, svarbu tinkamai išanalizuoti minėto draudimo tikslus, draudimo įtaką bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesams. Būtina atskleisti atsakomybės, už minėto draudimo pažeidimą, taikymo efektyvumą, atsakomybės taikymo ribas. Pažymėtina, kad požiūris į šiuo metu egzistuojantį įstatyminį reglamentavimą yra nevienareikšmis.

Tyrimo problema. Nagrinėjant šio tiriamojo mokslinio darbo temą, svarbu nustatyti ar draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese visais atvejais tinkamai užtikrina bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus, ar šiuo metu taikoma atsakomybė už tokio draudimo pažeidimą yra pakankama ir turi efektyvų prevencinį poveikį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ginčų sprendimas dėl netinkamo įmonės finansinių prievolių vykdymo bankroto proceso metu, yra viena iš pagrindinių bankroto proceso problemų.

Hipotezė. Manytina, kad šiuo metu egzistuojantis draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese teisinis reglamentavimas nėra pakankamas užtikrinti tinkamą bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesų apsaugą. Numatyta atsakomybė už minėto draudimo pažeidimą, nesukuria prevencinio poveikio.

Tyrimo objektas – draudimas vykdyti finansines prievoles, įmonės bankroto procese.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti praktines ir teorines problemas, taikant draudimą vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, atsakomybę už minėto draudimo pažeidimą bei pateikti pasiūlymus dėl galiojančių teisės aktų tobulinimo.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese sampratą, turinį bei sąlygas;
- 2) Ištirti draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese įtaką skirtingų subjektų atžvilgiu;
- 3) Ištirti atsakomybės už draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese pažeidimą taikymo praktiką.

Tyrimo metodai. Norint pasiekti užsibrėžtą tyrimo tikslą, tyrimui bus naudojami loginis, sisteminės analizės, dokumentų analizės ir lyginamasis mokslinio tyrimo metodai. Loginis metodas bus taikomas siekiant suprasti draudimo vykdyti finansines prievoles esmę bei ją sukonkretinti, suformuluoti išvadas bei pateikti pasiūlymus. Naudojant sisteminės analizės metodą, tyrimo objektas bus nagrinėjamas viso bankroto proceso kontekste, siekiama nustatyti draudimo vykdyti finansines prievoles naudą, trūkumus ir problemas. Pasitelkiant dokumentų

analizės metodą, bus nagrinėjama įvairi mokslinė literatūra, straipsniai, teisiniai dokumentai, teismų praktika bei kiti šaltiniai susiję su baigiamojo darbo tema. Lyginamuoju metodu bus lyginamos nuomonės, idėjos, teisės normų aiškinimas teismų praktikoje, jų taikymas skirtingiems subjektams.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstymo skyriai (Draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese samprata, Draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese išimtys, Atsakomybė už draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese pažeidimą), išvados, literatūros sąrašo bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje analizuojama, kaip draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, užtikrina įmonės ir jos kreditorių interesus įvairiais bankroto procese etapais. Atkreipiamas dėmesys į draudimo vykdyti finansines prievoles taikymo ypatumus individualių įmonių, bankų, draudimo įmonių bankroto procesuose.

Antrajame darbo skyriuje aptariamos draudimo vykdyti finansines prievolės įmonės bankroto procese išimtys, t. y. finansinių prievolių, atsiradusių po bankroto bylos iškėlimo, vykdymas, finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo taikymas, mokestinių prievolių įskaitymas, bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.

Trečiajame skyriuje tiriama taikytinos atsakomybės už draudimo vykdyti finansines prievoles pažeidimą aspektai. Atskirai aptariama antstolių, įmonės valdymo organų, bankroto administratoriaus atsakomybė.

1. DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ SAMPRATA

1.1. Draudimo vykdyti finansines prievolės samprata ir tikslai

Vertinant įmonės bankroto procesą, bankroto paskirtis ir tikslas yra per įstatyme numatytų bankroto procedūrų vykdymą užtikrinti, kad būtų visiškai arba iš dalies patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai bei apsaugoti bankrutuojančios įmonės interesai. Bankroto proceso metu siekiama likviduoti bankrutuojančios įmonės skolų našta, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio uždelsimo atsiskaityti. Pagrindiniai bankroto proceso dalyviai yra bankrutuojanti įmonė, jos kreditoriai ir bankroto administratorius. Draudimo vykdyti finansines prievolės įmonės bankroto procese paskirtis yra užtikrinti tinkamą visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesų apsaugą.

Kaip jau minėta, vienas iš pagrindinių bankroto tikslų – bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimas. Bankroto proceso metu kreditorių reikalavimai tenkinami Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo³ (toliau – ĮBĮ) nustatyta tvarka, prieš tai užfiksavus visą bankrutuojančios įmonės turimo turto masę ir ją realizavus remiantis šią procedūrą reglamentuojančiomis įstatymo nuostatomis. Anksčiau minėtas tikslas gali būti pasiekiamas tik vadovaujantis pagrindiniais bankroto proceso principais, iš kurių vienas yra kreditorių lygiateisiškumo principas. Lygaus kreditorių vertinimo principas yra pagrįstas supratimu, kad vykdant finansinių reikalavimų patenkinimą, su kreditoriais, turinčiais panašias teises, turėtų būti elgiamasi vienodai sąžiningai, atsižvelgiant į jų interesus ir padėtį bankroto procese⁴. Vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktu, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, išskyrus priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas. Nutraukiamas netesybų ir palūkanų už visas įmonės prievoles, tarp jų už išmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą, skaičiavimas. Tai imperatyvi įstatymo nuostata, kurią pasitelkiant yra įgyvendinamas visų kreditorių lygiateisiškumo principas. Remiantis šia įstatymo

³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).

⁴ United Nations Commission on International trade law. Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005,p. 11.

norma, užfiksuojami kreditorių turtiniai reikalavimai bankrutuojančiai įmonei, kurie susidarė iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Bankroto byloje užfiksuoti kreditorių reikalavimai, tenkinami ĮBĮ nustatyta griežta tvarka. Draudimu vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, sustabdomos kreditorių lenktynės, tai reiškia, kad kreditoriams nereikia bankroto proceso metu kovoti tarpusavyje dėl to, kurio iš kreditorių reikalavimas bus patenkintas pirmiausia ar kuris įgys daugiau įtakos, priimant sprendimus kreditorių susirinkimuose. Minėtoje normoje įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles, užtikrina, kad įmonės bankroto proceso metu, visi įmonės kreditoriai išliks tokioje pat padėtyje, kokiaje buvo iki bankroto bylos iškėlimo.

Pažymėtina, kad visas bankroto procesas literatūroje aprašomas pakankamai glaustai, todėl teisės teorijoje, analizuojant įvairius bankroto proceso aspektus, susiklostė situacija, kai šių aspektų aiškinimas teko teismų praktikai. Pirmieji ir vieninteliai vadovėliai bankroto teisės tema pasirodė tik 2009 ir 2011 metais. Bankroto proceso ypatumus ėmėsi analizuoti minėtų vadovėlių autoriai S. Kavalnė, V. Mikuckienė, R. Norkus, R. Velička. Nepaisant nurodytų aplinkybių, daugeliu bankroto proceso aspektų, kaip šiuo atveju draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, literatūros, mokslinių straipsnių ar kitų mokslinių darbų praktiškai nėra ir iki šios dienos. Kaip jau minėta, šią spragą bandoma užpildyti formuojama teismų praktika. Teismai pakankamai plačiai aiškina ĮBĮ įtvirtintas nuostatas, todėl analizuojant egzistuojančią praktiką, galima daryti pakankamai pagrįstas išvadas apie įvairius draudimo vykdyti finansines prievoles taikymo aspektus ir problemas.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes ir išstudijavus turimus šaltinius nagrinėjamu klausimu, galima daryti išvadą, kad draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto proceso metu pagrindinis tikslas yra įgyvendinti kreditorių lygiateisiškumo principą, užfiksuoti bankrutuojančios įmonės turtinių įsipareigojimų apimtį bei užtikrinti bankroto proceso aiškumą ir stabilumą.

1.2. Įmonės prievolių vykdymas nuo pareiškimo priėmimo teisme iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo

Draudimas vykdyti finansines prievoles sukuria imperatyvių teisių ir pareigų tiek bankrutuojančiai įmonei, tiek bankrutuojančios įmonės kreditoriams, todėl labai svarbu tiksliai apibrėžti momentą, nuo kada toks draudimas pradedamas taikyti. Pažymėtina, kad įstatyme įtvirtintas draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles įsigalioja tik nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 10 str. 7 d. 3 p.), iki to

momento visos prievolės gali būti vykdomos. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks įstatymo reglamentavimas užtikrina kreditorių interesų apsaugą jau prasidėjus bankroto procedūrų vykdymui, tačiau ne ką mažiau svarbu yra ir tai, kad bankrutuojančios įmonės padėtis būtų apibrėžta bei kreditorių interesai užtikrinti ir viso bankroto proceso metu, kuomet teisiniu keliu dar tik siekiama įmonei iškelti bankroto bylą.

1.2.1. Finansinių prievolių vykdymas iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo

Kaip jau minėta, iki teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo, tokiai įmonei iš esmės nėra draudžiama vykdyti turimas finansines prievoles savo kreditoriams, tačiau pradėjus vykdyti bankroto procedūras, t. y. teisme priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, įstatyme numatyta tam tikrų išimčių.

Bankrutuojančios įmonės finansinių prievolių vykdymo apribojimus nuo pareiškimo teismui padavimo iki nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo reglamentuoja ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalis, kurioje įtvirtinta, kad teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai, įmonės turtas (lėšos) pagal šiuos vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas, išskyrus šio įstatymo 33 straipsnio 4 dalyje nustatytus atvejus. Jeigu teismas atsisako iškelti įmonei bankroto bylą, išieškojimas ir turto realizavimas atnaujinamas, taikytos laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos. Pozicijos, kad kreditorių interesai turi būti efektyviai užtikrinami viso bankroto proceso metu, laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kurio praktikoje nurodoma, kad tuo atveju, jeigu teismas iškels bankroto bylą, ĮBĮ normose nustatyta tam tikra nemokios įmonės turto apsauga jau nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme – teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, galiosiančias iki teismo nutarties iškelti arba atsisakyti kelti bankroto bylą įsiteisėjimo (ĮBĮ 9 str. 2 d. 5 p.), įmonės turtas pagal išduotus vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau jo realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas (ĮBĮ 9 str. 3 d.)⁵. Tai reiškia, kad įstatymas, siekdamas išsaugoti nemokios įmonės turtą, draudžia vykdyti ir stabdo netgi priverstinai privalomus vykdyti turto realizavimo ir išieškojimo veiksmus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi nuomonės, kad, atsiradus teisinių prielaidų taikyti ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalies nuostatas, turto realizavimas turi būti stabdomas bet kurioje

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-182/2013 (pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Westauto“ kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios UAB „Betono technologijos“ ieškinį atsakovui UAB „Westauto“ dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu ir restitucijos taikymo), kat. 32.6; 126.2; 126.3; 128.17.

vykdymo proceso stadijoje⁶. Teismų praktikoje priverstinio skolų išieškojimo procesas aiškinamas taip, jog skolininko lėšų paskirstymas ir pervedimas išieškotojams yra išieškojimo vykdymas, todėl kol po turto realizavimo į antstolio depozitą gautos lėšos nepaskirstytos ir nepervestos, tol vyksta išieškojimas. Ar dar vyksta išieškojimas, sprendžiama pagal tai, ar yra užbaigta vykdomoji byla dėl visiško įvykdymo. Jeigu pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁷ (toliau – CPK) 632 straipsnyje nustatytus pagrindus nėra užbaigta vykdomoji byla, tai lėšų pervedimas išieškotojui pagal antstolio patvarkymą, kai jį priimant ar jau jį priėmus prasidėjo išieškojimo ir (ar) turto realizavimo sustabdymas pagal ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalį, yra negalimas, o jų gavimas, pažeidžiant ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalį, traktuojamas kaip neteisėtas⁸. Remiantis aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, ĮBĮ 9 straipsnyje įtvirtintos nuostatos draudžia vykdyti įmonės finansines prievoles, kurių vykdymas yra užtikrintas priverstinio poveikio priemonėmis.

Pažymėtina, kad kreditorių interesai nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teisme priėmimo, taip pat gali būti užtikrinami taikant laikinasias apsaugos priemones. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad priešingai nei draudimas vykdyti išieškojimą priverstine tvarka, laikinosios apsaugos priemonės nėra taikomos imperatyviai. Bankroto procese taikomų laikinųjų apsaugos priemonių paskirtis yra užtikrinti, kad inicijavus bankroto bylos atsakovui iškėlimą, nesumažėtų atsakovo turimo turto masė, o visi kreditoriai galėtų maksimaliai patenkinti savo reikalavimus. ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje numatyta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teisė yra dispozityvaus pobūdžio ir neįpareigoja teismo jas taikyti visais atvejais. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomas tiek suinteresuoto asmens, tiek teismo iniciatyva ir esant dvejoms sąlygoms – tikimybė, jog nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių teismo sprendimo įvykdymas pasunkės arba pasidarys nebeįmanomas ir egzistuoja *prima facie* pagrindas manyti, kad pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo bus patenkintas. Tačiau Lietuvos teismų praktikoje, laikinosios apsaugos priemonės iki nutarties iškelti ar atsisakyti kelti įmonei bankroto bylą, neretais atvejais apskritai nėra taikomos.

Netaikant laikinųjų apsaugos priemonių, kreditorių interesus saugo vienintelis draudimas vykdyti finansines prievoles, kurių vykdymas yra užtikrintas priverstinėmis poveikio

⁶ Ten pat.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas Nr. IX-743 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340 (Aktuali nuo 2013-12-14).

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 14 d. nutarimas c. b. Nr. 3K-3-575-2013 (pagal atsakovo UAB „Aliuminio konstrukcijos“ ir atsakovės antstolės A. P. kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 28 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo BUAB „Promsta“ ieškinį atsakovams UAB „Aliuminio konstrukcijos“, antstolei A. P. ir Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, dalyvaujant tretiesiems asmenims A. O. , „BTA Insurance Company“ SE (buvęs pavadinimas – UAB „BTA draudimas“), dėl be pagrindo įgyto turto grąžinimo ir restitucijos taikymo), kat. 41; 43.2; 126.2; 126.5.

priemonėmis, t. y. prievolės vykdymą užtikrina antstolis. Mūsų nuomone, tokia situacija akivaizdžiai pažeidžia kreditorių lygiateisiškumo principą, kadangi priverstiniu vykdymu užtikrintų kreditorių reikalavimų tenkinimas yra sustabdomas, o kiti kreditoriai yra privilegijuojami pastarųjų atžvilgiu, suteikiant jiems teisę gauti turimų reikalavimų įvykdymą. Pažymėtina, kad tikslus šios situacijos teisinis reglamentavimas yra ypač svarbus, kadangi teisme iškėlus civilinę bylą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, neretais atvejais, nesąžiningais veiksmais įmonės, kurioms keliami bankroto byla, išskiria kai kuriuos savo kreditorius ir finansines prievoles įvykdo išskirtinai tik jiems. Tokiu atveju, jei įmonei yra iškeliama bankroto byla, inicijuojami nauji teismo procesai, kurių metu siekiama įrodyti, kad šių sandorių bankrutuojanti įmonė sudaryti neprivalėjo ir kad jie pažeidžia kitų kreditorių interesus (*actio Pauliana* ieškinys).

Vienas iš būdų, kaip galėtų būti įgyvendinamas visų kreditorių lygiateisiškumo principas, yra draudimas įmonei vykdyti finansines prievoles nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme dienos. Pažymėtina, kad vertinant momentą, nuo kada įmonei, kuriai inicijuota civilinė byla dėl bankroto bylos iškėlimo, turėtų būti taikomas draudimas vykdyti visas finansines prievoles, derėtų nepamiršti ir fakto, kad bankroto proceso metu siekiama apsaugoti ne tik įmonės kreditorių interesus, bet kartu privalo būti užtikrinami ir pačios įmonės interesai. Bankroto bylos iškėlimas visais atvejais yra paskutinė priemonė, kuria pasinaudojus turėtų būti tenkinami kreditorių reikalavimai, kadangi bankroto proceso metu siekiama ne atkurti įmonės mokumą, o paskirstyti turimą turtą ir įmonę likviduoti. Negalima atmesti ir fakto, kad bankroto bylos kai kuriais atvejais keliamos nepagrįstai, egzistuojant tik formaliems pagrindams, tačiau nesant realaus įmonės nemokumo. Šiuo atveju siekiant nustatyti ar taikant draudimą, vykdyti finansines prievoles nuo pareiškimo teisme priėmimo, nebus pažeisti pačios įmonės interesai, būtina atsižvelgti į ginčo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimo teisme trukmę. ĮBĮ 9 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad teismas arba teisėjas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo pareiškimo gavimo dienos priima nutartį iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją iškelti. Teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip vieną mėnesį. Taigi maksimalus terminas, per kurį teismas privalo apsispręsti iškelti bankroto bylą ar ne, yra du mėnesiai. Pažymėtina, kad CPK nustatyta tvarka, teismo nutartis iškelti ar atsisakyti iškelti bankroto bylą, atskiruoju skundu gali būti skundžiama aukštesnės instancijos teismui. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas privalo išnagrinėti atskirąjį skundą per 14 dienų nuo bylos medžiagos gavimo apeliacinės instancijos teisme dienos (ĮBĮ 10 str. 8 d.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos apeliacinis teismas, panaikinęs nutartį, kuria atsisakyta kelti bankroto bylą, negali priimti nutarties ją iškelti. Lietuvos apeliacinio teismo

nutartis yra galutinė ir kasacinė tvarka neskundžiama⁹. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, nepaisant to, kad nutarties, dėl bankroto bylos iškelimo ar atsisakymo ją kelti, priėmimo terminai yra aiškiai apibrėžti įstatyme, šis procesas įprastai trunka kelis mėnesius. Esant nurodytai situacijai, svarstyta ar jei įmonei būtų uždrausta vykdyti visas finansines prievoles nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo priėmimo teisme momento, nebūtų nepagrįstai apsunkinama įmonės padėtis rinkoje bei suvaržomos teisės vykdyti veiklą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad teisminis ginčo nagrinėjimas dėl bankroto bylos iškelimo, trunka pakankamai ilgą laiko tarpą, kad taikant draudimą vykdyti finansinius įsipareigojimus įmonei, kuriai keliama bankroto byla, nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo priėmimo teisme momento, nepagrįstai būtų suvaržomi pačios įmonės interesai. Laikinių apsaugos priemonių taikymas šiame bankroto proceso etape yra pakankamas pagrindas užtikrinti įmonės, kuriai keltina bankroto byla, ir jos kreditorių interesų pusiausvyrą. Siekiant užtikrinti tinkamą bankroto proceso tikslų ir principų įgyvendinimą, siūlytina laikinių apsaugos priemonių taikymą, nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo priėmimo teisme momento, imperatyviai įtvirtinti ĮBĮ nuostatose bei nuo minėto momento panaikinti ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje numatytą draudimą sustabdyti turto realizavimą ir skolų išieškojimą pagal vykdomuosius dokumentus.

1.2.2. Finansinių prievolių vykdymas po teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo

Po pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo priėmimo teisme, kitas svarbus etapas prasideda nutarties dėl bankroto bylos iškelimo priėmimu. Nagrinėjamos temos kontekste, svarbu išanalizuoti kaip reglamentuojamas draudimas įmonei vykdyti finansines prievoles nuo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo iki šios nutarties įsiteisėjimo ir kaip šis reglamentavimas užtikrina kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą.

Vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 2 punktu, priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, teismas arba teisėjas privalo uždėti įmonės nekilnojamajam turtui ir kitam ilgalaikiam materialiam turtui areštą, galiojantį iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Taigi, šiuo momentu laikinių apsaugos priemonių taikymas įstatyme jau įtvirtintas imperatyviai, tačiau jų taikymo tikslas išlieka tas pats – įmonės turimo turto užfiksavimas vėlesniam kreditorių reikalavimų tenkinimui. Šiuo atveju, laikinių apsaugos priemonių taikymo periodas yra nuo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo iki minėtos nutarties įsiteisėjimo dienos.

⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo: 2013-10-01).

Nepaisant imperatyvaus taikymo, mūsų nuomone laikinosios apsaugos priemonės nėra tolygios draudimui įmonei vykdyti priiimtus finansinius įsipareigojimus, kreditorių lygiateisiškumo principo užtikrinimo atžvilgiu. Vertinant, kada būtų pagrįstai galima taikyti draudimą vykdyti finansines prievoles, svarbu pabrėžti momento svarbą, kai įmonei teismo nutartimi iškeliama bankroto byla. Šis momentas svarbus tuo, kad teismui priimant nutartį iškelti bankroto bylą, pirmosios instancijos teismas jau yra ištyręs byloje surinktus įrodymus, padaręs išvadas, kad įmonė yra nemoki, negali vykdyti priiimtų finansinių įsipareigojimų ir jai yra keltina bankroto byla. Teismui iškėlus bankroto bylą, įmonės kreditoriai gali pagrįstai manyti, kad įmonė tikrai yra nemoki bei pradėti ruošti tolimesniam bankroto procesui. Akivaizdu, kad ši situacija nėra adekvati įmonės statusui, kai teisme tik priimamas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Veiksmai, kurių imasi teismas, ar teismo pavedimu įmonės administratorius, įmonei iškėlus bankroto bylą, įtvirtinti ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalyje. Analizuojant šias ĮBĮ nuostatas, galima pastebėti, kad be taikomų laikinųjų apsaugos priemonių, įstatymas nenumato jokios papildomos kreditorių interesus užtikrinančios apsaugos. Teismo veiksmai įmonei iškėlus bankroto bylą yra daugiau informavimo pobūdžio, rengiantis bankroto bylos nagrinėjimui po nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento.

Mūsų nuomone, šiame bankroto bylos nagrinėjimo etape, draudimo vykdyti finansines prievoles taikymas, būtų pagrįstas ir tinkamai užtikrintų kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Kaip ir laikotarpiu nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo, taip ir šiame etape taip pat būtina įvertinti ar įmonės, kuriai keliama bankroto byla, interesai nebus neproporcingai suvaržyti užtikrinant įmonės kreditorių interesų apsaugą bei ar bus tinkamai įgyvendinti visi bankroto proceso principai. Pažymėtina, kad bankroto procese aiškiai egzistuoja viešasis interesas bei būtinybė jį ginti, todėl griežtesnių sankcijų taikymas gali būti motyvuotai pateisinamas.

Vertinant kreditorių interesų apsaugą ir kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą, pastebėtina, kad po nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo ir iki jos įsiteisėjimo momento, kaip jau analizuota anksčiau, įmonės taip pat gali vykdyti savo finansinius įsipareigojimus ir išskirti vienus kreditorius iš kitų, įvykdant jų finansinius reikalavimus. Turint omenyje, kad šiuo atveju įmonei imperatyviai yra pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, finansinių prievolių vykdymas yra apsunkintas, tačiau ne neįmanomas. Pažymėtina, kad bankroto proceso metu patenkinti turimą finansinį reikalavimą kreditoriams paprastai būna sudėtinga ir daugeliu atveju tokie reikalavimai nebūna patenkinti apskritai arba patenkinama tik nedidelė jų dalis. Tokia situacija skatina kreditorių tarpusavio lenktynes, o vienas iš bankroto procesų tikslų kaip tik ir yra šias lenktynes sustabdyti. Teismui priėmus nutartį iškelti bankroto

bylą, kaip jau minėta anksčiau, tikimybė, kad įmonė bus pripažinta bankrutavusia, ženkliai padidėja, todėl kreditoriai tampa suinteresuoti patenkinti savo finansinį reikalavimą pirmiau kitų kreditorių.

Pažymėtina, kad kaip vieną iš neigiamų padarinių dėl nedraudimo vykdyti finansines prievoles po teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo, būtų galima išskirti ĮBĮ 10 straipsnio 3 dalies 1 punkto aiškinimą teismų praktikoje. ĮBĮ 10 straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtinta, kad teismas atsisako kelti bankroto bylą, jeigu įmonė iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo patenkina kreditoriaus (kreditorių), kuris (kurie) kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, reikalavimus. Lingvistiškai aiškinant šią teisės normą, akivaizdu, kad įstatymų leidėjas siekė įtvirtinti tokį teisinį reglamentavimą, kad įmonė, kuriai keliama bankroto byla, savo finansinius įsipareigojimus atitinkamam kreditoriui galėtų įvykdyti tik iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento bei tokiu būdu nutraukti tolimesnį bankroto proceso nagrinėjimą. Analizuojant šią įstatymo nuostatą, ją būtų galima vertinti kaip sąlyginį draudimą įmonei vykdyti finansines prievoles po nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo. Nepaisant nurodyto įstatyminio reglamentavimo, teismų praktika pasuko kitu keliu ir šią įstatymo normą taiko plečiamai. Teismų praktikoje teigiama, kad aiškinant šios teisinės nuostatos turinį, turi būti atsižvelgiama ir į kitas ĮBĮ bei CPK įtvirtintas teises nuostatas, vadovaujantis kuriomis laikoma, kad įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės statusą tik nuo teismo nutarties, kuria jai buvo iškelta bankroto byla, įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 10 str. 1 d., 7 d. ir 13 d., CPK 18 str.). Taigi, minėtų teisinių nuostatų sisteminis aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad teismas turi atsisakyti kelti atsakovui bankroto bylą tuo atveju, jei atsakovas sumoka kreditoriui (inicijavusiam bankroto bylos iškėlimą) skolą iki teismo nutarties, kuria jam buvo iškelta bankroto byla, įsiteisėjimo dienos¹⁰. Analizuojant susiklosčiusią Lietuvos teismų praktiką, minėtos įstatymo normos taikymo atžvilgiu, tampa akivaizdu, kad leidimą įvykdyti finansinę prievolę kreditoriui teismai sieja ne su įstatyme įtvirtintu laiko momentu, t.y. iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo, tačiau su įmonės teisiniu statusu, t. y. kuomet įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės statusą. Svarstyтина, ar tokia teismų praktikos formavimosi kryptis atitinka įstatymo leidėjo tikrąją valią, kadangi kaip jau minėta, bankroto procese ginamas ir viešasis interesas, o teismui ištyrus visus įrodymus ir nusprendus iškelti bankroto bylą, egzistuoja pagrįsta tikimybė, kad šis interesas buvo pažeistas, todėl kyla klausimas ar toks įstatymo taikymas gali būti pateisinamas ir ar tinkamai užtikrina visų kreditorių interesus.

¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. nutartis c. b. Nr. 2-2121/2013 (pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Olimpas“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 1 d. nutarties, kuria buvo iškelta atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Olimpas“ bankroto byla pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Conlex“ pareiškimą), kat. 122.3; 126.2.

Svarbu pagrįsti ar draudimas vykdyti finansines prievoles nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento, nepagrįstai nesuvaržytų įmonės teisės verstis ūkine veikla ir nepažeistų kitų bankroto proceso principų. Pažymėtina, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto dispozicijoje įtvirtinta, jog yra draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo. Remiantis šia įstatymo norma, įmonės galimybė veikti ir priiimti naujus įsipareigojimus iš esmės nėra suvaržoma, kadangi būtų stabdomas tik įsipareigojimų, atsiradusių iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento, vykdymas, tuo tarpu naujai atsiradę įsipareigojimai gali būti vykdomi, t. y. įmonė gali įsigyti žaliavų, paslaugų bei tęsti veiklą. Kaip minėta anksčiau, bankroto bylos iškėlimu pirmosios instancijos teisme, bankroto procesas dėl įmonės pripažinimo bankrutuojančia nepasibaigia, todėl taip pat svarbu apibrėžti kokį laiką tarpą gali trukti ir šis bankroto bylos nagrinėjimo etapas. Vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 13 dalimi, nutartis iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją kelti, priimta rašytinio proceso tvarka, įsiteisėja per 10 dienų nuo jos priėmimo dienos, jeigu ji nebuvo apskūsta. ĮBĮ nereglamentuoja termino per kurį nutartis iškelti bankroto bylą įsiteisėja priimta žodinio proceso tvarka, tačiau šiuo atveju taikoma CPK 335 straipsnio 1 dalis, vadovaujantis kuria, minėta nutartis įsiteisėja per 7 dienas nuo nutarties priėmimo dienos. Taigi, nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo terminai yra tikslūs ir aiškiai apibrėžti, kas leidžia sklandžiai vykdyti kitas bankroto procedūras bei neleidžia vilkinti viso bankroto proceso. Ne išimtis yra ir bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme. Remiantis ankstesnėje dalyje pateikta ĮBĮ 10 straipsnio 8 dalies analize, bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme negali trukti ilgiau kaip 14 dienų nuo bylos medžiagos gavimo Lietuvos apeliaciniame teisme dienos. Tokiu įstatymo reglamentavimu siekiama užtikrinti sklandų ir greitą pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimą bei viso bankroto proceso aiškumą ir apibrėžtumą. Remiantis nurodytomis įstatymo nuostatomis, darytina išvada, kad laikotarpis nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento iki šios nutarties įsiteisėjimo, yra pakankamai trumpas. Taigi, draudimas įmonei vykdyti finansinius įsipareigojimus nuo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento, gali būti visiškai pateisinamas ir pagrįstas bankroto proceso tikslų siekimu bei principų įgyvendinimu. Minėtas draudimas nepagrįstai nesuvaržo įmonės galimybių verstis ūkine veikla, tačiau svariai prisideda prie įmonės kreditorių interesų gynimo bei užtikrina efektyvesnį bankroto procedūrų vykdymą įmonę pripažinus bankrutuojančia.

Pažymėtina, kad šiame nagrinėjamame bankroto proceso etape, taip pat galioja draudimas antstoliams vykdyti priverstinį skolų išieškojimą pagal vykdomuosius dokumentus (ĮBĮ 9 str. 3 d.). Remiantis anksčiau pateikta minėto draudimo analize, šis draudimas turėtų būti taikomas lygiagrečiai su draudimu vykdyti finansines prievoles. Tik tokiu atveju būtų tinkamai

įgyvendinamas kreditorių lygiateisiškumo principas ir vieni kreditoriai nebūtų privilegijuojami kitų atžvilgiu. Pažymėtina, kad draudimu vykdyti finansines prievoles priverstine tvarka, kaip ir draudimu vykdyti visas kitas finansines prievoles, siekiama fiksuoti įmonės turimo turto bei įsipareigojimų dydį.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti pagrįstas išvadas, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, gali būti pagrįstai taikomas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo momento. Laikotarpis nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo iki minėtos nutarties įsiteisėjimo, yra pakankamai apibrėžtas ir trumpas, todėl įmonės interesai nebūtų suvaržomi tiek, jog nepateisintų kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimo. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, siūlytina ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintą draudimą vykdyti finansines prievoles, taikyti nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento.

1.3. Draudimas vykdyti finansines prievoles įsiteisėjus nutarčiai dėl bankroto bylos iškelimo

Teismo nutarties dėl bankroto bylos iškelimo įsiteisėjimo momentas, bankroto procese yra labai svarbus, kadangi su šiuo momentu siejamas pagrindinių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 1 – 9 punktuose numatytų sankcijų taikymas bankrutuojančia įmonei. Nagrinėjamos temos kontekste, svarbu toliau detaliai išnagrinėti visus ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto, kuriame nurodyta, kad draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškelimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, aspektus, įsiteisėjus nutarčiai dėl bankroto bylos iškelimo.

Pažymėtina, kad draudimas vykdyti finansines prievoles yra skirtas bankrutuojančiai įmonei¹¹, todėl šiuo atveju taip pat svarbu apibrėžti subjektus, kurie turi galimybę disponuoti apsisprendimo teise vykdyti ar nevykdyti turimus bankrutuojančios įmonės įsipareigojimus.

ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 2 punkte imperatyviai įtvirtinta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o įmonės administratorius, įspėjęs raštu prieš 15 dienų, nutraukia darbo arba civilines sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu. Šiuo atveju, svarbu atskirti darbo sutarties nutraukimo ir įgaliojimų netekimo momentą. Nepaisant to, kad darbo sutartis su įmonės valdymo organais yra nutraukiama tik po 15 dienų, savo įgaliojimų įmonės atžvilgiu jie netenka nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento. Šiuo įstatymo reglamentavimu užtikrinama

¹¹ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

kreditorių interesų apsauga, kadangi bankrutuojančios įmonės vadovai nebeturi teisės disponuoti įmonės turtu, vykdyti atsiskaitymus su kreditoriais ir taip išskirti vienus kreditorius iš kitų, sumažinant likusių kreditorių galimybę patenkinti savo finansinius reikalavimus. Įmonės valdymo organų, kurie yra netekę savo įgaliojimų, atsiskaitymai su kreditoriais, vadovaujantis minėta ĮBĮ nuostata pripažįstami niekiniais ir negalioja nuo jų sudarymo momento¹².

Pagal ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 1 punktą, nuo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turtą (lėšas) ir juo disponuoti suteikiama tik administratoriui.¹³ Pagrindinis bankroto administratoriaus veiklos tikslas yra tinkamai vykdyti bankroto procedūras ir pasiekti bankroto bylos tikslus. Taigi nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento, bankroto administratorius faktiškai tampa bankrutuojančios įmonės vadovu ir pagrindiniu subjektu, kuris užtikrina kad būtų laikomasis draudimo vykdyti finansines prievoles.

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.1 straipsniu, prievolė – tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Prievolės atsiranda iš sandorių arba kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius (CK 6.2 str.). Prievolės dalykas gali turėti piniginę arba nepiniginę išraišką, tačiau jis turi atitikti prievolės dalykui keliamus reikalavimus (CK 6.3 str.)¹⁴.

Kadangi įmonės bankroto procese draudžiama vykdyti visas bankrutuojančios įmonės finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, svarbu išanalizuoti koku būdu minėtos prievolės baigiasi. CK 6.123 – 6.129 straipsniuose įtvirtinti prievolių pasibaigimo pagrindai, t.y. prievolės gali baigtis įvykdymu, suėjus naikinamajam terminui, šalių sutarimu, šalių sutapimu, kai prievolės nebeįmanoma įvykdyti, likvidavus juridinį asmenį, skolininko atleidimu nuo prievolės įvykdymo bei įskaitymu (CK 6.130 str.) ir novacija (CK 6.141 str.). Pažymėtina, kad visi prievolių pasibaigimo pagrindai yra savarankiški ir negali būti sutapatinami. Draudimas vykdyti finansines prievoles nereiškia, kad įmonės bankroto proceso metu prievolės negali pasibaigti įvykdymu. Vadovaujantis ĮBĮ įtvirtintomis nuostatomis, visų kreditorių reikalavimai yra tenkinami ĮBĮ 35 straipsnyje numatyta tvarka, todėl jei bankrutuojanti

¹² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262 (Aktuali nuo 2014-01-08).

¹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 30 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1071/2012 (pagal atsakovo A. A. apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 21 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2-1085-71/2011 pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „RBG“ ieškinį atsakovui A. A. dėl laidavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, trečiasis asmuo V. R.), kat. 21.4.1.1; 36.2; 126.8.

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262 (Aktuali nuo 2014-01-08).

įmonė turi pakankamai turto, daliai kreditorių prievolės gali baigtis ir jų įvykdymu. Įmonės bankroto proceso metu, realizavus visą bankrutuojančios įmonės turtą, likusios neįvykdytos finansinės prievolės įmonės kreditoriams, baigiasi likvidavus juridinį asmenį.

Pažymėtina, kad vienas iš daugiausiai ginčų praktikoje sukeliančių finansinių prievolių įvykdymo būdų bankroto procese, yra įskaitymas. Įskaitymą reglamentuojančios nuostatos įtvirtintos CK 6.130 – 6.140 straipsniuose. Priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymas – vienas įstatyme nurodytų prievolės pasibaigimo pagrindų. Įskaitymu prievolė baigiasi, kai įskaitomas priešpriešinys vienaarūšis reikalavimas, kurio terminas suėjęs arba kurio terminas nenurodytas ar apibūdintas pagal pareikalavimo momentą¹⁵. Lietuvos teismų praktikoje aiškiai suformuluotos sąlygos, kurioms egzistuojant gali būti taikomas įskaitymas. Visų pirma, jog būtų galima atlikti įskaitymą, prievolės šalys turi turėti viena kitai abipusių teisių ir pareigų, t. y. skolininkas kartu turi būti ir savo kreditoriaus kreditorius, o kreditorius – ir savo skolininko skolininkas, šalių reikalavimai turi būti priešpriešiniai, t. y. šalys turi turėti reikalavimus viena kitai, o ne trečiajam asmeniui, šie šalių reikalavimai turi būti vienaarūšiai, t. y. abiejų prievolių dalykas turi būti toks pat (pavyzdžiui, šalys viena kitai turi užmokėti pinigus, suteikti viena kitai tam tikras paslaugas ir pan.), abu reikalavimai turi galioti, abu reikalavimai turi būti vykdytini, abu reikalavimai turi būti apibrėžti¹⁶. Pažymėtina, kad įskaitymas yra vienašalis sandoris, nes pakanka vienos prievolės šalies pareiškimo, kuriuo apie įskaitymą pranešama kitai šaliai (CK 6.131 str. 1 d.) ir atliekamas nepriklausomai nuo to, sutinka kita prievolės šalies su tokiu prievolės pasibaigimo būdu ar ne.

Priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymas nagrinėjamos temos kontekste yra aktualus tuo, kad jo taikymas bankroto procese nėra pakankamai reglamentuotas. Įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškelimo, įskaitymas yra draudžiamas, tačiau jei šio imperatyvo ieškotume ĮBĮ, tai reglamentuojančios teisės normos surasti nepavyktu. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo (toliau – ĮRI) 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta, kad nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos draudžiama vykdyti visas pinigines prievoles, neįvykdytas iki teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos, įskaitant palūkanų, netesybų ir privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, nustatyti priverstinę

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-710/2013 (atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Eivora“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Raimeta“ ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Eivora“ dėl įskaitymo pripažinimo negaliojančiu ir skolos priteisimo), kat. 35.6.1; 40.2; 106.1.

hipoteką, servitutus, uzufruktą, įskaityti reikalavimus, įkeisti, perduoti ar kitaip perduoti įmonės turtą, reikalingą įmonės veiklai tęsti¹⁷. Lyginant ĮBĮ ir ĮRĮ įstatymų nuostatas, akivaizdu, kad jos yra iš esmės identiškos, tačiau vienu atveju įstatymų leidėjas aiškiai išreiškė poziciją uždrausti įskaitymą restruktūrizavimo procese, o bankroto atveju tokios valios neįtvirtino. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, svarbu akcentuoti, kad draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese yra Lietuvos teismų praktikos rezultatas. Ši teismų pozicija paremta ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktu, pagal kurį, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka¹⁸. Tokią poziciją galima pateisinti atsižvelgiant į bankroto proceso principų ir tikslų įgyvendinimą. Leidžiant įskaitymą įsiteisėjus nutarčiai iškelti bankroto bylą, būtų pažeidžiamas kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas ir proporcingumas, kartu pasireikštų vieno kreditorių interesų nepagrįstas iškėlimas ir patenkinimas kitų kreditorių reikalavimų sąskaita. Pažymėtina, kad ši teismų suformuluotą imperatyvą naujais ĮBĮ pakeitimais bandyta tiesiogiai perkelti ir į įstatymo tekstą. Aktualios ĮBĮ redakcijos 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte papildomai įtvirtinta, kad draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, išskyrus priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas¹⁹. Nepaisant to, kad šiuo įstatymo papildymu, draudimas atlikti įskaitymus, tiesiogiai vėlgi nebuvo įtvirtintas, teismų praktikoje šis pakeitimas interpretuojamas kaip tiesioginė įstatymų leidėjo valios išraiška dėl įskaitymų draudimo. Teismų vertinimu, toks ĮBĮ normos pakeitimas reiškia, kad įskaitymo draudimas, išskyrus mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymą, tapo pagrįstas ne tik sisteminio teisės normų aiškinimo pagrindu suformuota teismų praktika, bet ir tiesiogiai pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto dispoziciją²⁰.

Susiklosčiusiai teismų praktikai drausti įskaitymą bankroto procese būtų galima prieštarauti vadovaujantis CK 6.140 straipsnyje įtvirtintomis nuostatomis, kuriose teigiama, kad kai skolininkas tampa nemokus, kreditoriai gali įskaityti savo reikalavimus, nors jų terminas ir

¹⁷ Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas Nr. IX-218 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012 (Aktuali nuo 2013-07-01).

¹⁸ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

¹⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11¹ straipsniu ir trečiuoju¹ skirsnio įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112 (Aktuali nuo 2012-03-01).

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-329/2012 (pagal ieškovo bankrutavusios akcinės bendrovės „Titlis“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 28 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios akcinės bendrovės „Titlis“ ieškinį atsakovui G. P., trečiajam asmeniui R. P., dėl skolos priteisimo ir atsakovo priešieškinį ieškovui dėl žalos atlyginimo), kat. 40.2; 126.8.

nesuėjęs, jeigu įstatymai nenustato ko kita²¹. Šiuo atveju įstatyme įtvirtinta, kad įskaitymas galimas kai skolininkas tampa nemokus, tačiau įmonės nemokumo būseną nedetalizuojama, t.y. nenurodoma ar įmonės nemokumas turi būti pripažintas teismo sprendimu ar pakanka jog įmonė faktiškai tuo metu nebegali vykdyti savo įsipareigojimų ir yra nemoki. Pažymėtina, kad įprastai įmonės nemokumo faktą konstatuoja teismas, priimdamas nutartį iškelti bankroto bylą, todėl gali atrodyti, kad CK 6.140 straipsnyje numatyta įskaitymo galimybė galėtų būti taikoma ir įmonės bankroto procese. Nepaisant nurodytų aplinkybių, aiškia pozicija dėl CK 6.140 straipsnio taikymo yra išdėstęs Lietuvos Aukščiausias Teismas. Vadovaujantis teismų praktika, CK 6.140 straipsnis reglamentuoja įskaitymą, kai skolininkas tampa nemokus. Tokiu atveju kreditoriai gali įskaityti savo reikalavimus, nors jų terminas ir nesuėjęs, jeigu įstatymai nenustato ko kita. Įmonei iškėlus bankroto bylą, įmonės ir kreditorių santykius reguliuoja ĮBĮ. Jame nustatyta, kad, teismui iškėlus įmonei bankroto bylą, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, baudų, mokesčių ir kitų privalomųjų mokėjimų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės turto teismine ar ne ginčo tvarka ir kt. Ši įstatymo nuostata taip pat reiškia, kad, iškėlus įmonei bankroto bylą, šios įmonės kreditorių ir skolininkų savitarpio reikalavimai nuo bankroto bylos iškėlimo momento negali būti įskaitomi, nes tarpusavio reikalavimų įskaitymas yra vienas iš prievolių įvykdymo būdų²². Pažymėtina, kad teismų praktika dėl įskaitymo negalimumo įmonės bankroto procese yra nuosekli ir aiški.

Analizuojant įskaitymo draudimą bankroto procese taip pat svarbu pažymėti, kad pagal aptariamą normą kreditorių ir bankrutuojančios įmonės tarpusavio reikalavimų įskaitymai negalimi, nepriklausomai nuo to, kada jie atsirado, t.y. iki bankroto bylos iškėlimo ar ją iškėlus. Bet kuriuo atveju įstatyme įskaitymo draudimas siejamas tik su nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimu. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad bankrutuojanti įmonė gali vykdyti finansines prievoles atsiradusias po bankroto bylos iškėlimo. Šiuo atveju kyla klausimas, kodėl įstatymas suteikia teisę bankrutuojančiai įmonei toliau vykdyti ūkinę veiklą ir prisiimti naujus įsipareigojimus, tačiau riboja vieną iš prievolių įvykdymo būdų, t.y. įskaitymą. Tokį draudimą būtų galima pateisinti bankroto proceso tikslų siekimu. Įstatymo numatyta teisė bankrutuojančiai įmonei verstis ūkine veikla grindžiama tuo, kad įmonei yra ekonomiškai naudingai toliau veikti ir tokiu būdu yra mažinami balanse rodomi nuostoliai bei kreditoriniai įsipareigojimai.

²¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262 (Aktuali nuo 2014-01-08).

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 5 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-505/2011 (pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „Litrada“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „Litrada“ skundą dėl antstolės V. Š. veiksmų. Byloje suinteresuotu asmeniu dalyvauja antstolė V. Š.), kat. 40.2.

Pažymėtina, kad iš bankrutuojančios įmonės ūkinės veiklos gautos pajamos gali būti panaudotos su šia veikla susijusioms išlaidoms, tačiau iš šių lėšų negali būti vykdomi atsiskaitymai su kreditoriais šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka²³. ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte įtvirtinta, kad jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, mokesčiai mokami ir gali būti išieškomi iš lėšų, esančių įmonės komercinėje sąskaitoje, įstatymų nustatyta tvarka. Remiantis nurodytomis įstatymo nuostatomis, galima daryti išvadą, kad bankrutuojančiai įmonei siekiant verstis ūkine veikla, svarbu turėti tam skirtų bei iš ūkinės veiklos gaunamų apyvartinių lėšų. Įskaitymo atveju bankrutuojanti įmonė šių lėšų neįgytų ir negalėtų panaudoti kitiems ūkinės veiklos poreikiams.

Priešpriešinių vienas kitą reikalavimų įskaitymas nėra vertinamas vienareikšmiškai. Lietuvos teisės doktrinoje toks draudimas pateisinamas tuo, kad leidžiant įskaitymą būtų pažeidžiama kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė, įtvirtinta ĮBĮ 35 straipsnio nuostatose. Įskaitant reikalavimus, vieni kreditoriai turi galimybę visiškai patenkinti savo kreditorinius reikalavimus bei išvengti prievolės įvykdymo bankrutuojančiai įmonei, kas šiuo atveju ir yra pagrindinis bankrutuojančios įmonės interesas – surinkti kiek įmanoma daugiau lėšų į įmonės sąskaitą ir jas proporcingai paskirstyti visiems kreditoriams pareiškusiems tokius reikalavimus. Taigi, taikant įskaitymą vieni kreditoriai gali ne tik išvengti savo prievolės įvykdymo, tačiau taip pat ir patenkinti reikalavimą nesilaikant proporcingumo principo. Tačiau vyrauja ir kita nuomonė, kad tinkamai reglamentuotas įskaitymas vis dėlto turėtų būti įmanomas. Tokia nuomonė grindžiama paprasta vyraujančia situacija įmonių bankroto procese. Šioje situacijoje skolininkas turintis prievolę bankrutuojančiai įmonei privalo įvykdyti ją visa apimtimi, tačiau kaip bankrutuojančios įmonės kreditorius tikėtina, kad atgal neatgaus nieko arba atgaus tik nedidelę reikalavimo dalį, priklausomai kiek turto bus sukaupta bankrutuojančioje įmonėje.

1.4. Draudimas vykdyti finansines prievoles individualios įmonės bankroto procese

Vadovaujantis CK 2.50 straipsnio 4 dalies nuostatomis, juridiniai asmenys skirstomi į ribotos (pvz. uždara akcinė bendrovė) ir neribotos (pvz. individualios įmonės) civilinės atsakomybės asmenis. Pažymėtina, kad ĮBĮ atskirai nereglamentuoja neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų, t. y. šiuo atveju individualių įmonių, bankroto procedūrų. Individualios įmonės bankroto proceso ypatumus lemia tai, kad bankroto bylos iškėlimo individualiai įmonei atveju, individualios įmonės atsakomybės subjektu tampa ir individualios

²³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).

įmonės savininkas, t. y. individualios įmonės savininkas atsako už bankrutuojančios individualios įmonės prievolės subsidiariai. Nagrinėjamos temos atžvilgiu aktualu tai, kaip draudimas bankrutuojančiai individualiai įmonei vykdyti finansines prievolės, taikomas jos savininkui.

ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 1 punkte nustatyta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, jos savininkas (savininkai) per tuos pačius terminus privalo pateikti administratoriui viso jo (jų) turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė²⁴. Įmonės turtas ir (arba) neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininko (savininkų) turtas, į kurį teisės aktų nustatyta tvarka gali būti nukreiptas išieškojimas, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, įsiteisėjus ĮBĮ 28 straipsnio 2 dalyje nurodytai teismo nutarčiai, parduodamas ĮBĮ 33 straipsnyje nustatyta tvarka. Individualios įmonės, kaip neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, atsakomybės už prievolės specifika lemia, kad bankroto proceso metu kreditorių reikalavimų patenkinimui išieškojimas gali būti nukreiptas ne tik į individualios įmonės, bet ir į jos savininko turtą. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, bankrutuojančios individualios įmonės kreditoriai turėtų būti suinteresuoti išsaugoti ne tik bankrutuojančios įmonės, tačiau ir jos savininko turtą, taip padidinant savo galimybes patenkinti turimus finansinius reikalavimus. Toks įstatymo reglamentavimas suponuoja prielaidą, kad draudimas vykdyti finansines prievolės turėtų būti taikomas ne tik bankrutuojančiai įmonei, tačiau ir jos savininkui, taip užfiksuojant bendrą turto masę, iš kurios ateityje bus tenkinami kreditorių reikalavimai.

Pažymėtina, kad nors ĮBĮ nėra kalbama apie draudimą vykdyti finansines prievolės individualios įmonės savininkui, jos bankroto procese, šiuo klausimu yra pasisakęs Lietuvos apeliacinis teismas. Formuojamoje teismų praktikoje konstatuota, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintas draudimas galioja tik įmonėms, tarp jų ir individualioms, kurioms yra iškelta bankroto byla. Lietuvos Respublikoje nėra įteisintos fizinių asmenų bankroto procedūros, todėl minėtas draudimas fiziniams asmenims negali būti taikomas ir įmonės savininkas gali vykdyti asmenines prievolės ir po bankroto bylos iškėlimo jo įmonei. Įstatymai nenumato, kad dėl įmonės bankroto bankrutuoja ir fizinis asmuo – įmonės savininkas, t. y. jo atžvilgiu negali būti taikomi analogiški ribojimai ir teisiniai padariniai, kurie taikomi bankrutuojančioms įmonėms. Taigi, individuali įmonė ir jos savininkas po bankroto bylos iškėlimo įmonei savaime

²⁴ Ten pat.

nepatenka į vienodą teisinę padėtį. Įmonė nebegali vykdyti sutartinių prievolių kreditoriams, nes tai pažeistų jų lygiateisiškumą. Tačiau įmonės savininkas, nesant fizinių asmenų bankroto, turi teisę bankroto administratoriui ĮBĮ nustatyta tvarka pateikęs duomenis apie turimą turtą, toliau vykdyti sutartines prievoles kreditoriams, jei tuo nėra pažeidžiamos bankrutuojančios įmonės ir (ar) jos kreditorių teisės ir teisėti interesai²⁵. Dėl draudimo vykdyti bet kokius finansinius įsipareigojimus iš esmės būtų sužlugdytas finansiškai ne tik pats fizinis asmuo, bet nukentėtų ir tokio fizinio asmens artimieji, gyvenantys kartu, tame tarpe, jo vaikai, turintys teisę gauti išlaikymą ir pan. Tai neatitiktų ne tik ĮBĮ paskirties, bet ir viešojo intereso, kuriuo nėra ir negali būti siekiama sužlugdyti asmenį dėl jo įmonės finansinės nesėkmės. Todėl galima daryti išvadą, kad individualios įmonės savininkas prievoles vykdyti savo kreditoriams gali ir iškėlus individualiai įmonei bankroto bylą²⁶. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos aiškinimas paremtas teismų praktika, susiklosčiusia dar iki priimant Lietuvoje fizinių asmenų bankrotą įgalinantį įstatymą. Nepaisant, kad šiuo metu jau galioja Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas (toliau – FABĮ), negalima nesutikti su teismų išvadomis, kad individualios įmonės bankroto atveju, nepagrįsta būtų tapatinti individualios įmonės bankrotą su individualios įmonės savininko, kaip fizinio asmens, bankrotu. Pažymėtina, kad fizinio asmens bankroto atveju, FABĮ taip pat numato draudimą įsiteisėjus nutarčiai iškelti bankroto bylą, vykdyti visas finansines prievoles neįvykdytas šio fizinio asmens iki nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių mokėjimą, išieškoti skolas iš šio fizinio asmens teismo ar ne ginčo tvarka, išskyrus priešpriešinių vienas kitų reikalavimų įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas²⁷. Šias dvi skirtingas bankroto procedūras būtina atskirti ir nederėtų jų sutapatinti ar kartu taikyti abiejų įstatymų nuostatas. Individualios įmonės bankroto atveju, jos savininko prievolių vykdymas teismų praktikoje ribojamas tiek, kiek jis nepažeidžia pačios bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorių interesų. Tačiau kyla klausimas, kaip šiuo atveju nustatyti, kokie bankrutuojančios įmonės savininko sandoriai nepažeidžia minėtų interesų. Veikiausiai esminis kriterijus vertinant bankrutuojančios individualios įmonės savininko galimybę vykdyti finansines prievoles, yra

²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-1653/2012 (ieškovo bendrovės Malenio Trading Limited ir R. L. atskirieji skundai dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gegužės 28 d. nutarties, priimtos civilinėje byloje Nr. B2-924-553/2012, iškeltaje pagal ieškovo „Malenio Trading Limited“ ieškinį atsakovui R. L. dėl skolos, palūkanų ir delspinigių priteisimo), kat. 126.5.

²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. Nr. 2-2298/2011 (suinteresuoto asmens valstybės įmonės „Turto bankas“ atskirasis skundas dėl Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 6 d. nutarties, kuria teismas patvirtino AB SEB banko kreditorinį reikalavimą likviduojamos individualios įmonės R. M. prekybos namų „Tuktukas“ bankroto byloje Nr. B2-14-230/2011), kat. 126.5; 122.2.

²⁷ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas Nr. XI-2000 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 57-2823 (Aktuali nuo 2013-04-04).

prievolės kilmė, t. y. ar prievolė atsirado dėl su bankrutuojančios individualios įmonės veikla susijusių santykių ar ji paremta išimtinai individualios įmonės savininko asmeninių interesų tenkinimu. Tokia pozicija atsispindi ir minėtoje teismų praktikoje, kurioje akcentuojama, kad individualios įmonės savininkui, fiziniam asmeniui, draudžiant vykdyti visas finansines prievoles dėl jo įmonės finansinės nesėkmės, sužlugdytų ne tik patį fizinį asmenį bet ir jo šeimą. Taip pat galima sutikti ir su pozicija, kad toks draudimas neatitiktų ir ĮBĮ paskirties, kadangi ĮBĮ pagrindinė paskirtis yra reglamentuoti įmonių bankroto procedūras, o fizinių asmenų nemokumo klausimai yra sprendžiami FABĮ nustatyta tvarka.

Vadovaujantis nurodytomis aplinkybėmis, kyla pagrįstas klausimas, kad jei bankrutuojančios individualios įmonės savininkui nedraudžiama vykdyti asmeninių finansinių prievolių, tačiau jis visu savo turtu atsako subsidiariai su bankrutuojančia individualia įmone dėl jos prievolių įvykdymo, ar tinkamai yra įgyvendinamas vienas iš pagrindinių ĮBĮ tikslų – kreditorių finansinių reikalavimų patenkinimas. Ši problema praktikoje paprastai sprendžiama pasitelkiant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo institutą. Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje ne kartą yra pažymėta, kad tais atvejais, kai bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės turtas nėra atskirtas nuo jos savininko turto, ir kreditorių finansinių reikalavimų patenkinimui neužtekus bankrutuojančios individualios įmonės turto, kreditorių reikalavimai tenkinami iš šios įmonės savininko turto, teismas *ex officio* turi imtis priemonių, kad ne tik individualios įmonės, bet ir jos savininkų turtas būtų išsaugotas iki bankroto bylos išnagrinėjimo pabaigos tam, kad prireikus į jį galėtų būti nukreiptas išieškojimas ĮBĮ 33 straipsnyje nustatyta tvarka. Šiam tikslui pasiekti turi būti taikomas bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės savininkui (savininkams) asmeninės ir jungtinės nuosavybės teise priklausančio turto areštas²⁸.

Išanalizavus ĮBĮ įtvirtintas nuostatas bei susiklosčiusią teismų praktiką, galima daryti pagrįstas išvadas, kad individualios įmonės bankroto proceso metu, įmonės savininkui nedraudžiama vykdyti sutartines prievoles kreditoriams, jei tuo nėra pažeidžiamos bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorių teisės ir teisėti interesai. Nepaisant to, kad individualios įmonės bankroto atveju jos savininkas atsako subsidiariai su bankrutuojančia įmone už jos prievolių vykdymą, tai nereiškia, kad su individualia įmone kartu bankrutuoja ir pats fizinis asmuo, t. y. individualios įmonės savininkas. Fizinių asmenų bankroto procedūras Lietuvoje reglamentuoja FABĮ, todėl reikėtų atskirti kurios ĮBĮ nuostatos ir kokia apimtimi gali

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. Nr. 2-1307/2011 (pagal atsakovės R. B. atskirąjį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. sausio 13 d. nutarties, kuria R. B. buvo įtraukta atsakove bei jos atžvilgiu pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės bankrutuojančios (dabartinis teisinis statusas – bankrutavusi) S. V. B. įmonės bankroto byloje), kat. 110.1; 122.3; 126.1; 126.8.

būti taikomos įmonės savininkui. Pažymėtina, kad ĮBĮ neišskiria neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų bankroto procedūrų, todėl minėtas ribas galima nustatyti tik vadovaujantis susiklosčiusia teismų praktika. Šiuo atveju akcentuoti galima tai, kad individualios įmonės savininkui leidžiama vykdyti tik tas finansines prievoles, kurios yra susijusios su jo asmeniniais įsipareigojimais, o bankrutuojančio individualios įmonės kreditorių interesų apsauga užtikrinama areštuojant įmonės savininko turtą ir tokiu būdu suvaržant jo galimybes minėtą turtą išvaistyti, taip sumažinant kreditorių galimybes patenkinti savo reikalavimus.

1.5. Draudimas vykdyti finansines prievoles bankų ir draudimo bendrovių bankroto procese

Didesnis viešasis interesas, didelis kreditorių ratas, įmonės veiklos specifika²⁹ lemia tai, kad bankų ir draudimo bendrovių bankroto procedūroms, be ĮBĮ įtvirtintų nuostatų, yra taikomi papildomi reikalavimai, kurie įtvirtinti specialiuose įstatymuose. Bankų bankroto procedūras Lietuvoje papildomai reglamentuoja Lietuvos Respublikos bankų įstatymo³⁰ (toliau – Bankų įstatymas), dvyliktasis skirsnis, o draudimo įmonių bankroto procedūrų ypatumai numatyti Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo³¹ (toliau – Draudimo įstatymas), VIII skyriaus antrajame skirsnyje. Reglamentuojant bankų ir draudimo bendrovių bankroto procedūras, Lietuvos teisės doktrinoje pasirinktas angliškasis būdas, kuomet bendros ĮBĮ normos yra taikomas kartu su papildomomis bankroto procedūras reglamentuojančiomis nuostatomis, įtvirtintomis atskiruose minėtų subjektų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose³². Pažymėtina, kad bankų bankrotas įprastai turi įtakos visam šalies ekonomikos stabilumui ir kitų ūkio subjektui veiklai, todėl šių subjektų atžvilgiu ypač svarbu užtikrinti tinkamą bankroto procedūrų įgyvendinimą. Nepaisant to, kad draudimo įmonių bankrotas nėra toks reikšmingas lyginant su bankų bankrotu, tačiau kaip jau minėta anksčiau, didesnis viešasis interesas, platus kreditorių ratas, taip pat reikalauja griežtesnio bankroto procedūrų vykdymo. Didelis kreditorių ratas minėtų ūkio subjektų bankroto atveju reiškia ir didelį kiekį neįvykdytų finansinių įsipareigojimų, todėl būtina akcentuoti kaip taikomas ĮBĮ įtvirtintas draudimas bankroto proceso metu vykdyti finansines prievoles, bankų ir draudimo įmonių bankroto atveju.

²⁹ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

³⁰ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas Nr. IX-2085 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832 (Aktuali nuo 2012-01-01).

³¹ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas Nr. IX-1737 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246 (Aktuali nuo 2014-01-01).

³² Jay Lawrence Westbrook, Charles D. Booth, Christoph G. Paulus, Harry Rajak. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden. Boston, 2010, p. 61.

Bankų įstatymo 83 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad bankų bankroto procedūras reglamentuoja Bankų įstatymas, Finansų įstaigų įstatymas ir ĮBĮ, jeigu Bankų įstatymas bei Finansų įstaigų įstatymas nenustato kitaip. Taigi, ši įstatymo nuostata reiškia, kad bankų bankroto atveju, prioritetas yra suteikiamas Bankų įstatyme įtvirtintų normų taikymui. Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad teismui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, tarp jų - mokėti palūkanas, netesybas, mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas, taip pat iš bankrutuojančio banko išieškoti skolas teismo ar ne ginčo tvarka. Minėta Bankų įstatymo normos dispozicija iš esmės yra tapati ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintam draudimui vykdyti finansines prievoles. Pažymėtina, kad taikant minėtą Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostatas, buvo suabejota šios įstatymo normos atitikimu Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau – Konstitucija). Konkrečiai suabejota dėl draudimo vykdyti finansinę prievolę – priešpriešinio vienarūšio reikalavimo įskaitymą, neįvykdytą iki bankroto bylos iškėlimo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, atitikimo Konstitucijai. Konstitucinis teismas pasisakydamas dėl bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 2 punkto atitikties Konstitucijai, rėmėsi išaiškinimu, kuriame pasisakyta dėl ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtinto draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese. Minėtas išaiškinimas dėl ĮBĮ numatyto draudimo, pateikiamas šio darbo skyriuje „Draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese išimtys“. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 2 punktas, tiek, kiek jame draudžiama vykdyti finansinę prievolę – priešpriešinio vienarūšio reikalavimo įskaitymą, neįvykdytą iki bankroto bylos iškėlimo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui³³.

Analizuojant nagrinėjamų įstatymo nuostatų taikymo momentą, pažymėtina, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtinta, jog draudimas vykdyti finansines prievoles taikomas įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, tuo tarpu Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalyje nurodytas taikymo momentas – teismui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą. Taigi, šiuo atveju kyla klausimas, ar Bankų įstatyme nurodytas draudimo vykdyti finansines prievoles momentas (teismui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą), reiškia atskaitos tašką nuo teismo nutarties priėmimo ar turima omenyje momentą, kada įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės statusą. Siekiant atsakyti į šį klausimą būtų galima remtis jau anksčiau analizuotomis ĮBĮ 10 straipsnio 3

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 2/2012-12/2012-9/2013 (Dėl Lietuvos Respublikos bankų įstatymo, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo, Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai).

dalis 1 punkto nuostatomis, kuriose teigiama, kad teismas atsisako kelti bankroto bylą, jeigu įmonė iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo patenkina kreditoriaus, kuris kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, reikalavimus. Šioje normoje taip pat nurodytas atitinkamų sąlygų taikymo momentas – teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimas, tačiau teismų praktikoje ši norma aiškinama taip, jog ją taikant turi būti atsižvelgiama ir į kitas ĮBĮ bei CPK įtvirtintas teisinis nuostatas, vadovaujantis kuriomis laikoma, kad įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės statusą tik nuo teismo nutarties, kuria jai buvo iškelta bankroto byla, įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 10 str. 1 d., 7 d. ir 13 d., CPK 18 str.)³⁴. Toks aiškinimas reiškia, kad nepaisant to, jog ĮBĮ 10 straipsnio 3 dalies 1 punkto dispozicijoje nurodyta, kad įmonė su kreditoriumi turi teisę atsiskaityti iki nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo, teismų praktikoje ši teisė suteikiama iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento. Minėtą išaiškinimą būtų galima taikyti ir Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 daliai, tačiau atkreiptinas dėmesys į Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 1 punktą, kuriame nurodyta, kad teismui priėmus nutartį iškelti bankroto bylą, administratorius pradeda atlikti savo funkcijas, o banko organų įgaliojimai sustabdomi. Apeliacinės instancijos teismui panaikinus nutartį iškelti bankui bankroto bylą, banko organai toliau atlieka savo funkcijas. Taigi ši įstatymo norma suponuoja prielaidą, kad ir visos Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies nuostatos taikomos dar neįsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą. Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikos šiuo klausimu praktiškai nėra. BAB bankas „SNORAS“ bankroto atveju, teismo nutartį iškelti bankroto bylą buvo pavesta vykdyti skubiai³⁵, o skubaus vykdymo atveju teismo nutartis pradeda vykdyti dar jai neįsiteisėjus. Skubiai vykdytinų nutarčių apskundimas jų vykdymo nesustabdo³⁶. Taigi, BAB bankas „SNORAS“ bankroto atveju Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies nuostatos buvo taikomos nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad įvertinus bankų bankroto specifiką, padidintą viešąjį interesą bei tai jog, Bankų įstatymo nuostatos turi pirmenybe ĮBĮ nuostatų atžvilgiu, Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 2 punkte įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles bankų bankroto atveju, turėtų būti taikomas nuo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento. Pažymėtina, kad siekiant

³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. nutartis c. b. Nr. 2-2121/2013 (pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Olimpas“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 1 d. nutarties, kuria buvo iškelta atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Olimpas“ bankroto byla pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Conlex“ pareiškimą), kat. 122.3; 126.2.

³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-2531/2013 (pagal atsakovo RUAB „Vėtrūna“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-4594-160/2013, kuria patvirtintas patikslintas RUAB „Vėtrūna“ kreditoriaus BAB banko SNORAS finansinis reikalavimas UAB „Vėtrūna“ restruktūrizavimo byloje), kat. 40.2; 126.5.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas Nr. IX-743 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340 (Aktuali nuo 2013-12-14).

išsklaidyti galimas šios įstatymo nuostatos interpretacijas, Bankų įstatymas galėtų būti papildytas nuostata, jog nutartys iškelti bankui bankroto byla yra vykdytinos skubiai.

Kaip ir ĮBĮ taip ir Bankų įstatyme numatytos išimtis iš draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese. Bankų įstatymo 85 straipsnio 3 dalies 4 punkte įtvirtinta, kad draudimas vykdyti finansines prievoles netaikomas įstatymų, reglamentuojančių mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų funkcionavimą, ir kitų įstatymų nustatytais atvejais, kai yra tiesiogiai nurodyta, kad bankas privalo vykdyti prievoles po bankroto bylos iškėlimo. Banko bankroto procedūros metu taip pat nedraudžiama įskaityti indėlininko ar investuotojo, kuris kartu yra ir banko paskolos gavėjas, reikalavimo, už kurį, remiantis Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 4 punktu, indėlininkui ar investuotojui nemokama draudimo išmoka, į banko reikalavimą indėlininkui ar investuotojui dėl negražintos paskolos, tačiau įskaitoma suma (o jeigu indėlininkui ar investuotojui buvo išmokėta draudimo išmoka, – įskaitoma suma kartu su draudimo išmoka) neturi viršyti Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo 9 straipsnio 3 dalyje nustatytą draudimo išmokų indėlininkams ar investuotojams dydžių. Minėta nuostata iš esmės yra leidžiama vykdyti finansines prievoles, kurių privalomas vykdymas numatytas įstatyme bei kreditoriams, kurie neturi teisės gauti draudimo pagal Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymą išmokos banko bankroto atveju. Pažymėtina, kad Bankų įstatyme numatytos išimties nedraudžia taikyti ir ĮBĮ įtvirtintų išimčių iš draudimo vykdyti finansines prievoles.

Draudimo įmonių bankroto procedūras, taip pat kaip ir bankų bankroto atveju, reglamentuoja specialus įstatymas, t. y. Draudimo įstatymas. Draudimo įstatymo 144 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad draudimo įmonės bankroto byla nagrinėjama ĮBĮ nustatyta tvarka, jeigu šis įstatymas nenustato kitaip. Pažymėtina, kad Draudimo įstatyme atskirai nėra reglamentuotas nei draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, nei numatyta šio draudimo išimčių, todėl galima daryti pagrįstą prielaidą, kad šiuo atveju turi būti vadovojamasi tik ĮBĮ įtvirtintomis nuostatomis dėl nagrinėjamo draudimo. Kaip jau minėta anksčiau, didelis viešasis interesas, didelis kreditorių ratas bei specifinė vykdoma veikla, lemia griežtesnį draudimo įmonių bankroto procedūrų reglamentavimą. Draudimas įmonės bankroto procese vykdyti finansines prievoles yra viena iš pagrindinių priemonių, leidžiančių užtikrinti tinkamą kreditorių interesų apsaugą, todėl svarstyтина, ar draudimą vykdyti finansines prievoles reglamentuojančios nuostatos, neturėtų papildomai būti įtvirtintos ir Draudimo įstatyme, kaip tai padaryta Bankų įstatyme. Pažymėtina, kad šiuo atveju lyginant bankų ir draudimo įmonių bankroto situacijas, draudimo įmonės bankroto atveju, draudimą vykdyti finansines prievoles taip pat būtų tikslinga taikyti nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento.

Taigi, nors Draudimo įstatyme tiesiogiai nenumatyta jokių išimčių iš ĮBĮ įtvirtinto draudimo vykdyti finansines prievoles, tačiau vykdant draudimo įmonės bankroto procedūras egzistuoja situacija, kai nepaisant bankroto bylos iškėlimo, tam tikrų kreditorių reikalavimai yra atlyginami iš karto, nesilaikant ĮBĮ įtvirtintos atsiskaitymo su kreditoriais tvarkos. Ši išimtis susijusi su transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo (toliau – TPVCA) sutarčių vykdymu. Draudimo įstatymo 150 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad transporto TPVCA sutartys pasibaigia po 30 dienų (išskyrus atvejus, kai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartyje numatyta ankstesnė draudimo sutarties termino pabaiga). Ši įstatymo nuostata lemia tai, kad draudimo sutartys imperatyviai turi būti vykdomos tam tikrą laikotarpį ir po bankroto bylos iškėlimo. Minėtų sutarčių vykdymo išskirtinumas pasižymi tuo, kad pagal TPVCA mokėtinas draudimo išmokas moka Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuras (toliau – Draudikų biuras), tai reiškia, kad draudimo išmoka yra išmoka net ir tuo atveju kai draudimo įmonei yra iškelta bankroto byla³⁷. Išmokėjęs minėtas draudimo išmokas, Draudikų biuras perima reikalavimo teisę ir tampa bankrutuojančios draudimo įmonės kreditoriumi³⁸. Pažymėtina, kad remiantis minėtu išaiškinimu, galima daryti pagrįstą išvadą, kad tam tikrą laiką, po bankroto bylos iškėlimo draudimo įmonei, vykdant TPVCA sutartis, draudimo išmokos yra išmokamos ir už prievoles, kurios atsirado iki bankroto bylos iškėlimo momento.

Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, nors pati bankrutuojanti draudimo įmonė ir nevykdo finansinių prievolių, tačiau tam tikrų kreditorių reikalavimai yra patenkinami nesilaikant ĮBĮ 35 straipsnyje įtvirtintos kreditorių reikalavimo tvarkos. Pažymėtina, kad šiuo atveju, atsižvelgiant į draudimo įmonės veiklos specifiką, kreditorių lygiateisiškumo principas nėra pažeidžiamas, kadangi tam tikrų kreditorių reikalavimai yra tenkinami ne iš bankrutuojančios įmonės turto, o Draudikų biuras, išmokėjęs draudimo išmokas ir perėmęs reikalavimus, yra įtraukiamas į bendrą bankrutuojančios draudimo įmonės kreditorių eilę.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, bankų ir draudimo įmonių vykdomos veiklos specifiką, didelis kreditorių ratas bei įtaka finansų rinkai, lemia poreikį griežčiau reglamentuoti bankroto procedūrų vykdymą. Pažymėtina, kad Bankų įstatyme įtvirtintas draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo momento, tinkamai užtikrina kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Siūlytina atitinkamą draudimą tiesiogiai įtvirtinti ir Draudimo įstatyme.

³⁷ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011. P. 327.

³⁸ Ten pat.

2. DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLĖS ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ IŠIMTYS

2.1. Finansinių prievolių, atsiradusių įsiteisėjus nutarčiai dėl bankroto bylos iškelimo, vykdymas

ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto dispozicijoje įtvirtinta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai išskelti bankroto bylą, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškelimo. Taip suformuluota šios įstatymo nuostatos dispozicija leidžia daryti išvadą, kad bankrutuojančiai įmonei draudžiama vykdyti tik finansines prievoles, kurios atsirado iki bankroto bylos iškelimo. Finansinės prievolės po bankroto bylos iškelimo gali atsirasti keliais pagrindais. Vienas iš jų yra susijęs su bankroto administratoriaus vykdomomis bankroto procedūromis, kurių tikslas yra likviduoti bankrutuojančią įmonę. Kitu atveju, bankrutuojanti įmonė prisiima finansinių prievolių po bankroto bylos iškelimo, toliau vykdydama ūkinę komercinę veiklą. Vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkto nuostatomis, įsiteisėjus teismo nutarčiai išskelti bankroto bylą, įmonė turi teisę vykdyti ūkinę komercinę veiklą, jeigu jos veiklos rezultatas mažina balanse rodomus nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms³⁹. Pažymėtina, kad po bankroto bylos iškelimo, vykdytinų finansinių prievolių, bankrutuojančiai įmonei kyla neišvengiamai, kadangi administratorius privalo vykdyti ĮBĮ numatytas procedūras, kurios reikalauja tam tikrų išlaidų. Jei bankrutuojanti įmonė nusprendžia tęsti ūkinę komercinę veiklą, tai reiškia, kad veiklos vykdymo laikotarpiu, bankrutuojanti įmonė taip pat turės prisiimti naujų finansinių įsipareigojimų. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, kyla klausimas, kaip bankrutuojanti įmonė turi vykdyti finansinius įsipareigojimus atsiradusius po bankroto bylos iškelimo, kad nebūtų pažeisti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesai bei pasiekti bankroto proceso tikslai.

Bankroto procedūros, kurių privalo imtis bankroto administratorius, įmonei iškelus bankroto bylą, nurodytos ĮBĮ. Siekiant įvykdyti įstatyme numatytas tokias bankroto procedūras kaip pavyzdžiui bankrutuojančios įmonės turto apsauga (ĮBĮ 11 str. 3 d. 4 p.), bankrutuojančiai įmonei būtina prisiimti naujų finansinių įsipareigojimų, kuriuos privalu vykdyti įprasta atsiskaitymo už paslaugas tvarka, norint gauti reikalingą rezultatą. Pažymėtina, kad norint tinkamai administruoti visą bankroto procesą, administratorius turi prisiimti bei vykdyti ir tokius finansinius įsipareigojimus, kurie administratoriaus pareigoms ĮBĮ tiesiogiai ir nėra priskirti,

³⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo: 2013-10-01).

pavyzdžiui pašto korespondencijos siuntimas, dokumentų saugojimas. Papildomus finansinius įsipareigojimus bankroto administratoriui gali tekti prisiimti ir vykdant kreditorių susirinkimo priimtus sprendimus, pavyzdžiui kreditoriui susirinkimus nusprendus atlikti bankrutuojančios turto vertinimą, įmonės auditą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje teismų praktikoje išaiškinta, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos netaikytinos prievolėms, atsiradusioms po bankroto bylos iškėlimo ir susijusioms su bankroto procedūrų vykdymu. Bankrutuojančios įmonės statusas tokiu atveju nepanaikina ir neriboja bankrutuojančios įmonės civilinės atsakomybės pagal prievolės, atsiradusias po bankroto bylos iškėlimo⁴⁰. Pažymėtina, kad tuo atveju, kai iškėlus bankroto bylą įmonė toliau vykdo ar sudaro naujus sandorius, reikalingus bankroto procedūros vykdyti, tokių sandorių šalys laikytinos lygiateisėmis. Toks šalių lygiateisiškumas reiškia, kad situacija, kuomet bankrutuojančiai įmonei, atstovaujama kompetentingo atstovo, bankroto administratoriaus, būtų sudarytos palankesnės sandorio sudarymo sąlygos nei kitai sandorio šaliai, prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Priešingu atveju bankrutuojančios įmonės kontrahentas nepagrįstai turėtų prisiimti tokių sandorių neįvykdymo riziką, o bankrutuojanti įmonė turėtų nepateisinamą galimybę piktnaudžiauti savo padėtimi nevykdant ar netinkamai vykdant savo įsipareigojimus⁴¹. Toks ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto aiškinimas, finansinių prievolių, būtinų bankroto procedūrų vykdymui, atžvilgiu yra visiškai pagrįstas ir logiškas. Jei su bankrutuojančios įmonės kontrahentu nebūtų atsiskaitoma pirmiausia, o jis būtų priverstas stoti į bendrą bankrutuojančios įmonės kreditorių eilę ir tikėtis, kad jo reikalavimas bus patenkintas iki įmonės likvidavimo ĮBĮ 35 straipsnyje nustatyta tvarka, retas verslo subjektas sutiktų prisiimti tokią riziką bei sudaryti su bankrutuojančia įmone atitinkamus sandorius.

Pažymėtina, kad bankrutuojančios įmonės kreditoriai yra suinteresuoti, kad bankroto procedūrų vykdymui bankroto administratorius patirtų kuo mažiau išlaidų, kadangi patiriamų išlaidų apimtis turi tiesioginės įtakos kokia dalimi bus patenkinti kreditorių finansiniai reikalavimai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje teigiama, kad jeigu tam tikros išlaidos pagal savo teisinę prigimtį skirtos bankroto procedūroms atlikti, kreditorių interesams bankroto procedūrų metu ginti, įmonės veiklai užtikrinti, tai tokios išlaidos turi būti dengiamos iš

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-81/2011 (pagal ieškovo UAB „Otega“ ir atsakovo BAB „Ekranas“ kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Otega“ ieškinį atsakovams BAB „Ekranas“ ir UAB „Baklis“ dėl avansinės įmokos grąžinimo ir atsakovo BAB „Ekranas“ priešieškinį ieškovui UAB „Otega“ dėl nuostolių priteisimo), kat. 35.3.6; 42.4; 44.5.1; 42.10.

⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-1052/2012 (pagal atsakovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Vilniaus žemės grupė“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 6 d. nutarties, kuria atmetas atsakovo prašymas dėl vykdomojo rašto panaikinimo, priimtos civilinėje byloje Nr. 2-3708-392/2011 pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Šilumos energija“ ieškinį atsakovui bankrutuojančiai uždarajai akcinei bendrovei „Vilniaus žemės grupė“ dėl skolos priteisimo), kat. 126.8; 129.13.

administravimo išlaidų sąmatos⁴². Vadovaujantis ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalies nuostatomis, administravimui skirtos išlaidos yra patenkinamos pirmiausia. Taigi, nors bankrutuojančios įmonės kreditoriai ir prieštarautų pozicijai kuomet bankrutuojančios įmonės kreditoriai, kurių reikalavimo teisė atsirado po bankroto bylos iškėlimo, yra privilegijuojami kitų kreditorių atžvilgiu, priešingas įstatymo aiškinimas ne tik neužtikrintų tų pačių kreditorių interesų apsaugos, bet ir galimai paralyžiuotų visą bankroto procesą.

Taigi, finansines prievoles atsiradusias po bankroto bylos iškėlimo ir susijusias su bankroto procedūrų vykdymu, bankrutuojanti įmonė privalo vykdyti bendra tvarka. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, dėl bankroto proceso administravimo sudarytų sandorių, kitos sandorio šalies padėtis negali būti tokia pati, kaip kreditorių, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto bylos iškėlimo. Bankrutuojančios įmonės išlaidos tokių sandorių vykdymui yra laikytinos administravimo išlaidomis, todėl privalo būti atlygintos ĮBĮ 36 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y. prioritetas taikomas tų kreditorių reikalavimų patenkinimui, kurių reikalavimai atsirado po bankroto bylos iškėlimo.

Kita situacija kai bankrutuojančiai įmonei gali atsirasti naujų finansinių įsipareigojimų po bankroto bylos iškėlimo, yra kuomet bankrutuojanti įmonė nenutraukia ir tęsia vykdytą ūkinę komercinę veiklą (ĮBĮ 10 str. 7 d. 5 p.). Pažymėtina, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, bankrutuojančios įmonės veikla automatiškai nenutrūksta, kompetenciją spręsti dėl ūkinės komercinės veiklos tęstinumo turi kreditorių susirinkimas (ĮBĮ 23 str. 6 p.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įstatyme numatytos papildomos sąlygos, tik kurioms egzistuojant ūkinė komercinė veikla gali būti tęsiama. Pirmiausia, ši veikla turi mažinti balanse rodomus nuostolius, ir iš šios veiklos gautos pajamos naudojamos su šia veikla susijusioms išlaidoms. Visi atsiskaitymai, susiję su ūkine komercine veikla, vykdomi per vieną atsiskaitymams, susijusiems su ūkine komercine veikla, skirtą įmonės sąskaitą, iš kurios negali būti vykdomi atsiskaitymai su kreditoriais ĮBĮ 35 straipsnyje nustatyta tvarka. Jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, mokesčiai mokami ir gali būti išieškomi iš lėšų, esančių įmonės komercinėje sąskaitoje, įstatymų nustatyta tvarka. Jeigu dėl ūkinės komercinės veiklos atsiranda reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių ir įsipareigojimų, jie teikiami tvirtinti teismui ir tenkinami ĮBĮ 35

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-112/011 (pagal suinteresuoto asmens bankrutavusios akcinės bendrovės „Ekranas“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo uždardosios akcinės bendrovės „Otega“ skundą suinteresuotiems asmenims antstolei V. Ž., bankrutavusiai akcinei bendrovei „Ekranas“ dėl antstolio veiksmų), kat. 30.3; 126.5; 129.7.1.

straipsnyje nustatyta tvarka tik nutraukus ūkinę komercinę veiklą⁴³. Šiuo atveju būtina išskirti dviejų tipų finansines prievoles, kurios įtvirtintos šios įstatymo normos dispozicijoje. Pirma, tai prievolės, kurios vykdamat ūkinę komercinę veiklą atsiranda kitiems verslo subjektams, antra, dėl ūkinės komercinės veiklos atsirandantys mokesčiai ir kitos įstatyme numatytos privalomosios įmokos.

Kalbant apie išlaidas, kurios yra susijusios su bankrutuojančios įmonės vykdoma ūkine komercine veikla, skirtingai nuo išlaidų, patiriamų vykdamat bankroto administravimo procedūras, jos nėra priskiriamos prie bankroto administravimui skirtų išlaidų, išskyrus iš ūkinės komercinės veiklos gaunamų pajamų administratoriui už vadovavimą ūkinei komercinei veiklai mokamą atlyginimo dalį (ĮBĮ 36 str. 3 d.). Įstatyme aiškiai įtvirtinta, kad iš ūkinės komercinės veiklos gautos pajamos naudojamos su šia veikla susijusioms išlaidoms, o visi atsiskaitymai, susiję su ūkine komercine veikla, vykdomi per vieną atsiskaitymams, susijusiems su ūkine komercine veikla, skirtą įmonės sąskaitą. Tai reiškia, kad finansiniai įsipareigojimai kreditoriams, kurie atsirado ūkinės komercinės veiklos vykdymo metu, gali būti vykdomi tik iš pajamų, gautų vykdamat tokią veiklą, o tuo atveju, jei šių pajamų įvykdyti visiems įsipareigojimams nepakanka, nutraukus ūkinę komercinę veiklą, naujai atsiradę kreditoriai traukiami į bendrą kreditorių eilę ir jų reikalavimai tenkinami ĮBĮ 35 straipsnyje įtvirtinta tvarka. Tokiu būdu įstatymų leidėjas siekė apsaugoti įmonės kreditorių, kurių reikalavimai atsirado dar iki bankroto bylos iškėlimo, interesus ir aiškiai atskirti bankrutuojančios įmonės lėšas, kurios gali būti naudojamos prisiimtų naujų finansinių prievolių vykdymui nuo bankrutuojančios įmonės sukauptų lėšų iki bankroto bylos iškėlimo.

Vadovaujantis išdėstyta, galima visiškai sutikti su įstatymų leidėjo išdėstyta pozicija, kad bankrutuojanti įmonė, vykdydama ūkinę komercinę veiklą, turėtų būti laikoma eiliniu rinkos subjektu ir vykdyti prisiimtus įsipareigojimus bendra tvarka. Faktas, jog įmonė yra nemoki ir turi bankrutuojančios įmonės statusą, kitiems rinkos dalyviams reiškia padidintą riziką vykdamat sandorius su tokia įmone. Jei bankrutuojanti įmonė būtų papildomai privilegijuojama šių kreditorių atžvilgiu, didelė tikimybė, kad tokiai įmonei apskritai nebūtų galimybės tęsti ūkinės komercinės veiklos, pavyzdžiui neatsirastų jokių tiekėjų, kurie sutiktų bankrutuojančiai įmonei teikti gamybai reikalingą žaliavą.

Bankrutuojančiai įmonei vykdamat ūkinę komercinę veiklą, taip pat gali atsirasti finansinių prievolių, kurių vykdymas kyla ne iš sutartinių santykių, o iš įstatyme įtvirtintų imperatyvų, šiuo atveju mokesčių ar kitų privalomųjų įmokų mokėjimas. ĮBĮ 10 straipsnio 7

⁴³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).

dalis 5 punkte numatyta, kad jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, mokesčiai mokami ir gali būti išieškomi iš lešų, esančių įmonės komercinėje sąskaitoje, įstatymų nustatyta tvarka. Teismų praktikoje mokestinių finansinių prievolių vykdymas bankrutuojančiai įmonei vykdant ūkinę komercinę veiklą aiškinamas taip, jog iš tęsiamos ūkinės komercinės veiklos kylančius mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas įmonė turi mokėti bendra tvarka, ir bankrutuojančios įmonės statusas šiuo atveju įmonei nesuteikia jokių privilegijų ar galimybių išvengti tų mokesčių mokėjimo⁴⁴. Toks įstatymo aiškinimas grindžiamas konkurencijos principų įgyvendinimu. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalimi, ūkio subjektas, tai įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje⁴⁵. ĮBĮ neįtvirtinta jokių apribojimų, dėl kurių ūkio subjektas, kuriam iškelta bankroto byla, *a priori* negalėtų būti vertinamas kaip konkurencijos santykių dalyvis⁴⁶. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, bankrutuojanti įmonė, vykdanti ūkinę komercinę veiklą, privalo būti laikoma pilnaverte rinkos dalyve, kuriai taip pat turi būti taikomi visi sąžiningą konkurenciją garantuojantys principai. Jei bankrutuojanti įmonė būtų atleista nuo mokestinių finansinių prievolių vykdymo įprastine tvarka, ji kitų rinkos dalyvių atžvilgiu įgytų nepagrįstą pranašumą, kuris negali būti pateisinamas bankrutuojančios įmonės statusu. Pažymėtina, kad finansinių prievolių, kilusių iš pareigos mokėti mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas, vykdymas skiriasi nuo prievolių vykdymo kitų kreditorių atžvilgiu keliais esminiais aspektais. Pirma, mokesčių mokėjimas yra imperatyviai įtvirtintas atitinkamuose įstatymo normose, o taikant šias normas galioja teisingumo ir visuotino privalomumo principas, t. y. mokesčius privalo mokėti visi mokesčių mokėtojai, laikydamiesi mokesčių įstatymų nustatytos tvarkos. Taigi, mokesčių mokėjimas yra neišvengiama prievolė, priešingai nei sutartinių santykių atžvilgiu, ir bankrutuojanti įmonė negali pasirinkti juos mokėti ar ne. Antra, mokesčių

⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis c. b. Nr. 2-548/2012 (pagal kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarties, kuria padidintas kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos finansinis reikalavimas uždarnosios akcinės bendrovės „Narbutas ir Ko“ bankroto byloje (civ. bylos Nr. 2-5739-881/2011)), kat. 126.5.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas Nr. VIII-1099 // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856 (Aktuali nuo 2014-01-08).

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-366/2011 (pagal ieškovės E. D. B. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 25 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės E. D. B. netiesioginį ieškinį bendraieškio bankrutavusios UAB „Žaibo ratas“ naudai, pareiktą atsakovams UAB „Žaibo ratas Vilnius“ ir UAB „Agrolitas Impeks Lesma“, dalyvaujant tretiesiems asmenims V. B. ir bankrutavusios UAB „Žaibo ratas“ bankroto administratoriui UAB „Restrus“, dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų ir nuostolių atlyginimo), kat. 89; 126.8.

administratorius taip pat tampa kreditoriumi bankrutuojančios įmonės atžvilgiu ne savanoriškai, o įstatymo pagrindu. Jis negali įvertinti prisiimamos rizikos dėl bankrutuojančios įmonės galimybių susimokėti privalomuosius mokesčius ar uždrausti jai vykdyti sandorius dėl kurių kyla pareiga sumokėti minėtus mokesčius. Mokesčių administratorius yra privalomas kreditorius, jei mokesčiai yra nesumokami. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, galime daryti pagrįstą išvadą, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkto formuluotė, nurodanti, kad jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, įmonė mokesčius ir kitas privalomasias įmokas moka vadovaudamasi įstatymais, yra imperatyvi ir negali turėti jokių išlygų. Vadovaujantis Lietuvos apeliacinio teismo praktika, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkto formuluotė, jog jeigu dėl ūkinės komercinės veiklos atsiranda reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių ir įsipareigojimų, jie yra tenkinami šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tarka, netaikoma dėl ūkinės komercinės veiklos atsiradusių mokesčių reikalavimų atžvilgiu, nes specialioji teisės norma, skirta mokesčiams ir kitoms privalomosioms įmokoms, įpareigoja tuos mokesčius ir kitas privalomasias įmokas mokėti bendra tvarka, vadovaujantis įstatymais⁴⁷.

Pažymėtina, kad su įstatyme ir teismų praktikoje įtvirtinta pozicija, jog bankrutuojančiai įmonei, tęsiant ūkinę komercinę veiklą, mokesčių prievolių vykdymui negali būti taikoma jokių privilegijų kitų rinkos dalyvių atžvilgiu ir kad visas mokesčines prievoles bankrutuojanti įmonė privalo vykdyti bendra įstatyme nustatyta tvarka, būtų galima ir nesutikti. Vienas iš pagrindinių bankroto tikslų yra patenkinti kreditorių finansinius reikalavimus. Pažymėtina, kad ūkinės komercinės veiklos tęstinumui, būtina sąlyga yra aplinkybė, jog veiklos rezultatai mažina balanse rodomus nuostolius. Kaip jau minėta, nepaisant to, kad vadovaujantis įstatymo nuostatomis bei suformuota teismų praktika, ūkinę komercinę veiklą tęsianti bankrutuojanti įmonė, yra laikoma lygiaverte kitiems rinkos dalyviams konkurencijos atžvilgiu, tačiau realiai jos konkurencingumas yra ženkliai mažesnis. Rizika, kad įmonė nesugebės įvykdyti savo įsipareigojimų, bankrutuojančios įmonės atveju, yra akivaizdžiai didesnė, todėl kiti rinkos dalyviai arba apskritai vengia sudaryti sandorius su tokiomis įmonėmis arba taiko papildomas sąlygas užtikrinti sandorio įvykdymą. Bankrutuojanti įmonė vykdydama ūkinę komercinę veiklą susiduria ir su kitais ĮBĮ numatytais veiklos apribojimais, pavyzdžiui draudimu laisvai disponuoti

⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis c. b. Nr. 2-548/2012 (pagal kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarties, kuria padidintas kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos finansinis reikalavimas uždarosios akcinės bendrovės „Narbutas ir Ko“ bankroto byloje (civ. bylos Nr. 2-5739-881/2011)), kat. 126.5.

turimu turtu. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, galbūt būtų tikslinga svarstyti klausimą ar bankrutuojančiai įmonei vykdant ūkinę komercinę veiklą ją būtų galima atleisti nuo privalomųjų mokesčių mokėjimo, taip suteikiant jai konkurencinį pranašumą, galimybę padidinti gaunamas pajamas ir tokiu būdu patenkinti didesnę dalį kreditorių finansinių reikalavimų. Tiek vykdant bankroto procedūras, tiek vykdant mokesčių administravimo procedūras, ginamas viešasis interesas, todėl šiuo atveju būtina pasverti kokių būdu šis interesas gali būti apgintas geriau.

Išanalizavus kokiais atvejais bankrutuojanti įmonė gali ar privalo vykdyti finansines prievolės po bankroto bylos išskelimo, kyla pagrįstas klausimas, ar už tokių prievolių nevykdymą gali būti taikomos ir CK įtvirtintos prievolių neįvykdymo teisinės pasekmės. CK numatyta, kad už nevykdymą ar netinkamą įvykdymą, kitai sutarties šaliai gali būti taikomos netesybos. Netesybos, tai įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų suma, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditoriui, jeigu prievolė neįvykdyta arba netinkamai įvykdyta (bauda, delspinigiai) (CK 6.71 str. 1 d.). Už termino įvykdyti piniginę prievolę praleidimą, taip pat gali būti skaičiuojamos palūkanos (CK 6.210 str. 1 d.). ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte nurodyta, kad draudžiamas visų finansinių prievolių vykdymas, neįvykdytų iki bankroto bylos išskelimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą. Taip suformuluota įstatymo dispozicija taip pat suponuoja išvadą, kad šiuo atveju palūkanų ar netesybų skaičiavimas draudžiamas tik prievolėms, kurios atsirado iki bankroto bylos išskelimo.

Procesinės palūkanos, skaičiuojamos nuo bylos išskelimo momento iki visiško teismo sprendimo įvykdymo (CK 6.37 str. 2 d.), atlieka kompensacinę funkciją ir skatina skolininką kuo greičiau įvykdyti prievolę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje teismų praktikoje įtvirtinta, kad pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatas nutraukiamas procesinių palūkanų skaičiavimas už prievolės, atsiradusias ir neįvykdytas iki bankroto bylos išskelimo, nes skolininkui esant nemokiam procesinės palūkanos nepasiekia savo tikslo, t. y. neskatina skolininko greičiau įvykdyti prievolę, nes tai yra objektyviai neįmanoma. Nutraukiant procesinių palūkanų skaičiavimą įgyvendinamas ir kreditorių lygiateisiškumo principas bankroto procese. Lygiateisiškumo principas šiuo atveju įgyvendinamas tuo aspektu, kad kreditoriai, kurie turi teisę į procesinių palūkanų skaičiavimą pagal įsiteisėjusi teismo sprendimą, nebūtų pranašesni prieš tuos kreditorius, kurie neturi teisės į procesinių palūkanų skaičiavimą. Tačiau ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos netaikytinos prievolėms, atsiradusioms po bankroto bylos išskelimo ir susijusioms su bankroto procedūrų vykdymu. Kaip jau minėta anksčiau, bankrutuojančiai įmonei, atstovaujamai profesionalaus bankroto administratoriaus, negali būti sudarytos palankesnės sąlygos po bankroto bylos išskelimo sudarytiems sandoriams vykdyti. Spręsdamas dėl procesinių palūkanų skaičiavimo už prievolės, atsiradusias po bankroto

bylos iškėlimo, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad bankrutuojančios įmonės statusas nepanaikina ir neriboja bankrutuojančios įmonės civilinės atsakomybės pagal tokias prievoles, todėl tokiu atveju nėra pagrindo netaikyti ir minimalių nuostolių prezumpcijos (CK 6.261 str.)⁴⁸. Taigi, kasacinio teismo formuojama praktika, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos netaikytinos prievolėms, atsiradusioms po bankroto bylos iškėlimo ir susijusioms su bankroto procedūrų vykdymu⁴⁹. Pažymėtina, kad analogiškas įstatymo aiškinimas taikomas ir toms prievolėms, kurios ir nesusijusios su bankroto procedūrų vykdymu, tačiau atsiranda iš bankrutuojančios įmonės vykdomos ūkinės komercinės veiklos. Jeigu bankrutuojanti įmonė vykdo veiklą, ĮBĮ nustatytais ribomis prisiimdama prievoles, netesybos ir palūkanos skaičiuojamos ir jų skaičiavimui bankrutuojančios įmonės statusas neturi jokios įtakos⁵⁰.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bankrutuojanti įmonė po bankroto bylos iškėlimo gali prisiimti atitinkamų prievolių tiek vykdydama su bankroto administravimo procedūromis susijusią veiklą, tiek tęsdama ūkinę komercinę veiklą. Principinė nuostata yra ta, kad šiuo atveju įstatyme įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles netaikomas, o šias prievoles bankrutuojanti įmonė privalo vykdyti bendra tvarka, t. y. bankrutuojančios įmonės statusas negali jai suteikti jokių privilegijų, tame tarpe ir privilegijų, susijusių su netesybų ir palūkanų skaičiavimu. Pažymėtina, kad įstatyme įtvirtinti tam tikri apribojimai iš kokių lėšų minėtos prievolės gali būti vykdomos. Šių apribojimų paskirtis, užtikrinti, kad vykdamas tokias finansines prievoles nebūtų pažeisti iki bankroto bylos iškėlimo atsiradusių kreditorių teisėti interesai. Tuo atveju, jei bankrutuojančiai įmonei vykdamas ūkinę komercinę veiklą ar veiklą, susijusią su bankroto administravimo procedūrų vykdymu, būtų apskritai uždrausta vykdyti bet kokias prievoles, toks draudimas pakenktų pačiai bankrutuojančiai įmonei, o kartu ir užkirstų kelią pasiekti bankroto proceso tikslus. Tiek leidimas vykdyti minėtas finansines prievoles, tiek šių prievolių įvykdymo užtikrinimas netesybomis ar palūkanomis, suteikia kitiems verslo

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 26 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-301/2009 (pagal ieškovo valstybės įmonės Valstybės turto fondo kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 19 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo valstybės įmonės Valstybės turto fondo ieškinį atsakovui likviduojamai uždarajai akcinei bendrovei „Čiaupas“ dėl kreditoriaus reikalavimo, susidedančio iš nuomos mokesčio, nuostolių ir palūkanų, patvirtinimo bankroto byloje), kat. 35.3.6; 44.2.4.1; 126.5; 126.8.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 27 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-173/2013 (pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ir atsakovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Halteris“ administratoriaus B. D. kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 10 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ieškinį atsakovui B. D., tretieji asmenys L. D., „BTA Insurance company“ SE filialas Lietuvoje, dėl žalos atlyginimo), kat. 126.3; 126.8.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas c. b. Nr. 3K-P-537/2011 (pagal atsakovų A. J. (A. J.) ir S. J. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo AB DNB banko (buvęs AB DnB Nord bankas) ieškinį atsakovams A. J. ir S. J. dėl skolos priteisimo; trečiasis asmuo – BUAB „Ekspolita“), kat. 32.6.1; 36.2; 126.5.

subjektams pagrįstų lūkesčių, kad priimtose prievolės bus įvykdytos bei neatgraso jų nuo bet kokių verslo santykių su bankrutuojančia įmone.

2.2. Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo taikymas

ĮBĮ įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles priverstine tvarka, t. y. išieškant skolas iš bankrutuojančios įmonės, taip pat yra neabsoliutus ir turi tam tikrų išimčių. Tos išimtys įtvirtintos Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatyme (toliau – FUSĮ)⁵¹. Pažymėtina, kad minėtas įstatymas yra priimtas įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/47/EB dėl susitarimų dėl finansinio įkaito (toliau – Direktyva 2002/47/EB)⁵². FUSĮ įtvirtintų nuostatų aktualumą nagrinėjamos temos atžvilgiu lemia tai, kad šiuo įstatymu yra faktiškai pažeidžiamas kreditorių lygiateisiškumo principas bankroto procese, kadangi įsiteisėjus teismo nutarčiai įmonei iškelti bankroto bylą, draudimas vykdyti finansines prievoles ir išieškoti skolas netaikomas FUSĮ nustatytais atvejais⁵³. Atsižvelgiant į tokį įstatymo reglamentavimą, būtina tiksliai nustatyti FUSĮ taikymo ribas ir jo įtaką bankrutuojančios įmonės kreditorių teisėtiems interesams bei bankroto proceso tikslams.

FUSĮ reglamentuojamų nuostatų viršenybė ĮBĮ atžvilgiu įtvirtinta ĮBĮ 1 straipsnio 3 ir 4 dalyse, kurioje teigiama, kad kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonių veiklą, kreditoriaus teisę į reikalavimų tenkinimą, kreditoriaus teisę imtis priemonių skoloms išieškoti, priešpriešinių vienas kitų reikalavimų įskaitymą, išskyrus nustatytą Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatyme, mokesčius ir kitas privalomas įmokas ir jų administravimą bankroto proceso metu, įmonėse taikomos tiek, kiek jos neprieštaruoja ĮBĮ nuostatomis. ĮBĮ įstatymas taikomas tiek, kiek jis neprieštaruoja Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymui ir Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymui⁵⁴.

Pirmiausia, būtina apibrėžti FUSĮ įstatymo taikymo sąlygas bei išskirti teisinius santykius, kuriems FUSĮ turi pirmenybę ĮBĮ atžvilgiu.

FUSĮ objektas yra finansinis užstatas. Pažymėtina, kad FUSĮ objektui keliami specialūs reikalavimai. Finansinio užtikrinimo susitarimo objektas yra finansinis užstatas, kuriuo taip pat

⁵¹ Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas Nr. IX-2127 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2183 (Aktuali nuo 2011-06-30).

⁵² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/47/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:247:0021:0055:lt:PDF>; prisijungimo laikas: 2014-01-10.

⁵³ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).

gali būti finansinės priemonės, kurios pagal sudarytus sandorius taps užstato davėjo nuosavybe atėityje, taip pat pinigai, kurie bus pervesti į šalių pasirinktą sąskaitą (FUSĮ 5 str. 1, 2 d.). Taigi finansiniu užstatu yra laikomi pinigai ir finansinės priemonės, pagal finansinio užtikrinimo susitarimą užtikrinančios atitinkamų finansinių įsipareigojimų vykdymą. Tačiau finansiniu užstatu gali būti ne visi pinigai, bet tik lėšos sąskaitose bet kuria valiuta ar kitos grąžintinos lėšos, tokios kaip pinigų rinkos depozitai. Grynieji pinigai negali būti finansinio užtikrinimo susitarimo objektu (FUSĮ 2 str. 22 d.).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne visi subjektai turi teisę sudaryti FUSĮ reglamentuojamus susitarimus, jiems taip pat taikomi specialūs reikalavimai ir tokių subjektų sąrašas yra ribotas (FUSĮ 3 str. 2 d.). FUSĮ gali būti taikomas tik tuo atveju, jei bent viena iš susitarimo šalių – finansinio užstato davėjas ar finansinio užstato turėtojas – yra viešosios valdžios institucija ar finansų institucija, kurios veikla prižiūrima teisės aktų nustatyta tvarka. Įstatymas taikomas finansų institucijų (bankų, draudimo įmonių ir kt.) su juridiniais asmenimis (įskaitant įvairių teisinių formų įmones) sudaromiems finansinio užtikrinimo susitarimams. Pažymėtina, kad FUSĮ netaikomas, jeigu bent viena iš susitarimo šalių yra fizinis asmuo (FUSĮ 3 str.).

Taigi, šiuo atveju tiek FUSĮ objektas, tiek ribotas FUSĮ reglamentuojamų subjektų, galinčių sudaryti tokius susitarimus, ratas, nulemia, kad su finansinio užtikrinimo susitarimų vykdymu bankroto procese susiduriama pakankamai retai.

Finansinio užtikrinimo susitarimai iš esmės yra skirstomi į dvi rūšis pagal tai, ar nuosavybės teisė į finansinį užstatą lieka užstato davėjui, ar perduodama užstato turėtojui, t. y. finansinio užtikrinimo susitarimus neperduodant užstato nuosavybės teisės (FUSĮ 2 str. 8 d.) ir finansinio užtikrinimo susitarimus perduodant užstato nuosavybės teisę (FUSĮ 2 str. 9 d.). Abi finansinio užtikrinimo susitarimų rūšys yra prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonės. Tai reiškia, kad visi finansinio užtikrinimo susitarimai yra akcesorinio pobūdžio, finansinio užstato turėtojo teisės yra išvestinės iš jo, kaip kreditoriaus, teisių ir šių teisių įgyvendinimas priklauso nuo finansinio užtikrinimo susitarimu užtikrintų įsipareigojimų vykdymo⁵⁵. Finansinio užtikrinimo susitarimas be nuosavybės teisės perdavimo savo esme yra įkeitimo sutartis, t. y. užstato davėjas pateikia finansinį užstatą užstato turėtojui ar jo naudai, užtikrindamas atitinkamų finansinių įsipareigojimų užstato turėtojui vykdymą. Tokiu atveju nuosavybės teisė į finansinį užstatą lieka užstato davėjui, o neįvykdžius prievolės kreditoriui suteikiama pirmumo teisė

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-291/2009 (pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 11 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ ieškinį atsakovui AB DnB NORD bankui dėl nepagrįstai nuo banko sąskaitos nurašytų lėšų bei palūkanų priteisimo), kat. 32.6; 102.2; 126.5; 126.8.

patenkinti savo reikalavimą iš objekto vertės. Pažymėtina, kad vadovaujantis CK įtvirtinta įkeitimo samprata, įkeitimas, tai daiktinė teisė į svetimą kilnojamąjį turtą ir turtines teises, kuria užtikrinamas esamo ar būsimo turtingo įsipareigojimo įvykdymas. Skolininkui neįvykdžius įkeitimu užtikrintos prievolės, įkeitimo kreditorius turi teisę patenkinti savo reikalavimą iš įkeisto daikto vertės pirmiau už kitus kreditorius (CK 4.198 str. 1, 4 d.). Vadovaujantis FUSĮ 3 straipsnio 4 dalimi, finansinio užtikrinimo neperduodant užstato nuosavybės teisės susitarimams *mutatis mutandis* taikomos Lietuvos Respublikos CK ketvirtosios knygos XII skyriaus įkeitimas nuostatos. Pažymėtina, kad FUSĮ reglamentuojamų susitarimų specifika yra tokios sutarties sudarymo objektas – finansinės priemonė bei negrynieji pinigai⁵⁶, tačiau CK 4.221 straipsnyje įtvirtinta ir būtent tokius teisinius santykius apibrėžianti nuostata, kurioje teigiama, kad kai prievolės įvykdymui užtikrinti buvo įkeistos lėšos, esančios įkaito davėjo banko sąskaitoje, kreditorius įgyja teisę tvarkyti įkaito davėjo banko sąskaitą nuo teisės nukreipti išieškojimą į įkeitimo objektą atsiradimo momento.

Taigi, tiek CK XII skyriuje, tiek FUSĮ numatyto įkeitimo esmė yra kreditoriaus pirmenybės teisė patenkinti savo finansinį reikalavimą kitų kreditorių atžvilgiu, tačiau įmonei iškėlus bankroto bylą, įkeitimu užtikrinti kreditorių reikalavimai yra tenkinami ĮBĮ nustatyta tvarka. ĮBĮ 34 straipsnyje įtvirtinta, kad įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą. Ši įstatymo nuostata reiškia, kad įkaito turėtojas yra privilegijuojamas kitų kreditorių atžvilgiu ir iš įkeitimo teisinių santykių kilęs jo reikalavimas yra patenkinamas pirmiau nei visų likusių bankrutuojančios įmonės kreditorių. Pažymėtina, kad bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai yra tenkinami iš bankrutuojančios įmonės sukaupto turto masės. Turto pardavimo organizavimą bei jo pardavimą ar perdavimą kreditoriams vykdo bankroto administratorius (ĮBĮ 31 str. 1 d. 2 p.). Kreditorių reikalavimus, taip pat tenkina bankroto administratorius ĮBĮ nustatyta tvarka (ĮBĮ 31 str. 1 d. 3 p.). Remiantis nurodytu įstatyminiu reglamentavimu, bankroto proceso metu, kreditoriai neturi teisės patys realizuoti bankrutuojančios įmonės turto bei iš šio turto patenkinti savo finansinį reikalavimą. Tačiau situacija iš esmės keičiasi jei yra vadovaujama finansinio užtikrinimo susitarimo nuostatomis. Finansinio užtikrinimo susitarimo be nuosavybės teisės perdavimo, sudaryto pagal FUSĮ, skirtumas nuo įkeitimo sutarties, sudarytos pagal CK įtvirtintas nuostatas, pasireiškia priverstinio finansinių prievolių vykdymo atveju. Pažymėtina, kad bankroto procesas yra vienas iš tų atvejų, kai skolininko įsipareigojimai yra vykdomi priverstine tvarka. Net ir esant priverstinio vykdymo įvykiui, t. y. skolininkui iškėlus bankroto bylą, užstato turėtojas turi teisę finansinį užstatą

⁵⁶ S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

realizuoti vienašališkai, nelaukdamas, kol turtą realizuos bankroto administratorius (FUSĮ 9 str. 3 d.). Finansinio užstato realizavimas net ir iškėlus skolininkui bankroto bylą grindžiamas finansinio užtikrinimo kaip daiktinės teisės koncepcija, t. y. tuo, kad kreditoriui specialiu įstatymu, darančiu išimtį iš bankroto teisinių santykių (ĮBĮ 1 str. 4 d.), suteikta prioritetinga daiktinė teisė į konkretų turtą, tam tikslui specialiai išskirtą iš skolininko turto masės⁵⁷. Pažymėtina, kad tokia įstatymų leidėjo pozicija atsispindi ir Direktyvoje 2002/47/EB, kurioje teigiama, kad siekdamas pagerinti susitarimų dėl finansinio įkaito teisinį tikrumą, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad tokiems susitarimams netaikomos tam tikros teisės aktų dėl nemokumo nuostatos (Direktyvos 2002/47/EB 5 konstatuojamoji d.)⁵⁸.

FUSĮ taikymo specifika pasireiškia atitinkamų kreditorių privilegijavimu, suteikiant jiems papildomų teisių patenkinti savo finansinį reikalavimą, nesilaikant ĮBĮ nustatytos tvarkos. Pažymėtina, kad FUSĮ taikymo atveju, kreditorių interesai yra apsaugomi suteikiant jiems teisę disponuoti finansiniu užstatu užstato davėjo bankroto atveju, kreditorius turi teisę ne tik realizuoti finansinį užstatą pats, nepranešęs bankroto administratoriui, bet turi teisę ir įskaityti turimus priešpriešinius reikalavimus⁵⁹, tačiau šios teisės turi būti numatytos finansinio užtikrinimo susitarime. Pažymėtina, kad kaip ir kitų finansinių prievolių, taip ir įskaitymo vykdymas, vadovaujantis ĮBĮ įtvirtintomis nuostatomis bei susiklosčiusia teismų praktika yra draudžiamas.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vadovaujantis ĮBĮ įtvirtintomis normomis, tuo atveju, kai bankroto procedūros vykdomos įprasta tvarka, pardavus įkeistą turtą, iš gautų lėšų yra atskaitomos kreditorių susirinkimo patvirtintos bankrutuojančios įmonės administravimui skirtos išlaidos. Vykdamas turto realizavimą pagal finansinio susitarimo užtikrinimo nuostatas, pareiga iš gautų lėšų atskaityti administravimo išlaidas, nėra numatyta. Taigi, tokiu atveju susiklosto situacija, kai kreditorius, kuris remiasi finansinio užtikrinimo susitarimu, yra atleidžiamas nuo bankroto administravimo išlaidų atlyginimo, o šios išlaidos dengiamos kitų bankroto procese dalyvaujančių kreditorių finansinių reikalavimų sąskaita.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2009 (pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 11 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ ieškinį atsakovui AB DnB NORD bankui dėl nepagrįstai nuo banko sąskaitos nurašytų lėšų bei palūkanų priteisimo), kat. 32.6; 102.2; 126.5; 126.8.

⁵⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/47/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002L0047:20090630:LT:PDF>, prisijungimo laikas: 2014-01-15.

⁵⁹ S. Kavalnė. Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo taikymo srities nustatymo problemos. Jurisprudencija, 2008.

Atsižvelgiant į tai, kad finansinio užtikrinimo susitarimai, įmonės bankroto procese, kreditoriams suteikia papildomų teisių, kurios iš esmės keičia kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarką, svarbu, jog FUSĮ nuostatos nebūtų aiškinamos plečiamai ir jomis nebūtų piktnaudžiaujama. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje pažymėjo, kad finansinio užtikrinimo susitarimo be nuosavybės teisės perdavimo ir įkeitimo santykis apibūdinamas taip: kiekvienas finansinio užtikrinimo susitarimas be nuosavybės teisės perdavimo savo esme yra įkeitimo sutartis, tačiau ne kiekviena įkeitimo sutartis yra finansinio užtikrinimo susitarimas be nuosavybės teisės perdavimo. Tai leidžia padaryti išvadą, kad šalys turi aiškiai, nedviprasmiškai susitarti, kad jų sudaryta sutartis dėl finansinio užtikrinimo susitarimo be nuosavybės teisės perdavimo yra sudaroma pagal FUSĮ ir užstato turėtojas turi teisę finansinį užstatą vienašališkai realizuoti susitarime nustatytais sąlygomis net ir esant priverstinio vykdymo įvykiui, t. y. iškėlus skolininkui bankroto bylą. Nesant tokio šalių susitarimo, kuris gali būti sudarytas kaip atskira sutartis ar kaip pagrindinės sutarties, iš kurios atsiranda pagrindinis įsipareigojimas, dalis, šalių sudaryta sutartis gali būti pripažįstama tik kaip pagal CK ketvirtosios knygos XII skyriaus nuostatas sudaryta įkeitimo sutartis, kuriai taikomos ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos, draudžiančios, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo⁶⁰. Taigi, pagrindinė sąlyga, kada kreditorius turi teisę remtis FUSĮ nuostatomis, yra aiškus ir nedviprasmiškas kreditoriaus ir skolininko sudarytas susitarimas, kuris patvirtina, kad šalių tarpusavio santykiams bus taikomos FUSĮ nuostatos ir toks susitarimas yra sudarytas pagal FUSĮ.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, išimtis iš ĮBĮ įtvirtinto draudimo vykdyti finansines prievoles, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, skolų išieškojimo atveju reglamentuota FUSĮ. Pažymėtina, kad šiuo atveju galima pagrįstai abejoti, ar ĮBĮ ir FUSĮ įstatymų reglamentavimas, kuris suteikia kreditoriui teisę realizuoti įkeistą turtą pirmiau kitų bankrutuojančios įmonės kreditorių, neprieštarauja vienam iš pagrindinių bankroto proceso principų, t. y. kreditorių lygiateisiškumui. Akivaizdu, kad taikant minėtas įstatymo nuostatas, bankrutuojančios įmonės kreditoriai yra traktuojami nevienodai. Analizuojamos išimties taikymas yra grindžiamas Europos Sąjungos institucijų priimta Direktyva 2002/47/EB, kuria siekiama įgyvendinti finansinio sektoriaus poreikį sustiprinti finansinių prievolių įvykdymo

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2009 (pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 11 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ ieškinį atsakovui AB DnB NORD bankui dėl nepagrįstai nuo banko sąskaitos nurašytų lėšų bei palūkanų priteisimo), kat. 32.6; 102.2; 126.5; 126.8.

užtikrinimo priemonių teisinę padėtį ir taip užtikrinti saugų, patikimą ir efektyvų finansinio užtikrinimo susitarimų vykdymą. Tačiau kaip ši išimtis suderinama su ĮBĮ įtvirtintomis nuostatomis ar minėtu kreditorių lygiateisiškumo principu, teisės teorijoje ir teismų praktikoje pasisakoma labai glaustai. Neabejotinai turėtų būti sprendžiamas ir administravimo išlaidų atlyginimo klausimas, realizuojant bankrutuojančios įmonės turtą pagal FUSĮ nuostatas. Siekiant kiek įmanoma efektyviau įgyvendinti bankroto proceso procedūras bei tikslus, joks kreditorius neturėtų išvengti bankroto proceso administravimui skirtų išlaidų atlyginimo klausimo. Kaip jau minėta anksčiau, subjektų, kurie gali sudaryti FUSĮ numatytus susitarimus, ratas yra ribotas. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad į šį ratą patenka finansų įstaigos, įskaitant kredito įstaigas, draudimo įmones (FUSĮ 3 str. 2 d. 3 p.), kurios neretais atvejais būna tarp bankrutuojančių įmonių kreditorių. Pažymėtina, kad valstybėms, perkeliant Direktyvoje 2002/47/EB įtvirtintas nuostatas į nacionalinę teisę, buvo suteikta galimybė apriboti nacionalinių įstatymų taikymo sritį nustatant, kad finansinio susitarimo šalimis galėtų būti tik finansinės institucijos, tačiau Lietuva šia išlyga nepasinaudojo ir sudarė galimybę finansų institucijoms sudaryti finansinio užtikrinimo susitarimus ir su paprastais juridiniais asmenimis⁶¹.

2.3. Mokestinių prievolių įskaitymas

Ankstesnėse ĮBĮ redakcijose, 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto dispozicijoje buvo nurodyta, kad draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka⁶². 2011 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė ĮBĮ pakeitimus, kuriais aptariamą ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą pakeitė, papildydamas išimtimi, pagal kurią draudimas vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, netaikomas priešpriešiniams vienaarūšiams reikalavimams įskaityti, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas⁶³. Šiuo pakeitimu, įstatymų leidėjas įtvirtino dar vieną išimtį iš draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles, po to, kai įsiteisėja teismo nutartis dėl bankroto bylos iškėlimo. Pažymėtina, kad šis įstatymo pakeitimas iš esmės pakeitė iki tol

⁶¹ S. Kavalnė. Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo taikymo srities nustatymo problemos. Jurisprudencija, 2008.

⁶² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 14, 15 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1486 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4132 (Aktuali nuo 2013-10-01, iki: 2011-12-31).

⁶³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11¹ straipsniu ir trečiuoju¹ skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112 (Aktuali nuo 2012-03-01).

galiojusią teismų praktiką taikant įskaitymą mokestinėms prievolėms. Taikant naująją įstatymo redakciją, buvo net suabejota, ar toks įstatymo reglamentavimas neprieštarauja Konstitucijai.

Pažymėtina, kad teisė atlikti įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, įtvirtinta ne tik ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto dispozicijoje bet ir ĮBĮ 21 straipsnio 2 dalies 5 punkte, kuriame teigiama, kad kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas, turi teisę bet kuriuo bankroto proceso metu atlikti priešpriešinių vienasrūšių reikalavimų įskaitymą pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas.

Mokesčių administravimo tvarką Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (toliau – MAĮ)⁶⁴. Mokesčių permoka apibrėžiama kaip mokesčių mokėtojo sumokėta per didelė mokesčio suma (MAĮ 2 str. 11 d.), o mokestinė nepriemoka – mokesčio nepriemoka ir mokesčių mokėtojo mokesčio įstatymo ar jo pagrindu priimto lydimojo teisės akto nustatyta tvarka laiku nesumokėtos su mokesčiu susijusios sumos (MAĮ 2 str. 18 d.). Mokesčių permokos įskaitymo tvarka yra detalai reglamentuota MAĮ 87 straipsnyje. Pažymėtina, kad vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota teismų praktika, tam, kad būtų atliekamas mokesčių permokos ir nepriemokos įskaitymas, turi egzistuoti pirminė sąlyga: priešpriešiniai vienasrūšiai mokesčių mokėtojo ir mokesčių administratoriaus reikalavimai, pasireiškiantys mokesčių permokos ir mokestinės nepriemokos buvimu⁶⁵.

Analizuojant senesnės redakcijos minėtos ĮBĮ normos taikymą, mokestinių prievolių įskaitymo atžvilgiu, teismų praktikoje buvo suformuota aiški pozicija, kad mokestinių prievolių, atsiradusių iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitymas, įsiteisėjus nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo, yra draudžiamas. Tačiau mokestinių prievolių, atsiradusių po bankroto bylos iškėlimo, ankstesniuose skyriuose minėtais pagrindais, įskaitymas buvo galimas ir iki ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto pakeitimų. Teismų praktikoje įtvirtinta teisė įskaityti tokius reikalavimus buvo kildinama iš ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkto formuluotės, kurioje nurodyta, kad jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, įmonė mokesčius ir kitas privalomasias įmokas moka vadovaudamasi įstatymais. Teismų konstatuota, kad tai iš esmės reiškia, jog gali būti taikomos ir bankroto instituto esmei neprieštaraujančios mokesčių administravimo procedūros, tame tarpe ir

⁶⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas Nr. IX-2112 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243 (Aktuali nuo 2013-12-05).

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 6 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-315/2013 (pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Linetrans“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Linetrans“ ieškinį atsakovui Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl skolos priteisimo), kat. 126.2; 126.8.

MAĮ 87 straipsnyje reglamentuotas mokesčių permokos įskaitymas. Įskaitymas buvo galimas ir dėl mokesčių permokos, atsiradusios po bankroto bylos iškėlimo, tame tarpe ir kylančios iš bankroto administravimo veiklos. Ši pozicija aiškinama teisinių imperatyvų nebuvimu, kurie draustų tokį įskaitymą⁶⁶. Taigi, tam tikrais atvejais įskaityti priešpriešinius vienaarūšius reikalavimus, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, buvo galima ir iki anksčiau minėtų įstatymo nuostatų papildymo. Pažymėtina, kad analogiškas teisinis reglamentavimas, prievolėms, atsiradusioms po bankroto bylos iškėlimo ir susijusioms su bankrutuojančios įmonės vykdoma ūkine komercine veikla ar bankroto proceso administravimu, galioja ir šiuo metu.

Pažymėtina, kad dėl ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto (2011 m. gruodžio 22 d. redakcija) tiek, kiek jame draudžiama vykdyti finansinę prievolę, priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymą, neįvykdytą iki bankroto bylos iškėlimo, išskyrus atvejus, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, Seimo narių grupė ir Vilniaus apygardos teismas kreipėsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį teismą, su prašymu išaiškinti, ar minėta nuostata neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 46 straipsnio 3 daliai. Pagrindiniai kreipimosi į Konstitucinį teismą argumentai buvo tai, kad nustatyto reguliavimu įtvirtinta išimtimi, kad priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymas nedraudžiamas, kai jis galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, įtvirtinama konstituciškai nepagrįsta valstybės institucijų privilegija įmonės bankroto atveju neribotai ir pirmiau už kitus kreditorius tenkinti savo reikalavimus, taip pažeidžiant asmenų lygybės įstatymui principą. Anot besikreipiančiųjų, toks teisinis reguliavimas nedera su valstybės pareiga ūkinę veiklą reguliuoti taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, o ūkio subjektų teisės ir teisėti interesai ribojami daugiau, nei būtina viešajam interesui užtikrinti. Pažymėtina, kad su minėtais argumentais galima sutikti tuo aspektu, kad šiuo atveju realiai yra pažeidžiamas bankroto proceso kreditorių lygiateisiškumo principas, kadangi vieni kreditoriai yra privilegijuojami kitų atžvilgiu, suteikiant jiems papildomų teisių išvengti ĮBĮ įtvirtinto draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles. Tuo tarpu Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs⁶⁷.

Pažymėtina, kad bankroto teisės subjektų, t. y. kreditorių, skolininkų ar bankroto

⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 29 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1145/2013 (pagal pareiškėjos BUAB „Sklypo servisas“, atstovaujamos administratorės UAB „Admivita“, skundą suinteresuotam asmeniui Vilniaus apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2011 m. balandžio 27 d. sprendimo įskaityti mokesčio permoką panaikinimo), kat. 40.2; 126.7; 121.21.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume // Valstybės Aidai. 1992, Nr. 220. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

administratorių santykiai su valstybe yra paremti konstituciniais principais ir normomis⁶⁸. Remiantis 2013 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimu⁶⁹, minėto ĮBĮ papildymo pagrindinis tikslas yra permokėtos mokesčių sumos įskaitymas mokesčių mokėtojo mokestinei nepriemokai padengti, tuo atveju, kai toks įskaitymas nebuvo įvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo. Iš esmės tai reiškia, kad galima įskaityti prievolės, kurios atsirado iki bankroto bylos iškėlimo. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas tokį teisinį reglamentavimą grindžia Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta pareiga bei siekiu sureguliuoti šalies ūkinę finansinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, užtikrinti ne tik tam tikrų kreditorių interesų apsaugą, bet ir visos visuomenės interesus. Neabejotina, kad viešasis visuomenės interesas yra tai, kad pareiga mokėti mokesčius visiems asmenims būtų taikoma vienodai, tačiau įmonės bankroto procese susiduriama su problema kai ne tik būna nesumokami mokesčiai valstybei, tačiau būna ir neatsiskaitoma su kitais ūkinės veiklos subjektais, neatlyginamos jų patirtos išlaidos. Konstitucinio Teismo nuomone, įstatymų leidėjui suteikta diskrecija nustatyti draudimo įskaityti kreditoriaus ir bankrutuojančio skolininko tarpusavio finansinius reikalavimus išimtį, turėtų būti pateisinama teisėtu ir visuotinai reikšmingu tikslu, t. y. viešuoju interesu – surinkti mokesčius į valstybės biudžetą. Mokesčių surinkimas į valstybės biudžetą reikšmingas tuo, kad biudžeto yra finansuojamas valstybės funkcijų vykdymas, visuomenės ir valstybės viešųjų poreikių tenkinimas. Netinkamas ar nesavalaikis mokesčių mokėjimas, riboja valstybės galimybės vykdyti jai priskirtas funkcijas. Būtent pareiga valstybei įgyvendinti minėtas funkcijas, išskiria ją iš kitų bankrutuojančios įmonės kreditorių, todėl Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas nėra paneigiamas. Negalima nesutikti, kad valstybės interesai yra aukščiau atskirų verslo subjektų interesų, tačiau būtina įvertinti ir žalos mastą, kurį patiria valstybė dėl nesumokėtų bankrutuojančios įmonės mokesčių ir kurį patiria kiti verslo subjektai dėl negautų pajamų. Pažymėtina, kad kreditorių interesų apsauga pateisinama tuo, jog įstatyminis reglamentavimas, pagal kurį nedraudžiama įskaityti priešpriešinių vienas kitą reikalavimų, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, nepaneigiama bankrutuojančios įmonės kreditorių teisė reikalauti patenkinti jų reikalavimus, t. y. nepažeidžiama jų Konstitucinė teisė į

⁶⁸ S. Kavalnė, V. Mikuckienė, R. Norkus, R. Velička. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 2/2012-12/2012-9/2013 (Dėl Lietuvos Respublikos bankų įstatymo, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo, Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai).

nuosavybę⁷⁰. Taigi, minėtame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad remiantis konstitucine mokesčių reikšme *inter alia* užtikrinant valstybės biudžeto pajamų, reikalingų valstybės funkcijoms vykdyti, visuomenės ir valstybės viešiesiems poreikiams tenkinti, surinkimą, įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti tokį teisinį reglamentavimą, pagal kurį įmonės bankroto atveju būtų nedraudžiamas (neribojamas) valstybės ir bankrutuojančios įmonės tarpusavio finansinių reikalavimų, kylančių iš įstatymuose nustatytų mokesčių permokos ir nepriemokos, įskaitymas.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtinta draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles išimtis, t. y. kuomet nedraudžiama įskaityti priešpriešinių vienas kitų reikalavimų, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, yra skirta užtikrinti tinkamą valstybei priskirtų funkcijų įgyvendinimą. Atitinkamai šių funkcijų įgyvendinimui būtina užtikrinti mokesčių surinkimą į valstybės biudžetą. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu, jeigu tarp šių asmenų yra tokio pobūdžio skirtumų, kurie tokį diferencijuotą reguliavimą daro objektyviai pateisinamą⁷¹. Subjektai, kurių atžvilgiu šis diferencijavimas pateisinamas, tai valstybė ir jos institucijos. Pažymėtina, kad remiantis minėtu išaiškinimu, kyla klausimas, ar valstybė ir jos institucijos turėtų būti išskiriamos kitų kreditorių atžvilgiu tik kalbant apie finansinių prievolių įvykdymą, kuomet nedraudžiama įskaityti priešpriešinių vienas kitų reikalavimų, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas. Vykdamas bankroto administravimo procedūras, pasitaiko atveju, kai valstybės ar savivaldybių institucijų reikalavimai ir tuo pačiu bankrutuojančios įmonės reikalavimai minėtoms institucijoms, kyla iš sutartinių santykių. Pagal šiuo metu galiojanti teisinį reglamentavimą, tokių reikalavimų valstybės ar savivaldybės institucijos įskaityti negali. Šiuo atveju susiklosto situacija, kuomet valstybės ar savivaldybių institucijos savo įsipareigojimus bankrutuojančiai įmonei privalo įvykdyti, tačiau jų finansiniai reikalavimai bankrutuojančiai įmonei dažniausiai lieka nepatenkinti. Pažymėtina, kad valstybės ar savivaldybių institucijų įsipareigojimų

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume // Valstybės Aidas. 1992, Nr. 220. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 2/2012-12/2012-9/2013 (Dėl Lietuvos Respublikos bankų įstatymo, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo, Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai).

bankrutuojančiai įmonei įvykdymui, naudojamos tos pačios valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšos, todėl būtų galima teigti, kad valstybės ir savivaldybių institucijoms draudžiant įskaityti priešpriešinius vienasrūšius reikalavimus bankrutuojančiai įmonei, kurie atsirado kitais pagrindais, taip pat pažeidžiamas viešasis interesas. Viešojo intereso pažeidimas šiuo atveju pasireiškia tuo, kad neužtikrinamas optimalus valstybės biudžeto lėšų naudojimas. Taigi, negalima nesutikti, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintas reguliavimas, kuriuo nedraudžiama įskaityti priešpriešinių vienasrūšių reikalavimų, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas, yra pateisinamas visuotinai reikšmingu tikslu (mokesčių surinkimu), viešuoju interesu. Tačiau svarstyтина, ar įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, nederėtų išplėsti valstybei ir jos institucijoms galimybės atlikti įskaitymą ir kitais pagrindais, remiantis Konstitucinio Teismo pateiktu bankrutuojančios įmonės kreditorių diferencijavimu.

2.4. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas

ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 dalyje įtvirtinta, kad bankroto administratorius, ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dokumentų apie įmonės sandorių sudarymą gavimo dienos patikrina įmonės sandorius, sudarytus per ne trumpesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, ir pareiškia ieškinius teisme pagal įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais. Taigi, remiantis minėta ĮBĮ nuostata, bankroto administratoriui numatyta pareiga teisme ginčyti sandorius, kurie pažeidžia bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus. Akivaizdu, kad teismo bylinėjimosi metu, abi ginčo šalys neišvengiamai patiria atitinkamų išlaidų. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 79 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokeskis ir išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu. Pažymėtina, kad vadovaujantis CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punktu, bankrutuojanti įmonė yra atleidžia nuo žyminio mokesčio mokėjimo. CPK 79 straipsnio 1 dalyje numatytų išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, sąrašas yra įtvirtintas CPK 88 straipsnyje. Iš minėto sąrašo būtų galima išskirti išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai atlyginti, kadangi teismo ginčo metu, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą, daugiausia ginčų kyla būtent dėl šių išlaidų priteisimo. Tokią tendenciją lemia tai, kad išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai, įprastai sudaro didžiąją visų bylinėjimosi išlaidų dalį. CPK 93 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi

išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Taigi, šiuo atveju kyla klausimas, jei bankrutuojanti įmonė pralaimi teisminį ginčą, o po teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, kaip bus sprendžiamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas.

Sprendžiant minėtą klausimą, kokia tvarka turėtų būti atlyginamos bylinėjimosi išlaidos, atsiradusio bankrutuojančiai įmonei jos administravimo metu, svarbu nustatyti ar tokios išlaidos gali būti priskirtos prie bankroto administravimui skirtų išlaidų, ar jos atlyginamos bendra ĮBĮ 35 straipsnyje įtvirtinta kreditorinių reikalavimų patenkinimo tvarka.

ĮBĮ 36 straipsnyje nurodyta, kad bankroto administravimo išlaidas sudaro atlyginimas administratoriui, su darbo santykiais susijusios išmokos įmonės darbuotojams (įskaitant mokesčius, apskaičiuojamus nuo susijusių su darbo santykiais išmokų), kuriems būtina dalyvauti bankroto procese, išskyrus darbuotojus, dalyvaujančius ūkinėje komercinėje veikloje, išlaidos įmonės auditui, turto įvertinimo, pardavimo, atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymo bei kitos kreditorių susirinkimo patvirtintos išlaidos. Taigi, bylinėjimosi išlaidos įstatyme tiesiogiai nepriskirtos prie bankrutuojančios įmonės administravimui skirtų išlaidų, tačiau pažymėtina, kad šis įstatyme įtvirtintas sąrašas nėra baigtinis. Įstatymas suponuoja prielaidą, kad tokios išlaidos gali būti priskirtos prie administravimui skirtų išlaidų jas patvirtinus kreditorių susirinkimui.

Teismų praktika nagrinėjamu klausimu nėra vienareikšmiška. Pažymėtina, kad su administravimo išlaidomis susijusių klausimų sprendimas priklauso kreditorių susirinkimo, o ne teismo kompetencijai (ĮBĮ 36 str. 3 d., 23 str. 1 d. 5 p.), tačiau taip pat pripažįstama, kad sprendžiant šiuos klausimus bet kuriuo atveju būtina atsižvelgti į šių išlaidų paskirtį, kreditorių teises, taip pat būtinumą nepažeisti bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės savininkų teisių ir interesų. Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių konstatuota, kad iš bankrutuojančios įmonės priteistos bylinėjimosi išlaidos neatitinka bankroto administravimui skiriamų išlaidų esmės ir paskirties, todėl negali patekti į tokioms išlaidoms galimų numatyti bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės lėšų sudėtį⁷². Vadovaujantis ĮBĮ 26 straipsnio nuostatomis, iš bankrutuojančios įmonės priteista bylinėjimosi išlaidų suma, kreditoriui pateikus atitinkamą prašymą, galėtų būti pripažįstama kreditoriaus finansiniu reikalavimu bankrutuojančios įmonės bankroto byloje. Minėtoje teismo nutartyje taip pat pažymėta, kad bankrutuojančios įmonės patirtos bylinėjimosi išlaidos priskirtinos administravimo išlaidoms, tačiau tokios išlaidos negali

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis c. b. Nr. 2-318/2009 (pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „KRS“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2008 m. spalio 14 d. nutarties, kuria netenkintas prašymas dėl kreditorių susirinkimo nutarimo panaikinimo, bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Katranga“ bankroto byloje (bylos Nr. B2-45-230/2009)), kat. 126.5; 126.8.

būti lyginamos su toje pačioje byloje patirtomis kitų jos dalyvių procesinėmis išlaidomis. Šie argumentai grindžiami administravimo išlaidų paskirtimi, kuri yra užtikrinti kuo sklandesnį bankroto proceso vyksmą ir kuo operatyvesnį jo užbaigimą, t. y. jos priskiriamos prie bankroto administravimo procedūrų atlikimo. Teismo nuomone, tuo atveju, kai teismo ginčo metu iš bankrutuojančios įmonės priteisiamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, tokios bylinėjimosi išlaidos negali būti įmonių bankroto proceso prasme prilygintos tiesioginėms bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės išlaidoms, kurių paskirtis - užtikrinti bankroto procedūras ir kuo greitesnį jų užbaigimą. Pačios bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės patirtų išlaidų ir kitų subjektų turėtų bylinėjimosi išlaidų nėra pagrindo sutapatinti. Galiausiai teismo išvadose konstatuota, kad iš bankrutuojančios įmonės priteistos bylinėjimosi išlaidos, neatitinka įstatyme nustatytų administravimo išlaidų esmės, jų paskirties ir pobūdžio. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje teismų praktikoje laikomasi priešingos pozicijos. 2013 m. birželio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje⁷³ konstatuota, kad tiek įmonės turto gausinimas bankroto proceso metu, kai įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus, reiškia reikalavimus skolininkams, tiek įmonės turto išsaugojimas, kai įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus, ginasi nuo jai pareikštų kreditorių reikalavimų, yra tiesiogiai susiję su įmonės bankroto proceso administravimu, o iš šios veiklos atsiradusios išlaidos priskirtinos prie įmonės bankroto administravimo išlaidų, kurių sąmatą tvirtina, keičia ir disponavimo jomis tvarką nustato kreditorių susirinkimas. Pažymėtina, kad vertinant ar bylinėjimosi išlaidos gali būti priskiriamos prie administravimui skirtų išlaidų, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat vadovaujasi bendrais principais pagal kuriuos būtina atsižvelgti į tokių išlaidų paskirtį, teisinę prigimtį, subjektus, kurių naudai tos išlaidos apmokamos, taip pat jų atsiradimo laiką. Vienas iš motyvų, dėl ko atsiradus prievolei atlyginti kitos šalies bylinėjimosi išlaidas, jos turi būti atlyginamos iš administravimo išlaidų, yra tai, kad priešingu atveju viena iš ginčo šalių turėtų nepagrįstai prisiimti bankrutuojančios įmonės prievolių dėl pareigos atlyginti patirtas bylinėjimosi išlaidas neįvykdymo riziką, o bankrutuojanti įmonė turėtų nepateisinamą galimybę piktnaudžiauti savo padėtimi, reikšdama nepagrįstus reikalavimus savo skolininkams arba nepagrįstai nesutikdama su kreditorių jai pareikštais reikalavimais. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, galima daryti pagrįstą išvadą, kad teismų praktika, kuomet ginčo šalies turėtos

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-381/2013 (pagal atsakovo BAB bankas „Snoras“ ir trečiojo asmens VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 22 d. nutarčių peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės N. V. ieškinį atsakovui BAB bankas „Snoras“ dėl sandorio pripažinimo niekiniu, teisės gauti draudimo išmoką pripažinimo, trečiasis asmuo – VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“), kat. 21.4.2.6; 41; 54

bylinėjimosi išlaidos laikomos bankrutavusios įmonės administravimo išlaidomis, kurios pirmenybės tvarka apmokamos ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, yra pateisinama siekiant užtikrinti, kad bankrutuojanti įmonė nepiktnaudžiautų reikšdama nepagrįstus reikalavimus.

Siekiant eliminuoti teismų praktikos prieštarumą dėl minėtų bylinėjimosi išlaidų priskyrimo bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms, būtina vadovautis Konstitucinio Teismo išaiškinimu dėl teisminių precedentų kūrimo, galiojimo bei keitimo. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 m. spalio 24 d. nutarime⁷⁴ konstatavo, kad esami aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sukurti precedentai atitinkamų kategorijų bylose susaisto ne tik žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus, priimančius sprendimus analogiškose bylose, bet ir tuos precedentes sukūrusius aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus (*inter alia* Lietuvos apeliacinį teismą ir Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą). Bendrosios kompetencijos teismų praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti koreguojama ir nauji teismo precedentai tų kategorijų bylose gali būti kuriami tik tada, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama. Toks bendrosios kompetencijos teismų praktikos koregavimas (nukrypimas nuo teismus ligi tol saiščiusių ankstesnių precedentų ir naujų precedentų kūrimas) visais atvejais turi būti deramai argumentuojamas atitinkamuose bendrosios kompetencijos teismų sprendimuose. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2012 m. spalio 10 d. nutartyje⁷⁵, pažymėjo, jog tais atvejais, kai teismų praktikos koregavimas yra neišvengiamas, objektyviai būtinas, teismai gali nukrypti nuo ankstesnių precedentų ir sukurti naujus, aiškiai ir racionaliai argumentuojant. Atsižvelgiant į nuosekliai formuojamą Lietuvos Aukščiausiojo ir Lietuvos apeliacinio teismų praktiką (nutartys priimtos civilinėse bylose Nr. 3K-3-381/2013, 3K-3-547/2013, 2-2097/2012), neabejotinai turėtų būti vadovaujamosi teismų išaiškinimais, kuriuose įtvirtinta, kad teismo procesinio sprendimo pagrindu atsiradusi prievolė atlyginti kitos šalies patirtas bylinėjimosi išlaidas, turėtų būti vykdoma prioritetine tvarka, iš bankroto administravimui skirtų lėšų.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, teismo proceso metu bankrutuojančiai įmonei kilusios prievolės, atlyginti kitos šalies patirtas bylinėjimosi išlaidas, įvykdymo klausimas yra dar vienas aspektas, kurio tiesiogiai nereglamentuoja ĮBĮ. Atsakymą į minėtos situacijos sprendimą,

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, byla Nr. 26/07.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-422/2012 (pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Laiivų technika“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarties ir Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutarties, kuria ieškinys paliktas nenagrinėtas, peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Laiivų technika“ ieškinį atsakovui Rusijos Federacijos įmonei RAB „Dimas“ dėl skolos priteisimo), kat. 130.1.1; 130.3.2.

pateikia Lietuvos teismų suformuota praktika, kurioje įtvirtinta, kad tiek įmonės turto gausinimas bankroto proceso metu, kai įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus, reiškia reikalavimus skolininkams, tiek įmonės turto išsaugojimas, kai įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus, ginasi nuo jai pareikštų kreditorių reikalavimų, yra tiesiogiai susiję su įmonės bankroto proceso administravimu, o iš šios veiklos atsiradusios išlaidos priskirtinos prie įmonės bankroto administravimo išlaidų. Taigi, prievolė, kilusi iš bankrutuojančios įmonės pareigos atlyginti teismo proceso metu jai priteistas bylinėjimosi išlaidas, yra dar viena išimti iš ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtinto draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles. Kaip jau minėta, ši prievolė, prioritetine tvarka, turi būti vykdoma iš bankroto administravimui skirtų išlaidų, tačiau pažymėtina, kad teismų praktikoje buvus įvairių šios prievolės atlyginimo tvarkos aiškinimų, įstatymų leidėjas bylinėjimosi išlaidų priskyrimo administravimui skirtoms išlaidoms klausimą, turėtų imperatyviai numatyti įstatyme.

3. ATSAKOMYBĖ UŽ DRAUDIMO VYKDYTI FINANSINES PRIEVOLES ĮMONĖS BANKROTO PROCESĖ PAŽEIDIMĄ

3.1. Taikytina atsakomybė ir sankcijos draudimą pažeidusiems asmenims

Teisinė atsakomybė apibrėžiama kaip teisinis įpareigojimas teisės subjektams garantuoti naudojimąsi savo teisėmis atitinkamų pareigų vykdymu nurodant, kad tokių pareigų nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu⁷⁶. Toks teisinės atsakomybės apibrėžimas formuoja teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų supratimą, kad tik tinkamų pareigų vykdymu, asmuo gali įgyvendinti turimas teises, o pareigų nevykdymas lemia atitinkamų teisių praradimą. Teisės teorijoje, atsakomybė, pagal teisės pažeidimo rūšį, paprastai skirstoma į baudžiamąją, administracinę, civilinę, ir drausminę⁷⁷. Pažymėtina, kad bankroto teisėje įprastai vyrauja civilinė, baudžiamoji ir administracinė atsakomybė. Baudžiamoji atsakomybė yra griežčiausia teisinės atsakomybės rūšis, taikoma už pavojingiausius teisės pažeidimus. Administracinė atsakomybė yra taikoma už mažiau pavojingus teisės pažeidimus, kurie yra numatyti Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse. Iš minėtų atsakomybės rūšių, bankroto teisėje dažniausiai taikoma civilinė atsakomybė. Civilinė atsakomybė yra turtinio pobūdžio ir taikoma fiziniams ar juridiniams asmenims už sutartyje prisiimtų įsipareigojimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, taip pat padarius žalą kito asmens teisėms.

Vertinant draudimo vykdyti finansines prievoles pažeidimus įmonės bankroto procese laiko atžvilgiu, tikslingiausia būtų išskirti laikotarpius kai bankrutuojančios įmonės finansinės prievolės vykdomos iki teismo nutarties išskelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo ir po šios nutarties įsiteisėjimo.

Nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme iki teismo nutarties išskelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo, įmonei, kuriai keliama bankroto byla, jokie įstatyme įtvirtinti imperatyvai iš esmės nedraudžia vykdyti finansines prievoles, tačiau galimybė disponuoti turtu ir vykdyti įsipareigojimus kreditoriams gali būti apribota pritaikius laikinąsias apsaugos priemones. Pažymėtina, kad iki 2009 m. liepos 1 d. galiojo Lietuvos Respublikos laikinasis mokėjimų eilės tvarkos įstatymas⁷⁸, kuriame buvo įtvirtinta mokėjimų eilės tvarka, kai juridinis asmuo ar juridinio asmens teisių neturinti įmonė visiems atsiradusiems piniginiams įsipareigojimams įvykdyti vienu metu neturėjo pakankamai pinigų. Negalėjimas atsiskaityti su visais kreditoriais,

⁷⁶ A. Vaišvila. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos laikinasis mokėjimų eilės tvarkos įstatymas Nr. VIII-1463 // Valstybės žinios. 1999, Nr. 106-3062 (Negalioja nuo 2009-07-01).

yra viena iš įmonės bankroto sąlygų, todėl minėtas laikinasis mokėjimų eilės tvarkos įstatymas, bent iš dalies riboja įmonės, kuriai inicijuota bankroto byla, galimybę vykdyti turimus finansinius įsipareigojimus, kurie pažeistų kitų nemokios įmonės kreditorių interesus. Pažymėtina, kad būtina minėto įstatymo taikymo sąlyga yra realus įmonės negalėjimas įvykdyti visus turimus finansinius įsipareigojimus. Mokėjimų eilės tvarkos įstatymui netekus galios⁷⁹, neliko jokių įstatyme įtvirtintų apribojimų, finansinių prievolių vykdymui. Kadangi įmonei, kuriai teisme iškelta civilinė byla dėl bankroto bylos iškėlimo, iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento, iš esmės nedraudžiama vykdyti turimas finansines prievoles, nėra pagrindo ir civilinei ar kitokiai atsakomybei kilti.

Pažymėtina, kad nepaisant to, jog iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento, įmonei nedraudžiama vykdyti finansinių prievolių, tačiau tai nereiškia, kad tokie sandoriai atitinka bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus ir vėliau negali būti nugincyti. CK numato teisę kreditoriui ginčyti skolininko sudarytus sandorius *actio Pauliana* pagrindu, t. y. kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti (*actio Pauliana*). Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės (CK 6.66 str. 1 d.). Pripažinus sandorį negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu, yra taikoma restitucija (CK 6.145 str.). Pažymėtina, kad restituciją taikant bankrutuojančios įmonės atžvilgiu. teisinių pasekmių ir padarinių klausimas sprendžiamas kitaip nei bendrai kitais atvejais, t. y. CK 6.66 straipsnio nuostatos taikytinos kartu su ĮBĮ 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką. Skolininko nepagrįstai perleistas turtas (pinigai) grąžinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka⁸⁰.

Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, vykdyti finansines prievoles imperatyviai draudžia įstatymas. Imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja (CK 1.80 str. 1 d.). Šiam sandorio negaliojimo pagrindui taikyti reikia nustatyti tokias sąlygas: pirma, kad teisės norma, kuriai prieštarauja sandoris, yra imperatyvi,

⁷⁹ Lietuvos Respublikos laikinojo mokėjimų eilės tvarkos įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. XI-293 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 77-3161 (Aktuali nuo 2009-07-01).

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-510/2012 (agal trečiojo asmens K. M. komandinės ūkinės bendrijos „Makvis“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 2 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios individualios įmonės M. V. firmos „Dinolita“ ieškinį atsakovei A. D. dėl sandorių pripažinimo negaliojančias ir restitucijos taikymo; tretieji asmenys – M. V., K. M. komandinė ūkinė bendrija „Makvis“), kat. 21.4.1.1; 35.6.1; 41

antra, kad ginčo sandoris pažeidžia nurodytoje normoje įtvirtintą imperatyvą ir kad šio pažeidimo padarinys tikrai yra sandorio negaliojimas. Sandorį pripažinus niekiniu, viena jo šalis privalo grąžinti kitai sandorio šaliai visa, ką yra gavusi pagal sandorį (restitucija), o kai negalima grąžinti to, ką yra gavusi, natūra, – atlyginti to vertę pinigais, jeigu įstatymai nenumato kitokių sandorio negaliojimo pasekmių (CK 6.180 str. 2 d.). Taigi, pagrindinė priemonė, kuria apsaugomi bankrutuojančios įmonės kreditorių interesai pažeidus draudimą vykdyti finansines prievoles, yra restitucijos taikymas, t. y. bankrutuojančiai įmonei grąžinama viskas, kas buvo neteisėtai perleista.

Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, pagrindinė priemonė, apsauganti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus, nuo neteisėtų finansinių prievolių vykdymo, yra CK įtvirtintas restitucijos institutas. Nepaisant to, kad iš nepagrįstai turtą įgijusių asmenų šis turtas yra grąžinamas bankrutuojančiai įmonei, neteisėtai turtą įgijusiems kreditoriams realiai netaikoma jokia atsakomybė. Pažymėtina, kad restitucijos būdu turtą grąžinę kreditoriai, turi teisę pateikti finansinį reikalavimą bankrutuojančios įmonės bankroto byloje ir gauti šio reikalavimo įvykdymą ĮBĮ nustatyta tvarka. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks teisės aiškinimas visiškai neskatina neteisėtai finansinio reikalavimo įvykdymą gavusių kreditorių elgtis sąžiningai ir grąžinti nepagrįstai gautas lėšas. Manytina, kad tuo atveju, jei įstatyme būtų įtvirtinta nuostata, draudžianti įtraukti į bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą kreditorių, kuris neteisėtai gautas lėšas per atitinkamą terminą negrąžina bankrutuojančiai įmonei, finansinių prievolių įvykdymo pažeidimų sumažėtų, o nepagrįstai paskirstytų bankrutuojančios įmonės lėšų susigrąžinimo tvarka supaprastėtų.

Pažymėtina, kad siekiant tinkamai išanalizuoti visus, atsakomybės už draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese pažeidimą, taikymo aspektus, būtina tinkamai apibrėžti kokiais bankroto proceso etapais toks pažeidimas gali būti įvykdytas, kokie subjektai šį pažeidimą gali įvykdyti bei įvertinti tiems subjektams taikytinos atsakomybės ribas.

3.1.1 Antstoliams ir įmonės valdymo organams taikytina atsakomybė

Finansinės prievolės gali būti vykdomos ne tik bankrutuojančios įmonės ar kreditorių iniciatyva, tačiau ir priverstine tvarka. ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai, įmonės turtas (lėšos) pagal šiuos vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas, išskyrus ĮBĮ 33 straipsnio 4 dalyje nustatytus atvejus. Vykdomuosius

veiksmus pagal teismo išduotus vykdomuosius dokumentus, Lietuvoje vykdo antstoliai. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, ĮBĮ imperatyviai draudžia antstoliams priverstinai vykdyti įmonės, kuriai teisme inicijuota bankroto byla, finansines prievoles, todėl galima kalbėti apie antstoliams taikomą atsakomybę pažeidus šį draudimą.

Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo⁸¹ (toliau – Antstolių įstatymas) 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad antstolis už savo paties ir savo darbuotojų padarytą žalą atsako įstatymų nustatyta tvarka. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad už įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant antstolio funkcijas, už kurias taikoma baudžiamoji ar administracinė atsakomybė, antstolis atsako kaip valstybės pareigūnas. Pažymėtina, kad antstolio profesinė civilinė atsakomybė už fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą atliekant antstolio funkcijas, viršijančią 1000 litų, draudžiama privalomuoju draudimu (Antstolių įstatymo 17 str. 1 d.). Vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota teismų praktika, ginčams dėl antstolio veiksmais padarytos žalos atlyginimo spręsti, taikytinos CK normos, reglamentuojančios deliktinę civilinę atsakomybę⁸². Pažymėtina, kad taikant deliktinę atsakomybę, pažeistos teisės yra atlyginamos taikant nuostolių institutą. Būtinis civilinės atsakomybės kilimo sąlygos yra neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp skolininko veiksmų bei žalos ir kaltė (išskyrus įstatymų numatytus atvejus, kai civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės) (CK 6.246 – 6.249 str.). Pažymėtina, kad remiantis teismų praktika, sprendžiant dėl antstolio civilinės atsakomybės, turi būti taikomos bendrosios šeštosios knygos XXII skyriaus nuostatos bei kartu atsižvelgiama į antstolio profesinės veiklos teisinio reglamentavimo nulemtą civilinės atsakomybės taikymo specifiką. Iš profesinės veiklos kilusios civilinės atsakomybės atvejais turi būti įvertinta tai, kad profesine veikla užsiimančiam asmeniui nustatyti griežtesni rūpestingumo ir atidumo reikalavimai negu paprastai⁸³. Pažymėtina, kad nei baudžiamoji, nei administracinė atsakomybė, už ĮBĮ įtvirtintų antstolių pareigų netinkamą vykdymą, nėra numatyta. Taigi, pažeidus ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą draudimą vykdyti

⁸¹ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas Nr. IX-876 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042 (Aktuali nuo 2012-11-15).

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 7 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-114/2008 (pagal atsakovo antstolio Arturo Bložės kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo AB banko „Hansabankas“ ieškinį atsakovui antstoliui A. B., dalyvaujant tretiesiems asmenims A. V., V. V., UAB „Agrokonzernas“, UAB DK „PZU Lietuva“, UAB „Snoro lizingas“, UAB „Linus Agro“, UAB „Kemira Growhow“ ir Valstybinei mokesčių inspekcijai, dėl žalos atlyginimo), kat. 129.17.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 14 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-41/2012 (pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Baltic Agro“ ir atsakovo antstolio J. K. (J. K.) kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Baltic Agro“ ieškinį atsakovui antstoliui J. K. dėl nuostolių atlyginimo priteisimo; tretieji asmenys – V. R., Latvijos draudimo bendrovė „BTA Insurance Company“ SE (UAB „BTA DRAUDIMAS“ teisių perėmėja) ir uždaroji akcinė bendrovė draudimo kompanija „PZU Lietuva“), kat. 44.2.4.1; 44.5.2.1; 44.5.2.17; 114.11; 128.10; 129.17.

finansines prievoles priverstine tvarka, t. y. vykdyti išieškojimus, kai teisme priimtas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo, realiai gali būti taikoma tik civilinė atsakomybė, o taikant antstoliui civilinę atsakomybę, būtina nustatyti visas antstolio civilinės atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmus, padarytą žalą, priežastinį neteisėtų veiksmų ir žalos ryšį, taip pat kaltę. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotą praktiką, bankrutuojančios įmonės kreditorių teisės, kai yra pažeidžiama ĮBĮ nustatyta kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka ir įmonė neteisėtai atsiskaito su vienu iš kreditorių, yra ginamos taikant restituciją ir grąžinant šalis į pradinę padėtį. Bankroto administratorius, gindamas visų kreditorių interesus, privalo išreikalauti neteisėtai sumokėtas bankrutuojančios įmonės lėšas iš jas gavusio kreditoriaus⁸⁴. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki teismo nutarties dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo įsiteisėjimo, bankroto administratorius neturi teisės atlikti jokių veiksmų ginant tokios įmonės interesus, todėl teisę ginčyti neteisėtus antstolio veiksmus, turi tik pati įmonė. Tačiau realiai pasinaudoti šia teise įmonei nėra tikslo, kadangi atsisakius iškelti bankroto bylą išieškojimas yra atnaujinamas, o įsiteisėjus nutarčiai iškelti bankroto bylą, visą įmonės valdymą perima bankroto administratorius. Įmonei iškėlus bankroto bylą ir bankroto administratoriui perėmus visas teises, šiuo atveju susiklosto situacija, kai antstoliui, atlikus ĮBĮ 9 straipsnio 3 daliai prieštaraujančius veiksmus, pareiga likviduoti tų veiksmų pasekmes, tenka bankroto administratoriui. Savo ruožtu bankroto administratorius turi teisę ginčo tvarka pareikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo, kurie atsirado dėl antstolio neteisėtų veiksmų, bei įrodyti visas antstolio civilinės atsakomybės egzistavimo sąlygas. Manytina, kad toks įstatyminis reglamentavimas nepagrįstai perkelia antstolio neteisėtų veiksmų likvidavimo pareigą bankroto administratoriui bei neužtikrina antstolio pareigos tinkamai vykdyti jam priskirtas prievoles. Praktikoje, atvejai kai dėl ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalies pažeidimų bankroto administratoriai siekia nuostolių atlyginimo iš antstolių, labai reti. Taigi, nepaisant to, kad įstatymas imperatyviai draudžia antstoliui priverstine tvarka vykdyti įmonės finansines prievoles, kai teisme yra priimtas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo, už šio imperatyvo pažeidimą, antstoliui praktiškai jokia atsakomybė netaikoma, negana to, antstolis net neturi pareigos savo jėgomis pašalinti padaryto pažeidimo pasekmių.

Kaip jau ne kartą minėta, įsiteisėjus nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktu, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles,

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-328/2008 (pagal atsakovo antstolio D. J. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 5 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo BUAB „Omé“ ieškinį atsakovui antstoliui D. J., tretiesiems asmenims UAB „Sapa profiliai“, UAB „BTA draudimas“ dėl antstolio veiksmų pripažinimo neteisėtais ir nuostolių atlyginimo), kat. 44.2.4.1; 44.5.2.17; 126.5.

neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka. Taigi, nuo minėtos teismo nutarties įsiteisėjimo momento, kyla imperatyvus draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles. Vadovaujantis ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 2 punktu, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o įmonės administratorius, įspėjęs raštu prieš 15 dienų, nutraukia darbo arba civilines sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitų šalių bankroto teisės doktrinoje, įmonės valdymo organai ne visada netenka savo įgaliojimų. Jungtinių Amerikos Valstijų bankroto teisėje numatyta, kad tuo atveju jei įmonės valdymo organai nesukčiavo ar nepadarė kitų nusižengimų, įmonės valdymas lieka nepakitęs ir yra toliau vykdomas prižiūrint bankroto teismui⁸⁵. Taigi, Lietuvos teisinio reglamentavimo atveju, nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, įmonės valdymo organai neturi įgaliojimų sudaryti jokių sandorių. Pažymėtina, kad nepaisant to, jog darbo ar civilinės sutartys su bankrutuojančios įmonės valdymo organais yra nutraukiamos ne iš karto, įmonės valdyme jie nebedalyvauja ir netenka visų įgaliojimų įmonės vardu atlikti bet kokius veiksmus, būtent nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento. Praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kai bankrutuojančios įmonės valdymo organai, nepaisant to, kad yra įsiteisėjusi teismo nutartis dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, sudaro sandorius su bankrutuojančiai įmonės kreditoriais, kuriais patenkinami jų turimi reikalavimai. Vadovaujantis CK 1.80 straipsnio 1 dalies nuostatomis, imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. Taigi, bankrutuojančios įmonės valdymo organų sudaryti sandoriai, kuriais pažeidžiamas draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles, yra niekiniai ir negalioja nuo jų sudarymo momento. Tokių sandorių sudarymo faktas, gali būti pagrindu taikyti civilinę atsakomybę, tačiau šiuo atveju taip pat būtina įrodyti visas civilinės atsakomybės egzistavimo sąlygas, t. y. žalą, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys ir kaltė (CK 6.246 6.249 str.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vadovaujantis įstatymo reglamentavimu ir vyraujančia teismų praktika, nepaisant to, kad sandorį, prieštaraujantį imperatyvioms įstatymo nuostatomis, sudaro įmonės valdymo organai ir tokiu būdu neteisėtai patenkina vieno iš kreditorių reikalavimą, sandoriu gautas lėšas, bankrutuojančiai įmonei privalo gražinti jas gavęs asmuo. Minėtos lėšos, laikomos kreditoriaus be pagrindo įgytu turtu. Remiantis nurodytomis aplinkybėmis, įmonės bankroto administratorius turi teisę išreikalauti neteisėtai sumokėtas bankrutuojančios įmonės lėšas iš jas gavusių asmenų, bet ne iš buvusių bankrutuojančios įmonės valdymo organų. Kreditorius, kurio reikalavimas buvo nepagrįstai įvykdytas, turi būti traukiamas į bendrą

⁸⁵ Paul J. Omar. *International Insolvency Law Themes and Perspectives*. Ashgate, 2008, p. 112.

bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą, o jo reikalavimas turi būti tenkinamas pagal ĮBĮ nuostatas, laikantis kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo ir proporcingumo⁸⁶.

Vadovaujantis nurodytomis aplinkybėmis, tiek antstolių veiksmai, tiek buvusių bankrutuojančios įmonės valdymo organų veiksmai, kuriais pažeidžiamas imperatyvus draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles, gali būti pagrindas taikyti minėtiems asmenims civilinę atsakomybę, įrodžius visas civilinės atsakomybės taikymo sąlygas. Pažymėtina, kad pareiga sugrąžinti bankrutuojančiai įmonei neteisėtais veiksmai perleistas lėšas, tenka bankroto administratoriui, tuo tarpu bankroto įstatyme numatytą imperatyvą pažeidę asmenys, realiai gali išvengti bet kokios atsakomybės. Mūsų nuomone toks įstatymo reglamentavimas neužtikrina prevencinio poveikio laikytis numatytų reikalavimų. ĮBĮ įtvirtinta, kad už atitinkamus pažeidimus, pavyzdžiui įmonės dokumentų neperdavimą (ĮBĮ 10 str. 7 d. 1 p.), teismas gali skirti piniginę baudą. Atsižvelgiant į draudimo vykdyti finansines prievoles pažeidimo pobūdį, manytina, kad piniginės baudos, skiriamos už minėtą pažeidimą, įtvirtinimas ĮBĮ nuostatose, būtų pagrįsta sankcija, sukurianti tam tikrą prevencinį poveikį.

3.1.2 Bankroto administratoriaus atsakomybė

Įsiteisėjus nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, bankrutuojančios įmonės valdymą iš esmės perima bankroto administratorius. Administratorius ĮBĮ nustatyta tvarka valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą bei disponuoja juo ir bankuose esančiomis šios įmonės lėšomis (ĮBĮ 11 str. 3 d. 3 p.). Taigi, visus sprendimus dėl bankrutuojančios įmonės finansinių prievolių vykdymo, taip pat priima bankroto administratorius. Teismų praktikoje suformuota nuostata, kad įmonės bankroto administratorius, tai vienas iš svarbiausių asmenų bankroto procese, kuris vykdo bankrutuojančios įmonės vadovo funkcijas bei atlieka teisinį tyrimą dėl atsakovo ir su juo susijusių asmenų veiksmų ar neveikimo. Tik nešališkas ir profesionaliai veikiantis bankroto administratorius gali nustatyti tikrąsias nemokumo priežastis, pasiekti pusiausvyrą tarp įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, ir jos kreditorių interesų, teisingai išspręsti atskirus klausimus bankroto procese⁸⁷. Analizuojant ĮBĮ įtvirtintas nuostatas, galima daryti pagrįstą išvadą, kad bankroto administratorius įmonės bankroto procese atlieka funkcijas, kurių vykdymas lemia ar

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-230/2008 (pagal atsakovės J. G. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2007 m. kovo 27 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Labomeda“ ieškinį atsakovei J. G. dėl žalos atlyginimo), kat. 27.7; 44.5.2.17.

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. Nr. 2-1832/2010 (pagal atsakovo UAB „Stiprybė“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2010 m. liepos 29 d. nutarties, priimtos civilinėje byloje Nr. B2-2882-260/2010 pagal ieškovo V. B. ieškinį atsakovui UAB „Stiprybė“ dėl bankroto bylos iškėlimo), kat. 126.3.

bus pasiekti bankroto proceso tikslai ir įgyvendinti proceso principai, tame tarpe ir kreditorių lygiateisiškumo principas. Pažymėtina, kad bankroto administratorius yra verslu užsiimantis subjektas, kuris veiklą vykdo savo rizika, prisiimdamas atsakomybę už administravimo paslaugų teikimą. Bankroto administratorius be abejonės yra unikalus asmuo, kadangi jis yra įpareigotas vienu metu veikti ir kaip bankroto proceso vykdytojas įstatymo apibrėžtose ribose ir kaip atitinkamų suinteresuotų asmenų patikėtinis⁸⁸.

Administratoriaus atsakomybę dėl netinkamo pareigų vykdymo reglamentuoja ĮBĮ 11 straipsnio 6 dalis, kurioje įtvirtinta administratoriaus prievolė įstatymų nustatyta tvarka atlyginti nuostolius, kurie atsirado dėl jo ir (arba) jo padėjėjo pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Minėta įstatymo nuostata reiškia, kad už netinkamą administratoriaus pareigų vykdymą, reikalaujant atlyginti patirtus nuostolius, administratoriui taikoma civilinė atsakomybė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje teismų praktikoje teigiama, kad įstatyme įtvirtintos sąlygos civilinei atsakomybei atsirasti, taikytinos ir bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės atveju⁸⁹. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra akcentavęs, kad pagrindas administratoriui taikyti civilinę atsakomybę, yra CK įtvirtintos nuostatos, o ĮBĮ taikomas konkrečioms bankroto administratoriaus pareigoms išsiaiškinti ir pagrįsti, įvertinti jo veiksmų teisėtumą⁹⁰. Pažymėtina, kad CK nuostatų taikymas sprendžiant dėl bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės, yra teismų praktikos rezultatas, kadangi ĮBĮ 11 straipsnio 6 dalyje apie bankroto administratoriui taikytinos civilinės atsakomybės sąlygas nėra kalbama. Bankroto administratoriaus civilinei atsakomybei taikant CK XXII skyriaus nuostatas ir siekiant įrodyti, kad konkrečiu atveju bankroto administratoriui tokia atsakomybė kyla, būtina nustatyti įstatyme įtvirtintų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų visumą, t. y. neteisėtus skolininko veiksmus, priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir nuostolių, skolininko kaltę, žalą (nuostolius) (CK 6.246-6.249 str.). Neteisėti veiksmai, tai įstatyme arba sutartyje numatytų pareigų nevykdymas arba atlikti veiksmai, kuriais pažeidžiamos įstatyme arba sutartyje įtvirtintos normos, arba bendro pobūdžio pareigų elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Priežastinis ryšys reiškia, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais, nulėmusiais

⁸⁸ Elizabeth H. McCullough. Bankruptcy trustee liability: is there a method in the madness? Lewis & Clark Law review, 2011.

⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. Nr. 2-1832/2010 (pagal atsakovo UAB „Stiprybė“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2010 m. liepos 29 d. nutarties, priimtos civilinėje byloje Nr. B2-2882-260/2010 pagal ieškovo V. B. ieškinį atsakovui UAB „Stiprybė“ dėl bankroto bylos iškėlimo), kat. 126.3.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2011 (pagal ieškovo VĮ Valstybės turto fondo kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 16 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo VĮ Valstybės turto fondo ieškinį atsakovui UAB „Sloviss“ dėl administratoriaus veiksmais padarytų nuostolių atlyginimo, tretieji asmenys Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus miesto skyrius, Matematikos ir informatikos institutas, AB Turto bankas, D. A.), kat. 44.2; 126.3.

skolininko civilinę atsakomybę, t. y. nuostoliai yra skolininko veiksmų rezultatas. Žala nurodoma kaip nukentėjusio asmens turtinio ar kitokio intereso pažeidimas dėl kurio nukenčia jo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis neturtiniams interesams⁹¹. Skolininko kaltė, kaip dar viena būtinoji civilinės atsakomybės nustatymo sąlyga, yra preziumuojama, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis. Taigi, šiuo atveju galima daryti išvadą, kad norint bankroto administratoriui taikyti civilinę atsakomybę, būtina įrodyti administratoriaus neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį bei patirtą žalą, o administratoriaus kaltė yra preziumuojama, t. y. pareiga įrodyti, kad asmuo yra nekaltas, tenka pačiam bankroto administratoriui. Pažymėtina, kad bankroto administratoriaus civilinė atsakomybė yra priskiriama prie profesinės civilinės atsakomybės kategorijos. Minėta aplinkybė reiškia, kad sprendžiant dėl bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės ir jo veiksmų teisėtumo, turi būti atsižvelgiama ne tik į profesinį administratoriaus veiklos pobūdį, bet ir į jam taikytinus profesinius standartus⁹². Bankroto administratorius yra kvalifikuotas specialistas, kurio profesijai įstatyme įtvirtinti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, jam taikomi aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, jo veiklą saisto specialios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai. Nurodytomis aplinkybės lemia, kad šiuo atveju yra paprasčiau konstatuoti bankroto administratoriaus neteisėtus veiksmus. Taisyklė, kad asmens veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais ne tik tais atvejais, kai šie veiksmai prieštarauja teisės aktų reikalavimams, bet ir tada, kai asmuo nevykdo, netinkamai vykdo ar pažeidžia bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, taikytina ir bankroto administratoriui. Bankroto administratoriui civilinė atsakomybė kyla ne tik atlikus veiksmus, kurie prieštarauja teisės aktams, bet ir nevykdant ar netinkamai vykdant pareigas, kurių pagrindą sudaro teisės aktų nustatyti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, specialiosios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai⁹³. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaip jau minėta anksčiau, ĮBĮ nuostatos, bankroto administratoriaus civilinei atsakomybei nustatyti, taikomos siekiant apibrėžti konkrečias bankroto administratoriaus pareigas ir funkcijas bei kaip šios pareigos ir funkcijos yra įgyvendinamos, t. y. administratoriaus veiksmų teisėtumą. Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, administratoriui, pažeidusiam įstatyme

⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

⁹² Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 28 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1226/2012 (pagal atsakovo A. K. apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. spalio 4 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2-651-372/2011 pagal ieškovo bankrutavusios A. D. firmos „Alda“ ieškinį atsakovams A. K. ir AAS BTA dėl administratoriaus veiklos padarytų nuostolių atlyginimo), kat. 44; 126.3.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2013 (pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ir atsakovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Halteris“ administratoriaus B. D. kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 10 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ieškinį atsakovui B. D., tretieji asmenys L. D., „BTA Insurance company“ SE filialas Lietuvoje, dėl žalos atlyginimo), kat. 126.3; 126.8.

įtvirtintą draudimą bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles, gali būti taikoma civilinė atsakomybė, kurios taikymui būtina nustatyti visų CK 6.246 – 6.249 straipsniuose nurodytų sąlygų egzistavimą.

Analizuojant bankroto administratoriui taikytinos civilinės atsakomybės, dėl pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, klausimą, būtina pažymėti, kad vadovaujantis ĮBĮ 11 straipsnio 13 dalies nuostatomis, administratoriaus profesinė civilinė atsakomybė už, atliekant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių bankroto procedūras, fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, yra draudžiama privalomuoju draudimu. Minėta įstatymo nuostata įtvirtina imperatyvų reikalavimą bankroto administratoriui drausti savo profesinę civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu. Pažymėtina, kad administratorių profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės yra patvirtintos 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo (toliau – Privalomojo draudimo taisyklės)⁹⁴. Vadovaujantis Privalomojo draudimo taisyklių 8 punktu, draudžiamuoju įvykiu laikomi draudimo sutarties galiojimo metu administratoriaus ir (ar) jo darbuotojų atlikti neteisėti veiksmai (veikimas, neveikimas), atliekant bankroto procedūras, kurie yra pagrindas atsirasti draudėjo civilinei atsakomybei, ir draudėjui ar draudikui pareikšti reikalavimus atlyginti žalą⁹⁵. Draudžiamasis įvykis privalo atitikti Privalomojo draudimo taisyklių 8.1 – 8.5 punktuose nurodytas sąlygas. Pažymėtina, kad analogiškas draudžiamojo įvykio apibrėžimas suformuluotas ir ĮBĮ 11 straipsnio 15 dalies dispozicijoje. Taigi, remiantis nurodytomis aplinkybėmis, bankroto administratoriui netinkamai vykdant jam priskirtas funkcijas, dėl tokių veiksmų nukentėjęs ir nuostolių patyręs asmuo turi teisę kreiptis į bankroto administratorių arba į draudimo bendrovę ir reikalauti išmokėti draudimo išmoką. Pažymėtina, kad nukentėjusiam asmeniui suteikiama teisė pasirinkti, kuriam subjektui pateikti reikalavimą dėl draudimo išmokos išmokėjimo. Nuostolių patyrusio asmens tiesioginio reikalavimo teisė kreiptis į draudiką dėl draudimo išmokos išmokėjimo yra įtvirtinta Privalomojo draudimo taisyklių 44 straipsnyje.

Pareiga bankroto administratoriui draustis savo civilinę atsakomybę, turėtų užtikrinti paprastesnę, ekonomiškesnę ir greitesnę nukentėjusio asmens nuostolių atlyginimo tvarką, tačiau pažymėtina, kad siekiant draudimo išmokos gavimo, būtina konstatuoti draudžiamojo įvykio faktą, jo aplinkybes ir žalą. Vertinant šių įstatymo nuostatų įgyvendinimą praktikoje, pastebėtina, kad tuo atveju, kai apskaičiuota žala yra pakankamai didelė, draudikai įprastai vengia išmokėti draudimo išmoką, nurodydami, kad nėra draudžiamojo įvykio fakto arba neįrodyta patirta žala, todėl ginčas

⁹⁴ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo Nr. 4-637 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 145-5839 (Aktuali nuo 2008-12-19).

⁹⁵ Ten pat.

vis tiek persikelia į teismą. Privalomojo draudimo taisyklėse taip pat numatyta ir išimtis, kuomet nepaisant bankroto administratoriaus sudarytos profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutarties, padarytą žalą privalo atlyginti pats administratorius. Reikalavimas žalą atlyginti pačiam administratoriui, siejamas su padarytos žalos dydžiu, t. y. Privalomojo draudimo taisyklėse įtvirtinta, kad žalos dydžiui neviršinat 1000,00 Lt, žalą nukentėjusiam asmeniui atlygina draudėjas⁹⁶. Analogiškas reikalavimas numatytas ir ĮBĮ 11 straipsnio 20 dalyje, kurioje teigiama, kad draudimo išmoką draudikas išmoka tuomet, kai padaryta žala viršija tūkstantį litų⁹⁷. Tačiau tiek ĮBĮ (ĮBĮ 11 str. 17 d.), tiek Privalomojo draudimo taisyklėse (Privalomojo draudimo taisyklių 37 str.) nurodyta, kad administratorius turi teisę pats papildomai draustis administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės draudimu dėl vykdant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių bankroto procedūras fiziniams ar juridiniams asmenims padarytos žalos. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tuo atveju, jei draudžiamasis įvykis įvyksta dėl bankroto administratoriaus tyčios, draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką, turi teisę išreikalauti sumokėtą sumą iš draudėjo⁹⁸. Nagrinėjamos temos kontekste, administratoriaus veiksmai pažeidžiant draudimą įmonės bankroto procese vykdyti finansines prievoles, neretais atvejais pasireiškia tyčia, todėl net ir draudikui išmokėjęs draudimo išmoką nukentėjusiam asmeniui, bankroto administratorius neišvengs padarytų nuostolių atlyginimo prievolės.

Pažymėtina, kad nuobaudą, už įmonių bankrotą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų nevykdymą arba netinkamą vykdymą, bankroto administratoriui gali skirti Įmonių bankroto valdymo departamentas, prie Ūkio ministerijos (toliau – Įmonių bankroto valdymo departamentas)⁹⁹. Viena iš Įmonių bankroto valdymo departamento funkcijų, yra bankroto administratorių veiklos priežiūra¹⁰⁰. Šiuo atveju, už ĮBĮ įtvirtinto draudimo bankrutuojančiai įmonei vykdyti finansines prievoles pažeidimą, Įmonių bankroto valdymo departamentas, gali skirti administratoriui vieną iš dviejų nuobaudų, t. y. įspėjimą arba viešą įspėjimą (ĮBĮ 11⁷ str. 1 d. 1, 2 p.). Administratoriui paskirta nuobauda, galioja vienerius metus¹⁰¹. Pažymėtina, kad už pakartotinį įmonių bankrotą reglamentuojančių teisės normų pažeidimą, jau galiojant vienai nuobaudai, gali būti siūloma panaikinti bankroto administratoriaus pažymėjimo galiojimą. Taigi, remiantis galiojančiu įstatyminiu reglamentavimu, bankroto administratorius, pakartotinai

⁹⁶ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas Nr. X-1137 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2340 (Aktuali nuo 2007-06-11).

⁹⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas dėl bankroto administracinių veiklos priežiūros taisyklių patvirtinimo Nr. 4-299 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 41-2012 (Aktuali nuo 2012-04-06).

¹⁰¹ Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas dėl planinių ir neplaninių bankroto administratorių veiklos patikrinimo taisyklių Nr. V-50.

pažeisdamas ĮBĮ įtvirtintą draudimą vykdyti finansines prievoles, realiai rizikuoja prarasti teisę vykdyti bankroto administravimo procedūras.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, bankroto administratoriui, pažeidusiam draudimą įmonės bankroto proceso metu vykdyti finansines prievoles, gali būti taikoma civilinė atsakomybė, laikantis CK šeštosios knygos XXII skyriuje numatytos tvarkos bei skiriama Įmonių bankroto valdymo departamento nuobauda. Bankroto administratoriaus civilinei atsakomybei kilti, būtina įstatyme numatytų sąlygų visuma, t. y. neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė ir žala. Bankroto administratorius savo profesinę civilinę atsakomybę privalo apdrausti privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu. Reikalavimo administratoriui drausti profesinę civilinę atsakomybę tikslas, yra užtikrinti, kad žala, kurios atsiradimą sąlygojo administratoriaus neteisėti veiksmai ar neveikimas, nukentėjusiam asmeniui bus bet kuriuo atveju atlyginta. Pažymėtina, kad praktikoje teisminių ginčų, dėl bankroto administratoriui taikytinos civilinės atsakomybės, yra pakankamai nedaug, o pagrindinė to priežastis, galimybė reikalauti žalos atlyginimo iš draudimo kompanijos. Manytina, kad šiuo metu galiojančios sankcijos už minėto draudimo pažeidimą yra pakankamos, siekiant užtikrinti, kad administratorius tinkamai vykdytų jam įstatymo priskirtas funkcijas.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad šiuo metu egzistuojantis draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese teisinis reglamentavimas nėra pakankamas užtikrinti tinkamą bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesų apsaugą, o numatyta atsakomybė už minėto draudimo pažeidimą, nesukuria prevencinio poveikio, pasitvirtino.

Išanalizavus visus draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese turinio aspektus, ištyrus visas minėto draudimo taikymo išimtis, taip pat įvertinus atsakomybės, už nagrinėjamo draudimo pažeidimą taikymo ribas ir jos efektyvumą, galima daryti tokias baigiamojo darbo išvadas:

1. Įstatyme įtvirtintas draudimo vykdyti finansines prievoles taikymo momentas, t. y. nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo, neužtikrina tinkamo kreditorių interesų ir kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimo.

Siekiant nepagrįstai nesuvaržyti įmonės, kuriai keltina bankroto byla, interesų, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintas draudimas turėtų būti taikomas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo momento. Siūlytina ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą perkelti kaip vieną iš punktų ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalyje.

2. Siekiant užtikrinti tinkamą bankroto proceso tikslų ir principų įgyvendinimą, siūlytina laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme momento, imperatyviai įtvirtinti ĮBĮ nuostatose bei nuo minėto momento panaikinti ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje numatytą draudimą sustabdyti turto realizavimą ir skolų išieškojimą pagal vykdomuosius dokumentus.

3. Teisme priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, skolų išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus yra imperatyviai draudžiamas įstatymo, t. y. turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas, tačiau šiuo laikotarpiu nedraudžiama vykdyti kitų finansinių prievolių, kurios yra vykdomos įprastine tvarka. Remiantis galiojančiu teisiniu reglamentavimu, kreditoriai, kurių reikalavimai yra užtikrinti priverstiniu vykdymu, yra diskriminuojami likusių įmonės kreditorių atžvilgiu, todėl kreditorių lygiateisiškumo principas šiame bankroto proceso etape yra akivaizdžiai pažeidžiamas.

Siūlytina ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalį perkelti kaip vieną iš punktų ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalyje, t. y. ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalies nuostatos turėtų būti taikomos nuo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo momento.

4. Teismų praktikoje suformuota taisyklė, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, draudžiamas prievolių įvykdymas įskaitymu, tačiau ĮBĮ šis imperatyvas tiesiogiai neįtvirtintas.

Įstatymų leidėjui siūloma ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatą išdėstyti taip: *„draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, įskaityti reikalavimus, išskyrus priešpriešinių vienas kitą reikalavimų įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas“.*

5. ĮBĮ nereglamentuoja, kokia apimtimi yra taikomas draudimas vykdyti finansines prievoles neribotos civilinės atsakomybės įmonių bankroto atveju. Vadovaujantis suformuota teismų praktika, neribotos civilinės atsakomybės įmonių bankroto atveju, minėtas draudimas taikomas bankrutuojančiai įmonei, tuo tarpu įmonės savininkas asmenines finansines prievoles vykdo įprastine tvarka.

Siūlytina ĮBĮ įtvirtinti nuostatą, kurios dispozicijoje būtų nurodyta: *„Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, jos savininko (savininkų) asmeninių prievolių vykdymui ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatos netaikomos, jei tuo nėra pažeidžiamos bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorių teisės ir teisėti interesai“.*

6. ĮBĮ nereglamentuoja jokios atsakomybės bankrutuojančios įmonės kreditoriams, kurių finansiniai reikalavimai buvo patenkinti pažeidus draudimą vykdyti finansines prievoles.

Siūlytina ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą papildyti nuostata, kurioje būtų įtvirtinta, kad *„Kreditoriai, kurie buvo nesąžiningi ir pažeidė nurodytus draudimus, netenka teisės pareikšti finansinį reikalavimą įmonės bankroto byloje“.*

7. ĮBĮ tiesiogiai nenurodyta, kokia atsakomybės rūšis gali būti taikoma bankrutuojančios įmonės valdymo organams ar antstoliams, už draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese pažeidimą.

Siūlytina ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą papildyti nuostata: *„už šiame punkte nurodytą nuostatų pažeidimą, gali būti taikoma civilinė atsakomybė vadovaujantis CK šeštosios knygos XXII skyriuje nustatyta tvarka“.*

8. ĮBĮ aiškiai nedetalizuoja bankroto administratoriui taikytinos civilinės atsakomybės sąlygų. Vadovaujantis suformuota teismų praktika, sprendžiant dėl administratoriaus civilinės atsakomybės pagal ĮBĮ 11 straipsnio 6 dalį, taikomos CK XXII skyriaus nuostatos.

Siūlytina ĮBĮ 11 straipsnio 6 dalį išdėstyti taip: „*Administratorius privalo atlyginti nuostolius, kurie atsirado dėl jo ir (arba) jo padėjėjo (padėjėjų) pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, CK šeštosios knygos XXII skyriuje nustatyta tvarka*“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume // Valstybės Aidas. 1992, Nr. 220. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, byla Nr. 26/07.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 2/2012-12/2012-9/2013 (Dėl Lietuvos Respublikos bankų įstatymo, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo, Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai).
4. Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas Nr. IX-2127 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2183 (Aktuali nuo 2011-06-30).
5. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas dėl planinių ir neplaninių bankroto administratorių veiklos patikrinimo taisyklių Nr. V-50.
6. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas Nr. IX-876 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042 (Aktuali nuo 2012-11-15).
7. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas Nr. IX-2085 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832 (Aktuali nuo 2012-01-01).
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas Nr. IX-743 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340 (Aktuali nuo 2013-12-14).
9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262 (Aktuali nuo 2014-01-08).
10. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas Nr. IX-1737 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246 (Aktuali nuo 2014-01-01).
11. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas Nr. XI-2000 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 57-2823 (Aktuali nuo 2013-04-04).
12. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010 (Aktuali nuo 2013-10-01).
13. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11¹ straipsniu ir

trečiuoju¹ skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112 (Aktuali nuo 2012-03-01).

14. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 14, 15 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1486 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4132 (Aktuali nuo 2013-10-01, iki: 2011-12-31).

15. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas Nr. IX-218 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012 (Aktuali nuo 2013-07-01).

16. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas Nr. VIII-1099 // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856 (Aktuali nuo 2014-01-08).

17. Lietuvos Respublikos laikinasis mokėjimų eilės tvarkos įstatymas Nr. VIII-1463 // Valstybės žinios. 1999, Nr. 106-3062 (Negalioja nuo 2009-07-01).

18. Lietuvos Respublikos laikinojo mokėjimų eilės tvarkos įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. XI-293 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 77-3161 (Aktuali nuo 2009-07-01).

19. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas Nr. IX-2112 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243 (Aktuali nuo 2013-12-05).

20. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas Nr. X-1137 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2340 (Aktuali nuo 2007-06-11).

21. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas dėl bankroto administracinių veiklo priežiūros taisyklių patvirtinimo Nr. 4-299 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 41-2012 (Aktuali nuo 2012-04-06).

22. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo Nr. 4-637 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 145-5839 (Aktuali nuo 2008-12-19).

Specialioji teisinė literatūra:

23. A. Vaišvila. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.

24. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

25. R. Norkus. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, 2004.

26. S. Kavalnė, R. Norkus. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

27. S. Kavalnė, V. Mikuckienė, R. Norkus, R. Velička. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
28. S. Kavalnė. Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo taikymo srities nustatymo problemos. Jurisprudencija, 2008.
29. Elizabeth H. McCullough. Bankruptcy trustee liability: is there a method in the madness? Lewis & Clark Law review, 2011. <http://web.a.ebscohost.com/skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=62b201c7-1da2-400c-8f2f-15e8b4ae08f1%40sessionmgr4001&vid=1&hid=4214>; prisijungimo laikas: 2014 01 12.
30. Jay Lawrence Westbrook, Charles D. Booth, Christoph G. Paulus, Harry Rajak. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden. Boston, 2010.
31. Paul J. Omar. International Insolvency Law Themes and Perspectives. Ashgate, 2008.
32. United Nations Commission on International trade law. Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005.

Teismų praktika:

33. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis c. b. Nr. 2-318/2009 (pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „KRS“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2008 m. spalio 14 d. nutarties, kuria netenkintas prašymas dėl kreditorių susirinkimo nutarimo panaikinimo, bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Katranga“ bankroto byloje (bylos Nr. B2-45-230/2009)), kat. 126.5; 126.8.
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. Nr. 2-1832/2010 (pagal atsakovo UAB „Stiprybė“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2010 m. liepos 29 d. nutarties, priimtos civilinėje byloje Nr. B2-2882-260/2010 pagal ieškovo V. B. ieškinį atsakovui UAB „Stiprybė“ dėl bankroto bylos iškėlimo), kat. 126.3.
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. Nr. 2-1307/2011 (pagal atsakovės R. B. atskirąjį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. sausio 13 d. nutarties, kuria R. B. buvo įtraukta atsakove bei jos atžvilgiu pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės bankrutuojančios (dabartinis teisinis statusas – bankrutavusi) S. V. B. įmonės bankroto byloje), kat. 110.1; 122.3; 126.1; 126.8.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. Nr. 2-2298/2011 (sinteresuoto asmens valstybės įmonės „Turto bankas“ atskiras skundas dėl Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 6 d. nutarties, kuria teismas patvirtino AB SEB banko kreditorinį

reikalavimą likviduojamos individualios įmonės R. M. prekybos namų „Tuktukas“ bankroto byloje Nr. B2-14-230/2011), kat. 126.5; 122.2.

37. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis c. b. Nr. 2-548/2012 (pagal kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarties, kuria padidintas kreditoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos finansinis reikalavimas uždarnosios akcinės bendrovės „Narbutas ir Ko“ bankroto byloje (civ. bylos Nr. 2-5739-881/2011)), kat. 126.5.

38. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 30 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1071/2012 (pagal atsakovo A. A. apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 21 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2-1085-71/2011 pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „RBG“ ieškinį atsakovui A. A. dėl laidavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, trečiasis asmuo V. R.), kat. 21.4.1.1; 36.2; 126.8.

39. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-1052/2012 (pagal atsakovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Vilniaus žemės grupė“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 6 d. nutarties, kuria atmestas atsakovo prašymas dėl vykdomojo rašto panaikinimo, priimtos civilinėje byloje Nr. 2-3708-392/2011 pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Šilumos energija“ ieškinį atsakovui bankrutuojančiai uždarajai akcinei bendrovei „Vilniaus žemės grupė“ dėl skolos priteisimo), kat. 126.8; 129.13.

40. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 28 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1226/2012 (pagal atsakovo A. K. apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2011 m. spalio 4 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2-651-372/2011 pagal ieškovo bankrutavusios A. D. firmos „Alda“ ieškinį atsakovams A. K. ir AAS BTA dėl administratoriaus veiklos padarytų nuostolių atlyginimo), kat. 44; 126.3

41. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-1653/2012 (ieškovo bendrovės Malenio Trading Limited ir R. L. atskirieji skundai dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gegužės 28 d. nutarties, priimtos civilinėje byloje Nr. B2-924-553/2012, iškeltoje pagal ieškovo „Malenio Trading Limited“ ieškinį atsakovui R. L. dėl skolos, palūkanų ir delspinigių priteisimo), kat. 126.5.

42. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 29 d. nutartis c. b. Nr. 2A-1145/2013 (pagal pareiškėjos BUAB „Sklypo servisas“, atstovaujamos administratorės UAB „Admivita“, skundą suinteresuotam asmeniui Vilniaus apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl

Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2011 m. balandžio 27 d. sprendimo įskaityti mokesčio permoką panaikinimo), kat. 40.2; 126.7; 121.21.

43. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 5 d. nutartis c. b. Nr. 2-2121/2013 (pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Olimpas“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 1 d. nutarties, kuria buvo iškelta atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Olimpas“ bankroto byla pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Conlex“ pareiškimą), kat. 122.3; 126.2.

44. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-2531/2013 (pagal atsakovo RUAB „Vėtrūna“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-4594-160/2013, kuria patvirtintas patikslintas RUAB „Vėtrūna“ kreditoriaus BAB banko SNORAS finansinis reikalavimas UAB „Vėtrūna“ restruktūrizavimo byloje), kat. 40.2; 126.5.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 7 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-114/2008 (pagal atsakovo antstolio Arturo Bložės kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo AB banko „Hansabankas“ ieškinį atsakovui antstoliui A. B., dalyvaujant tretiesiems asmenims A. V., V. V., UAB „Agrokonzernas“, UAB DK „PZU Lietuva“, UAB „Snoro lizingas“, UAB „Linas Agro“, UAB „Kemira Growhow“ ir Valstybinei mokesčių inspekcijai, dėl žalos atlyginimo), kat. 129.17.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-230/2008 (pagal atsakovės J. G. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2007 m. kovo 27 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Labomeda“ ieškinį atsakovei J. G. dėl žalos atlyginimo), kat. 27.7; 44.5.2.17.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 26 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-301/2009 (pagal ieškovo valstybės įmonės Valstybės turto fondo kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 19 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo valstybės įmonės Valstybės turto fondo ieškinį atsakovui likviduojamai uždarajai akcinei bendrovei „Čiaupas“ dėl kreditoriaus reikalavimo, susidedančio iš nuomos mokesčio, nuostolių ir palūkanų, patvirtinimo bankroto byloje), kat. 35.3.6; 44.2.4.1; 126.5; 126.8.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-328/2008 (pagal atsakovo antstolio D. J. kasacinį skundą dėl Lietuvos

apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 5 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo BUAB „Omė“ ieškinį atsakovui antstoliui D. J., tretiesiems asmenims UAB „Sapa profiliai“, UAB „BTA draudimas“ dėl antstolio veiksmų pripažinimo neteisėtais ir nuostolių atlyginimo), kat. 44.2.4.1; 44.5.2.17; 126.5.

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-291/2009 (pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 11 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios UAB „Varta“ ieškinį atsakovui AB DnB NORD bankui dėl nepagrįstai nuo banko sąskaitos nurašytų lėšų bei palūkanų priteisimo), kat. 32.6; 102.2; 126.5; 126.8.

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-81/2011 (pagal ieškovo UAB „Otega“ ir atsakovo BAB „Ekranas“ kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Otega“ ieškinį atsakovams BAB „Ekranas“ ir UAB „Baklis“ dėl avansinės įmokos grąžinimo ir atsakovo BAB „Ekranas“ priešieškinį ieškovui UAB „Otega“ dėl nuostolių priteisimo), kat. 35.3.6; 42.4; 44.5.1; 42.10.

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-112/011 (pagal suinteresuoto asmens bankrutavusios akcinės bendrovės „Ekranas“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „Otega“ skundą suinteresuotiems asmenims antstolei V. Ž., bankrutavusiai akcinei bendrovei „Ekranas“ dėl antstolio veiksmų), kat. 30.3; 126.5; 129.7.1.

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-366/2011 (pagal ieškovės E. D. B. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 25 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės E. D. B. netiesioginį ieškinį bendraieškio bankrutavusios UAB „Žaibo ratas“ naudai, pareikštą atsakovams UAB „Žaibo ratas Vilnius“ ir UAB „Agrolitas Impeks Lesma“, dalyvaujant tretiesiems asmenims V. B. ir bankrutavusios UAB „Žaibo ratas“ bankroto administratoriui UAB „Restrus“, dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų ir nuostolių atlyginimo), kat. 89; 126.8.

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2011 (pagal ieškovo VĮ Valstybės turto fondo kasacinį

skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 16 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo VĮ Valstybės turto fondo ieškinį atsakovui UAB „Slovis“ dėl administratoriaus veiksmais padarytų nuostolių atlyginimo, tretieji asmenys Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus miesto skyrius, Matematikos ir informatikos institutas, AB Turto bankas, D. A.), kat. 44.2; 126.3.

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 5 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-505/2011 (pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „Litrada“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo uždarnosios akcinės bendrovės „Litrada“ skundą dėl antstolės V. Š. veiksmų. Byloje suinteresuotu asmeniu dalyvauja antstolė V. Š.), kat. 40.2.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 14 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-41/2012 (pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Baltic Agro“ ir atsakovo antstolio J. K. (J. K.) kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Baltic Agro“ ieškinį atsakovui antstoliui J. K. dėl nuostolių atlyginimo priteisimo; tretieji asmenys – V. R., Latvijos draudimo bendrovė „BTA Insurance Company“ SE (UAB „BTA DRAUDIMAS“ teisių perėmėja) ir uždaroji akcinė bendrovė draudimo kompanija „PZU Lietuva“), kat. 44.2.4.1; 44.5.2.1; 44.5.2.17; 114.11; 128.10; 129.17.

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-329/2012 (pagal ieškovo bankrutavusios akcinės bendrovės „Titlis“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 28 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios akcinės bendrovės „Titlis“ ieškinį atsakovui G. P., trečiajam asmeniui R. P., dėl skolos priteisimo ir atsakovo priešieškinį ieškovui dėl žalos atlyginimo), kat. 40.2; 126.8.

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-422/2012 (pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Laivų technika“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarties ir Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutarties, kuria ieškinys paliktas nenagrinėtas, peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės „Laivų technika“ ieškinį atsakovui Rusijos Federacijos įmonei RAB „Dimas“ dėl skolos priteisimo), kat. 130.1.1; 130.3.2.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-510/2012 (pagal trečiojo asmens K. M. komanditinės ūkinės bendrijos „Makvis“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 2 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios individualios įmonės M. V. firmos „Dinolita“ ieškinį atsakovei A. D. dėl sandorių pripažinimo negaliojančias ir restitucijos taikymo; tretieji asmenys – M. V., K. M. komanditinė ūkinė bendrija „Makvis“), kat. 21.4.1.1; 35.6.1; 41.

59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2013 (pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ir atsakovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Halteris“ administratoriaus B. D. kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 10 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus ieškinį atsakovui B. D., tretieji asmenys L. D., „BTA Insurance company“ SE filialas Lietuvoje, dėl žalos atlyginimo), kat. 126.3; 126.8.

60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-182/2013 (pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Westauto“ kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 22 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutavusios UAB „Betono technologijos“ ieškinį atsakovui UAB „Westauto“ dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu ir restitucijos taikymo), kat. 32.6; 126.2; 126.3; 128.17.

61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 6 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-315/2013 (pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Linetrans“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Linetrans“ ieškinį atsakovui Kauno apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl skolos priteisimo), kat. 126.2; 126.8.

62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-381/2013 (pagal atsakovo BAB bankas „Snoras“ ir trečiojo asmens VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 22 d. nutarčių peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės N. V. ieškinį atsakovui BAB bankas „Snoras“ dėl sandorio pripažinimo niekiniu, teisės gauti draudimo išmoką pripažinimo, trečiasis asmuo – VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“), kat. 21.4.2.6; 41; 54.

63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 14 d. nutarimas c. b. Nr. 3K-3-575-2013 (pagal atsakovo UAB „Aliuminio konstrukcijos“ ir atsakovės antstolės A. P. kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 28 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo BUAB „Promsta“ ieškinį atsakovams UAB „Aliuminio konstrukcijos“, antstolei A. P. ir Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, dalyvaujant tretiesiems asmenims A. O. , „BTA Insurance Company“ SE (buvęs pavadinimas – UAB „BTA draudimas“), dėl be pagrindo įgyto turto grąžinimo ir restitucijos taikymo), kat. 41; 43.2; 126.2; 126.5.

64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-710/2013 (atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Eivora“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Raimeta“ ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Eivora“ dėl įskaitymo pripažinimo negaliojančiu ir skolos priteisimo), kat. 35.6.1; 40.2; 106.1.

65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas c. b. Nr. 3K-P-537/2011 (pagal atsakovų A. J. (A. J.) ir S. J. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo AB DNB banko (buvęs AB DnB Nord bankas) ieškinį atsakovams A. J. ir S. J. dėl skolos priteisimo; trečiasis asmuo – BUAB „Ekspolita“), kat. 32.6.1; 36.2; 126.5.

Elektroninių šaltinių duomenys:

66. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/47/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:247:0021:0055:lt:PDF>; prisijungimo laikas: 2014-01-10.

67. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/47/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002L0047:20090630:LT:PDF>, prisijungimo laikas: 2014-01-15.

SANTRAUKA

Draudimas vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, yra vienas iš svarbiausių įrankių, padedančių pasiekti pagrindinį bankroto proceso tikslą – patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu metu įmonei skolininkei likviduojant skolų našta.

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojami ĮBĮ įtvirtinto draudimo vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese praktiniai taikymo aspektai. Analizė atliekama remiantis hipoteze, kad šiuo metu egzistuojantis draudimo vykdyti finansines prievoles teisinis reglamentavimas, neužtikrina tinkamos bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesų apsaugos, o numatyta atsakomybė už minėto draudimo pažeidimą, nesukuria prevencinio poveikio. Darbe siekiama atskleisti, ar draudimas vykdyti finansines prievoles, tinkamai užtikrina kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą bankroto procese.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje nagrinėjama, kaip ribojimai vykdyti finansines prievoles įmonės bankroto procese, užtikrina įmonės ir jos kreditorių interesus įvairiais bankroto procese etapais, t. y. laikotarpiu nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo teisme iki bankroto bylos iškėlimo, nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo iki minėtos nutarties įsiteisėjimo bei jai įsiteisėjus. Magistro darbe siekiama pagrįsti, kad šiuo metu draudimas taikomas pavėluotai. Lyginama teisinė padėtis kreditorių, kurių reikalavimai vykdomi priverstine tvarka ir kreditorių, kurių reikalavimai vykdomi įprastine tvarka. Atkreipiamas dėmesys į draudimo vykdyti finansines prievoles taikymo ypatumus individualių įmonių, bankų, draudimo įmonių bankroto procesuose.

Antrajame darbo skyriuje analizuojamos draudimo vykdyti finansines prievolės įmonės bankroto procese išimtys. Aptariamas finansinių prievolių vykdymas, kurios atsiranda po teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, t. y. prievolės, kurios atsiranda vykdant įmonės bankroto administravimo procedūras ir prievolės, kurios atsiranda iš bankrutuojančios įmonės vykdomos ūkinės komercinės veiklos.

Trečiajame skyriuje tiriami taikytinos atsakomybės už draudimo vykdyti finansines prievoles pažeidimą aspektai. Atskirai aptariama antstolių, įmonės valdymo organų, bankroto administratoriaus atsakomybė.

Iškelta hipotezė patvirtinama studijuojant aktualią teisinę literatūrą, mokslinius straipsnius, Lietuvos teismų praktiką. Remiantis minėtais šaltiniais, pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

SUMMARY

Prohibition to perform financial obligations in the company's bankruptcy process is one of the most important tools that help to achieve the main goal of the bankruptcy process - to meet the bankrupt company's creditors' needs using the bankrupt company's assets, and at the same time by liquidating company's debt burden.

This master thesis analyses the practical aspects of the prohibition to perform out the financial obligations in the bankruptcy process, which are established in the Lithuanian Republic law of bankruptcy. The analysis is carried out based on the assumption, that currently existing legal regulation on prohibition to perform financial obligations, does not guarantee the bankrupt company's and its creditor's interests, whereas provided liability for the breach of that prohibition does not create a preventive effect. The paper aims to reveal, whether the ban on financial obligations adequately ensure the implementation of the principle of equal treatment of creditors in bankruptcy proceedings.

The first section of the thesis analysis how the restrictions to perform the financial obligations of the bankruptcy process provide the company and its creditors' interests in various stages of bankruptcy proceedings, i.e. during the period between court making the application for bankruptcy to the bankruptcy proceedings, from a court ruling to initiate bankruptcy proceedings making to the time it comes into effect and when it has become effective. The aim of the master thesis is to prove that prohibition currently is applied too late. The comparison is carried out of the legal position of creditors whose claims are carried out by compulsory procedures and creditors whose claims are carried out by the normal procedures. Attention is drawn to the prohibition to perform financial obligations in the individual companies, banks, insurance companies' bankruptcy proceedings.

The second chapter examines the exemptions of prohibition to perform financial obligations in bankruptcy proceedings. Paper analyses the performance of financial obligations, which arise after the court ruling to initiate bankruptcy proceedings becomes effective, i.e. obligations which arise from the administration procedures of the bankruptcy proceedings and obligations arising from the bankrupt company's ongoing business and commercial activities.

The third section analyses the applicable liability infringement issues of prohibition to perform the financial obligations. Liabilities of bailiffs, company management bodies, bankruptcy administrators, are discussed separately.

The grounds for the hypothesis are given by studying relevant legal literature, scientific articles, and Lithuanian Case Law. According to these sources, the conclusions and recommendations are made.